

ISLML
PK6229
R53
1857

PP 1687

A 145.-

ʻALĪ RIḌĀ.

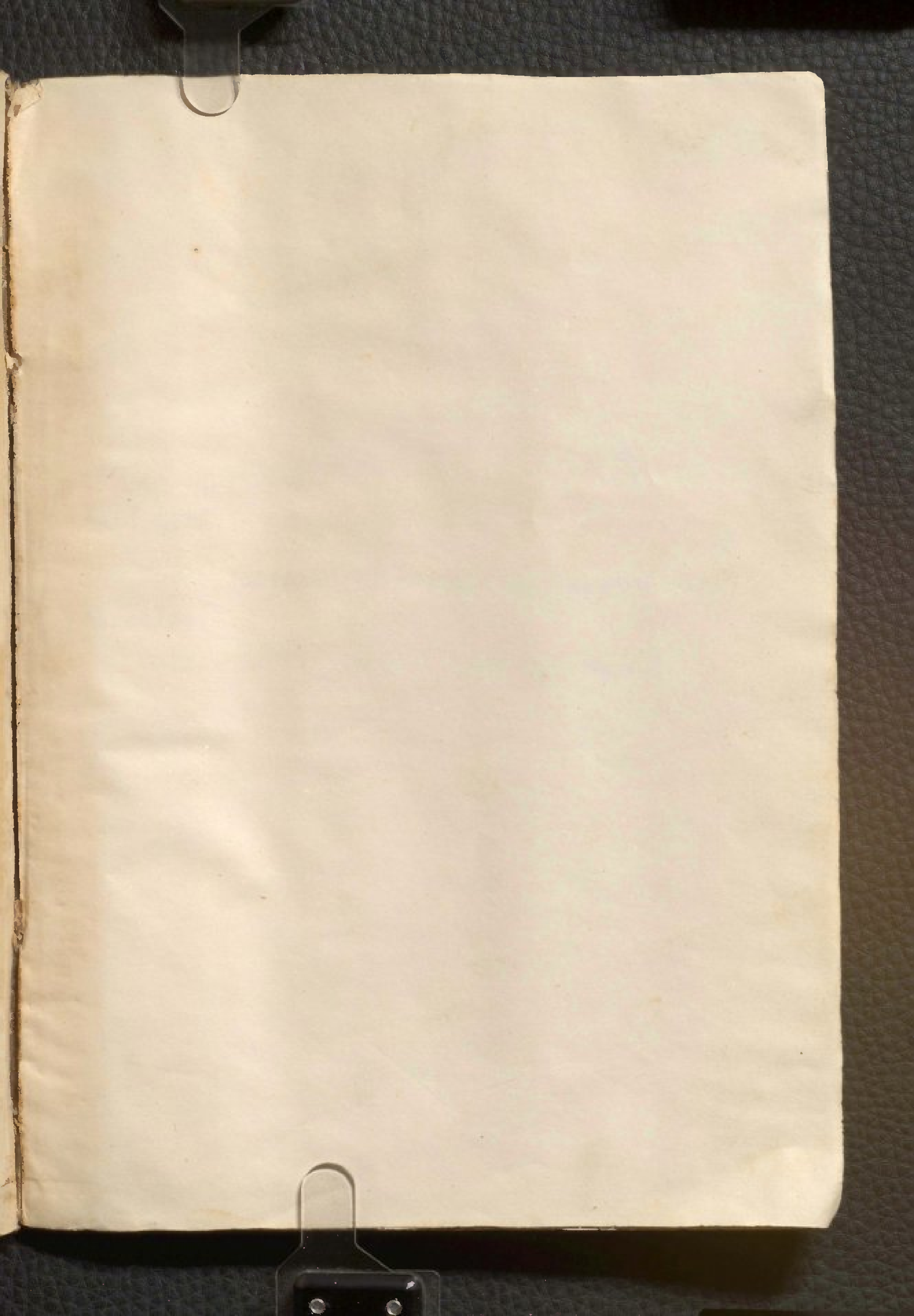
Kitāb Tarjamān fī'l-luġat al-Fārsīya wa'l-ʻArabīya.

Cairo, 1274. (191 pp.) ~~Bound~~ (Lithogr.).

1616139

islm, rare BHJ8551

PP 1687

كتاب ترجمان في اللغة الفارسية
والتركية والعربية
لمؤلفه الحقير علي
رضا عفي
عنه

بسم الله الرحمن الرحيم يا فتاح

حمد بیحد وشکر وسپاس افزون ازعد بر خداوند دبیر وپروردکار
بی شبیه ونظیرك بارکاه الوهیتنه سزادر که قلم تعبیر منشیان
دوران اوصاف حمیده وصفات پسندیده سی تحریرندن خجلتدن
سر بزیر وزبان بیان سخندانان زمان محاسن شیم ومحامد
نعم برکزیده سی تحدیدندن عاجز از تقریردر سبحانه ان یوصف
کما وصف به نفسه وهو العلیم القدیر وصلاة وسلام بیشمار
ودرود نامعدود بیرون از حوصلهٔ اقتدار نور پاك وضیاء
تابناك لولاك لولاك لما خلقت الافلاك افندمز حضرتلرینك
وآل واصحاب کراملرینك مراقد مطهره ومشاهد منوره لرینه
سزاواردر که نکته دانان روزکار مدی الدهور والاعصار
بحار مناقب وفضایللرندن شناور وغوطه خوار اولورلر
ایسه انجامکار دوچار خیبت وخسار وطیور اسمان
پیمای افکار مادام اللیل والنهار بیدای ناپیدا وصحرای
بی منتهای محاسن وکمالاتلرندن تیزرفتار بولنور ایسه
آخر الامر شکسته بال ودلفکار اوله جقلردر اما بعد

باعث انطاق لسان قلم قاصر البیان اولدر که اشبو وحدت
کزین کوشهٔ انزوا علی رضا اون درت ییل بوندن اقدم
وطن مألوف ومسکن معروفنی ترك ومهاجرت وملجأ وملاذ
نیازمندان جهان اولان مصر محروسه یه مواصلت ایده
لیدنبرو مرحوم ومغفور جنتمکان محمد علی پاشانك دردرلة
مابلرنده ریزه خوار ومعلومات عاجزانه سی سببیله دکل
بلکه مرحوم مشار الیهك غربا ومهاجرین حقلرنده مبذول
وبیدریغ بیوردقلری احسان بی پایانلری واسطه سیله
لیاقت وقابلیت حقیرانه سندن زیاده رتبه لر احرازیله سر
بلند وکامکار اولمشیدیسه تقاضای روزکار غدار
وادبار بخت نکونسار ایله اوچ سنه دنبرو خانه نشین
وکوشه کزین اوله رق مطالعهٔ کتب واخبار وقرائت
تواریخ واثار ایله امرار لیل ونهار ایدوب کاهی تواریخ
افرنجیه دن نافع اولنلری لسان لطافترسان ترکی یه
ترجمه ایله اوقات تکذار وبعضا لغات عربیه وفارسیه
وترکیه نك مشکلات وکنایاتنی حل ایتمکه خود بخود
بذل جهد بیشمار ایدر ایدی برکون اعز احبا واصدقادن
بر ذات معالی صفات قدوم میمنت لزوملریله کلبهٔ حقیرانه
رشك کلستان ایدرك فقیری محزون کوردکده عتابله
خطابه باشلیوب ایتدی نه وقته قدر کوشهٔ خمولده غمین
وملول اوتوره جقسن ونه زمانه دکین زاویهٔ وحدتده

عزلت اختيار ايدەجكسن زرناب اولسك بيله بوته يه كيرمدكجه
رونق وبها كسب ايتمزسن والماس تابدار بولنسك بيله
الدن اله كيچمدكجه منظور نظر اكابر اولمزسن خودبخود كتب
واثاری مطالعه ايدوب نتيجهٔ افكاركی بركوشه يه آتمقدن
نه چيقر (فضل وهنر ضايع است تا ننمايند) مضمونجه
اثر معلوماتكی پنهان ايدوب عالمه اظهار ايلمامكدن نه فائده
حاصل اولور رشيمديلك وارث مسند يوسفی وزيب بخش
مقام آصفی اولان ولی نعمت بيمنت محمد سعيد پاشا اسعده الله
فی الدارين افندمز حضرتلرينك ايام سعادت فرجاملرنده
حدثان ازمان واعصار ايله اوروپا جانبنه نقل اولنمش
اولان علوم وفنون متنوعه راه آهن همت واجتهادلريله
تكرار مصره كيرودونمكده ومجمع البحرين سعی وجهدلری
واسطه سيله سفاين صنايع وحرف يكيدن سواحل مصريه ده
لنكر انداز اولمقده درخصوصا قلعهٔ عامره ده فتح وكشاد
بيورد قلری مكتبده علوم وفنون متنوعه تعليم اولنمقده ايسه ده
مصرده بلكه سائر اقطار وامصارده تركی وفارسی
لسانلرينك كافهٔ قواعدينی محتوی بررساله بولنمامغله
وبولنانلر دخی ناقص وغير مفيد اولدقلرندن فضله سبك
قديراوزره بولنمغين اخذ واكتسابنده مدت مديده يه
احتياج مس ايتمكله ابنای ملتك فائده دار اولملرينه
وسيله اولمق واسهل وجهله تحصيل لسانه بادی بولنمق

اورزه

اوزره قواعد مذکوره یی جامع بر کتاب نافع تالیف ایتسین
اولی اولمزمی دیدکلرندن حقیقتا اول ذات ستوده صفاتك
کلام نصیحت فرجامی دل غم منزلمده کارگر تأثیر اوله رق
وسع واقتدار عاجزانه م قدر تألیفنه ابتدار وبعد الختام
ترتیب وتنظیمی محك اعتبارده کامل العیار چیقمغله
طبع ایدوب کوچك برادرلریمه یادکار ایلدم ومعلوم
اولدیغی وجهله مصرده وشام وحجاز وبغداد مثللو سایر
استملاکات دولت عثمانیه ده عرب لسانی استعمال اولنوب
مصالح ومکاتیب لسان مرقوم اوزره بولنمغله واشبو
زمانده سیبویه وزمخشری اولمق پك لازم اولمیوب دارج
لسانی اوکرنمك مقتضای حالدن اولمغله کلمات عربیه
دخی زیرلرنده درج اولنمشدر

باب اول

مصادر مشهوره بیاننده در بیلکم لسان ترکیده مصدر
آخرلرنده مك یا مق اولان کلمه لردن وفارسیده
آخرلرنده تن یا دن بولنانلردن عبارتدر مثلا ترکیده
کلمك واورمق وفارسیده زدن وکشتن ومعلوم
اولدیغی اوزره واو ویا حرفلری ترکی وفارسیده درلو
درلو نطق اولندقلرندن کلمات مشهوره دن بالای
صحیفه ده برقاچ کلمه یازیلوب زیرده دخی کلماتك نه کونا
تلفظ اولندقلری بیلنمك ایچون نمره لر وضع اولنمشدر

وهذه المصادر المشهوره

قول چول طور

آمدن آوردن ایستادن آندیشیدن افتادن
کلمك کتورمك طورمق دوشنمك دوشمك
المجیئ الایراد الوقوف التفکّر الوقوع
آزردن آنکاشتن آمیختن آفشردن انباشتن
اینجمك صانمق قارشدرمق صیقمق طولدرمق
الأیذاء الظنّ المزج العصر الملو
انداختن آمرزیدن آموختن افروختن افزودن
آتمق کناه بغشلمق اوکرتمك علولندرمق آرترمق
الرمی العفو التعلیم الأشعال التزیید
آماسیدن آویختن آزمودن آفشاندن افراختن
شیشمك آصمق صنه مق صاچمق یوکسلتمك
التورّم التعلیق التجربة الرّش التعلیة
افراشتن انگیختن آفریدن بیختن بودن
قالدرمق دپرتمك یاراتمق آله مك اولمق
الرّفع التحریك الخلق النخل الكون
بومیدن بافتن بستن بوسیدن بریدن
قوقلمق طوقومق باغلمق اوپمك کسمك
الشمّ النّسج الرّبط البوس القطع
بالیدن بردن بخشیدن پاشیدن پیمودن
صاللنمق کوتورمك بغشلمق طاغیتمق اولچمك
التبختر الأدا العطا التفریق الکیل

سؤز ایل دیل

پرستیدن پنداشتن پوشیدن پیوستن پیچیدن
طاپمق صانمق اورتمك كیمك یاپشمق بوكمك
العبادة الظن اللبس والتغطی اللزق اللف

پسندیدن پروریدن پالیدن پریدن پاسیدن
بكنمك بسلمك سوزمك اوچمق بكله مك
العجب التربیة التصفیة الطیران الحراسة

پاییدن پزیرفتن پارسیدن ترسیدن تافتن
كوزتمك قبول ایتمك اورمك قورقمق بوكمك
الملاحظة القبول النباح الخوف الفتل

توانستن تنیدن تراشیدن تاختن جنبیدن
بجرمك طوقومق تراش ایتمك آت قوشدرمق دپرنمك
المقدرة النسج الحلق الرمح الحركة

جهیدن جستن جوشیدن جستن چاییدن چكیدن
صیچرامق قینامق آرامق اوشومك طمله مق
النط الغلی التفتیش الانبراد التقاطر

چمیدن چسبیدن چشیدن چیدن چرخیدن
صاللنمق یاپشمق طاتمق قوپارمق دونمك
التبختر الاتصال الذوق القطف الدوران

خواستن خمیدن خندیدن خوابیدن خیسیدن
استمك اكیلمك كولمك یاتمق اصلنمق
الطلب الانحنا الضحك النوم الابتلال

قوْل چو۲ل طو۳ر

خاییدن خراشیدن خریدن خشکیدن خوردن
چینمك طرمله مق صاتون المق قورومق یملك
المضغ الخربشة الاشترا النشف الأكل
خواندن دادن دیدن دانستن داشتن
اوقومق ویرمك كورمك بیلمك طوتمق
القراءة الأعطاء الرؤية العلم المسك
دوختن دوشیدن دریدن دمیدن دزدیدن
دیكمك صاغمق بچمك اوفرمك چالمق
الخياطة الحلب الحصاده النفخ السرقة
دریدن دویدن رفتن رمیدن رامیدن
یرتمق قوشمق كتمك اوركمك آلشمق
المزق الجرى الذهاب النفر التأنس
راندن ربودن ریختن رسیدن رهیدن
سورمك قاپمق دوكمك یتشمك قورتیلمق
السوق الخطف الصب الوصول التخلص
ریستن رستن رفتن زیستن زدودن
اكیرمك بتمك سپورمك یشامق سیلمك
الغزل النمو الكنس التعیش المسح
زاییدن ژولیدن سرشتن ساختن سنجیدن
طوغورمق صولمق یوغورمق یاپمق طارتمق
الولادة الذبول العجن العمل الوزن

سؤر ایل دیل

سُفتن سنبیدن	سوختن	سودن	سُپردن	سُتودن
دلمك	یاقمق	ازمك	اصمرلق	بکتمك
الخرق	الحرق	الدهس والمسح	التوصية	المدح
سُتردن	سرودن	شِکستن	شُمردن	شُدن
یونمق	ایرلامق	قیرمق	صایمق	اولمق
البري	التغنّي	الكسْر	العَدّ	الكون
شُستن	شنیدن	شتابیدن	شِکافتن	شِناختن
ییقامق	اشتمك	عجله ایتمك	یارمق	تانیمق
الغسْل	السّماع	العجلة	الفلق	المعرفة
فِریفتن	فِرستادن	فُروختن	فزودن	فسُردن
آلداتمق	گوندرمك	صاتمق	آرترمق	طوکمق
الغش	الأرسال	البیع	الزیادة	الانجماد
فشُردن	فهمیدن	کشتن	کوشیدن	کاهیدن
صقمق	آکلمق	اولدرمك	چالشمق	اکسیلمك
العَصْر	الفهمُ	القتل	السّعيُ	النقصان
کاویدن	کندن	کاستن	کشیدن	کاشتن
آرامق	قازمق	اکسلتمك	چکمك	اکمك
التفتیش	الحفرُ	التنقیص	الجرّ والسّحب	الزّرْع
گزیدن	گُذشتن	گشتن — گردیدن		کُشودن کشادن
اصرمق	کچمك	اولمق — دونمك		آچمق
العَضّ	المرور	الصّیرورة — والرجوع		الفتح

كداختن	كريختن	كزيدن	كذاشتن	كفتن ٥
اريتمك	قاچمق	سچمك	قومق	سويلمك
التذويب	الهروب	الانتخاب	الحط	القول
كريستن	كرفتن	كستردن	كذيدن	كنجيدن
آغلمق	طوتمق	دوشه‌مك	قوقومق	صغمق
البكاء	المسك	البسط	التعفن	الاتساع
كرويدن	لرزيدن	لابيدن .	لغزيدن	ليسيدن
آلدانمق	دتره‌مك	يلتاقلنمق	قايمق	يلامق
الانغشاش	الارتعاش	التبصبص	الزلق	اللحس
ماندن	مكيدن	مردن	نوشتن	نكاشتن
قالمق‌بكزه‌مك	امجك	اولمك	يازمق	نقش‌ايتمك
البقاوالمشابهة	المص	الموت	الكتابة	النقش
نهفتن	نكريدن	نورديدن	نوشيدن	نيوشيدن
كيزلمك	باقمق	دوزمك	ايچمك	دكله‌مك
التخبية	النظر	الطى	الشرب	الاستماع
نمودن	ناليدن	نشستن	نهادن	هشتن
كوسترمك	ايكله‌مك	اوتورمق	قومق	قومق
الاراءة	الانين	القعود	الوضع	الحط
وامامدن	ورزيدن	يافتن	يارستن	ياراييدن
يوردولمق	تعليم‌ايتمك	بولمق	بجرمك	قادراولمق
التعب	التوظب	الوجدان	المقدرة	المقدرة

فائـدة اشبو مصدره فارسیده علامت نفی اولان
نون حرفی کلدکده یا علامت استفهام اولان آیا داخل
اولدقده کلمه یی برکونا دکشدرمیوب رفتن نرفتن
آیا رفتن آیا نرفتن دیرلر و ترکیده علامت نفی اولان
میم حرفی کلمه نك حروف اصلیه سینك اخرینه داخل
اولوب علامت مصدر اولان مق و مك حرفلرندن
اوّل کله جکندن ایکی میمك بریره جمع اولمامسیچون
میانه لرینه برالف کتوریلور مثل کلمامك و علامت استفهام
اخره داخل اولوب کلمامکی دیرلر فعل ماضی بیانندە در
بیلکم هر بر فعلك اوج فاعلی یعنی اوج یاپانی اولوب که
انلره متکلم و مخاطب و غائب دیرلر و بونلردن هر بری
یا مفرد و یا جمعدر بناءً علیه صیغه لر التی درلو دکشیلور
مفرد متکلم و جمع متکلم و مفرد مخاطب و جمع مخاطب و مفرد
غایب و جمع غایب دیرلر و لسان عربیده صیغه لر اون
درت ایسه ده الحالة هذه مصر و برّ الشام و حجازده
مستعمل اولانلر التی صیغه دن عبارت اولمغله باقیلرندن
صرف نظر قیلندی مثلا فارسیده آمدم آمدی آمد آمدیم
آمدید آمدند و ترکیده کلدم کلدك کلدی کلدك
کلدکز کلدیلر و عربیده جئتُ جئتَ جاء جئنا ۷
جئتم جاؤا شمدی فارسیده ماضینك علامتی متکلم
مفردده ماقبلی مفتوح میم و مفرد مخاطبده ماقبلی

قول چول طور

مکسوردی ومفرد غایبده نونا مصدریتی بعد الحذف
کلمه نك حرف اخیری اولان د یات وجمع متکلمده
ماقبلی مکسور یم وجمع مخاطبده ماقبلی مکسور ید
وجمع غایبده ماقبلی مفتوح ند حرفلری در شویله که
علامت مصدر اولان نون آتیلوب یرینه اشبو حرفلر
قونیلور ایسه ماضی اولور وترکی ده علامت مصدر
اولان مك ومق حرفلری اتیلدقدنصکره مفرد متکلمده
دم ومفرد مخاطبده دك یعنی دال ایله نون کبی نطق
اولنوب اوچ نقطه لی صاغر ك ومفرد غایبده دی وجمع
متکلمده دق یاخود دك یعنی نفس مصدر مق ایله ختم
اولنمش ایسه جمع متکلمك آخری دق ومك ایله بیتمش
ایسه جمع متکلمك اخری دك اولور وجمع مخاطبك
علامتی دکز در که کاف ینه صاغر نون کبی نطق اولنور
وجمع غائبك علامتی دیلر در ومبتدی یه لایقیله نطق
حروفی بیلدرمك ضمننده کاف فارسی یه برنقطه وصاغر
کاف ترکی یه اوچ نقطه قونیلمق مناسب کورلدی

آمدم آمدی آمد آمدیم آمدید آمدند
کلدم کلدك کلدی کلدك کلدکز کلدیلر
جئت جئت جاء جئنا جئتم جاؤا

واشبو ماضی یه محدود دیرلر که زمان معین اولدیغی وقتده
استعمال اولنور مثلا من آنجا رفتم یا بن اورایه کتدم

دینلدیکی وقتده مطلقا زمانی یاذکر ایدوب دیروز انجا
رفتم دون اورایه کتدم دیمك یاذکر اولنمز ایسه ده متکلم
ایله مخاطب میاننده معلوم ومعهود بولنمق ایجاب ایدر
ایکنجی ماضی غیر محدود درکه فارسیده مصدردن نونی
آتوب بدلنه ه‌ام ه‌ٔ ه ه‌ایم ه‌اید ه‌اند حرفلری وضع
اولنور واشبو ه‌ٔ بیاغی یاکبی نطق اولنور مثلا آمده‌ٔ یازیلور
ایسه ده آمده‌یی کبی نطق اولنور وترکیده علامت مصدر
اولان مك ومق اتیلوب بدلنه مشم مشسن مش
مشز مشکز مشلر قویمغله اولور وعربیده ماضی
محدود کبیدر

آمده‌ام آمده‌ٔ آمده آمده‌ایم آمده‌اید آمده‌اند
کلمشم کلمشسن کلمش کلمشز کلمشسکز کلمشلر
جئتُ جئتَ جاء جئنا جئتم جاؤا

واشبو فعل زمان معین اولمدیغی حالده یاخود مخاطب
انکار ایتدیکی وقتده استعمال اولنور مثلا بن استانبولی
برکره کورمشم من اسلامبول را یکبار دیده‌ام دینلور
ویاخود بریسی سن استانه‌یه کیتمامشسن دیدیکی وقتده
جوابنده بن اوچ کره درعلیه‌یه کیتمشم من سه بار به اسلامبول
رفته‌ام سویلنیلور وشبهه وقتده ینه بو فعل استعمال
اولنور مثلا ظنمجه بن بو آدمی کورمشم کویا این مردرا من
دیده‌ام والحاصل زمانی ایراق ویا شبهه‌لو ویا انکار

قول١ چول٢ طور٣

اولنان شیئلرده اشبو فعلی استعمال ایتمك اولیدر
اوچنجی ماضی اول حکایه درکه کیچمش برحالی نقل وحکایه
ایتمك وقتنده استعمال اولنورکه فارسیده ماضی محدودك
اولنه می حرفنی زیاده ایتمكله وترکیده علامت مصدر حذف
اولنوب یرینه ر حرفی قونیله رق اند نصکره ایدم کلمه
سنی صرف ایتمكله وجوده کلور مثال

میتوشیدند	میتوشیدید	میتوشیدیم	میتوشید	میتوشیدی	میتوشیدم
ایچرایدیلر	ایچرایدکز	ایچرایدك	ایچرایدی	ایچرایدك	ایچرایدم
کانوایشربون	کنتم تشربون	کنانشرب	کان یشرب	کنت تشرب	کنت اشرب

دردنجی ماضی ثانی حکایه درکه آنده زمانی تعیین ایتدکدنصکره
اکثر وقت بشقه برفعله دخی یاپشدرمق لازمدر مثلا بن فلان
یردن کلیور ایدم سنی کوردم واشبو فعل ترکیده علامت مصدری
آتوب بدلنه یور ایله ایدم کلمه سنی صرف ایتمكله وجوده
کلوب فارسیده ماضی اول حکایه کبی اولور مثال

می آمدند	می آمدید	می آمدیم	می آمد	می آمدی	می آمدم
کلیوریدیلر	کلیورایدکز	کلیورایدك	کلیورایدی	کلیورایدك	کلیورایدم
هم کانوا	انتم کنتم	نحن کنا	هو کان	انت کنت	انا کنت جائ

بشنجی ماضی مقدم درکه زمان پك چوق کیچوب اونودیلق
درجه لرینه وارد قده وبعضا دخی زمان قریبده خلاف قیاس
اوله رق استعمال اولنور واشبو فعل فارسیده ماضی محدودك
اخرینه بر ه الحاقیله بودم کلمه سنی صرف ایتمكله وجوده کلوب

سؤر - ایل دیل

ترکیبی اوچ نوع اوزره تعبیر اولنور مثال نوع اوّل

آمده بودم بودی بود بودیم بودید بودند

کلمش ایدم کلمشیدڭ کلمشیدی کلمشیدك کلمشیدڭز کلمشیدیلر

کنت جئت کنت جئت کان جاء کنا جئنا کنتم جئتم کانوا جاؤا

مثالـــ نوع ثانی

کلدی ایدم ایدڭ ایدی ایدك ایدڭز ایدیلر

مثالـــ نوع ثالث

کلدم ایدی کلدڭ ایدی کلدی ایدی کلدك ایدی کلدڭز ایدی کلدیلر ایدی

معلوم اوله که ترکیبی ایدم کلمه سنی کتابتده فعله یاپشدروب
کلمشیدم دیمك یاخود آیروجه اوله رق کلمش ایدم یازمق جایزدر
واشبو اوچ نوعك یکدیکر ایله باشلوجه فرقلری یوغیسه ده
نوعین اخیرینك آزجق ظرافتی زیاده در آلتنجی ماضی مشبوه در
که شبهه وقتنده استعمال اولنور یعنی برکیمسنه برفعلی ایتدیکی
یا دیکرك ایتدیکن بیلمدیکی وقتده استعمال اولنور واشبو
فعل فارسیده ماضی غیر محدوده بر می علاوه سیله وترکیده
ماضی حکایه ثانیده ایدم کلمه سنی آتوب بدلنه ایمش کلمه سنی
صرف ایتمکله اولور مثالـــ

می آمده ام می آمدهٔ می آمده است می آمده ایم می آمده اید می آمده اند

کلیور ایمشم ایمشسن ایمش ایمشز ایمشسکز ایمشلر

کأنی کنت جائی کأنك کأنه کأننا کأنکم کأنهم

واشبو فعل ینه ایمش کلمه سنی فعله یاپشدرمق ویاپشدرمامغله

اوله بیلور یدنجی ماضی منسی اوّل در که فعل بتون بتون
اونودیلمش اولدیغنی افاده ایتمك وقتنده استعمال اولنور
واشبو فعل فارسیده مصدردن نونی بعد الحذف یرینه
برهٔ واندن صکره بوده ام کلمه سینی صرف ایتمکله وترکیده
ماضی غیر محدودك اخرنده ایمش کلمه سینی تغییر ایلمکله اولور
امده بوده ام بودهٔ بوده است بوده ایم بوده اید بوده اند
کلمش ایمشم ایمشسن ایمش ایمشز ایمشسکز ایمشلر
کأنی قدکنت جئت کأنك کأنه کأننا کأنکم کأنهم
سکزنجی ماضی منسی ثانی که فارسی وعربیده منسی اول
کبی اولوب ویاخود فارسیده برحی دخی زیاده اولور وترکیده
ایدم کلمه سی دخی صرف اولنه رق دها ایراقلغی اکلتدرر مثال
مجامده بوده ام بودهٔ بوده است بوده ایم بوده اید بوده اند
کلمش ایمشیدم ایمشیدك ایمشیدی ایمشیدك ایمشیدکز ایمشیدیلر
کأنی قدکنت جئت کأنك کأنه کأننا کأنکم کأنهم
طقوزنجی ماضی علت درکه دیکر بر فعله سبب وعلة اولدیغنی
بیان ایدر واشبو فعل عربی وفارسیده بولنمیوب لسان
لطافترسان ترکیده برقاج درلو استعمال اولنور فقط برقسمی
صرف اولنوب باقی قالان اقسامی مفرد وجمع ومخاطب ومتکلم
وغایبده علی السّویّه در وصرف اولنان اوّلنجی قسم مصدردن
علامت مصدری آتوب بدلنه دیکدن کلمه سنی صرف ایتمکله
اولور مثال

سؤر ایل دیل

کلدیکمدن کلدیکگدن کلدیکندن کلدیکمزدن کلدیکگزدن کلدکلرندن
واشبو فعل فارسی وعربیده موجود اولمیوب بیوك بر عباره ایله
ادا اولنور مثلا سزی کوردیکمدن ممنون اولدم عبارەسی
ترجمه اولنور ایسه برای اینکه شمارا دید ، یاخود بسبب انی
رأیتکم دیمك ایجاب ایدر قسم ثانی مصدرلك آخرینه
ایله ویا اختصارا له حرفنی ارترمغله اولوب انجق حین
اختصارده مصدرلك آخری قاف ایسه غینه بدل اولور
مثلا کورمك ایله وکورمکله واورمق ایله واورمغله دینلور
قسم ثالث ماضی غیر محدودك اخرینه اولمغله کلمه سنی
زیاده ایتمکله اولور مثل کلمش اولمغله واشبو قسم ثالث ایله
ثالث صرف اولنمیوب مفرد وجمع ومخاطب وغایب ومتکلمه
علی التسویه در قسم رابع مصدرك اخرینه یا ونون وضعیله
اولور مثل کورمکین واورمغین بودخی بردرلو صرف
اولنمز قسم خامس علامة مصدر حذف اولندقدنصکره
یرینه وب قومغله اولور واشبو نوع زمانده وافراد وجمع
وتکلم وخطاب وغیبتده کندودنصکره کلان فعله تابعدر
یعنی صکره کی فعلك معنا وزمانی نه ایسه بودخی اول
معنا وزمانی افاده ایدر مثلا کلوب کیتمك ییوب ایچدی
کوروب کیده جك آلوب صاتدیغندن کندکلمك وکیتمك
ویدی وایچدی وکوره جك وکیده جك والدیغندن
وصاتدیغندن معناسینه در وفارسیده مصدرلك نونی

اسلوب بدلنه بر ة وضعیله اولور مثلاً ازسفر برکشته بخانه
رفت یعنی ازسفر برکشت وبخانه رفت وهکذا اونبجی
ماضی موصولیه که عربیده الذی معناسنه وفارسیده
فعلدن اوّل یاء وحدت ایله که معناسنی ویرر واشبو
فعل ینه فارسی وعربیده موجود اولمیوب ترکیده علامت
مصدری بعدالحذف بدلنه دیغم یا دیکم کلمه سنی صرف
ایتمکله وجوده کلور مثلا کوردیکم آدم اوردیغم قاری
فارسیده مردیکه دیدم وعربیده الرجل الذی رایته مثال
کوردیکم کوردیکك کوردیکی کوردیکمز کوردیککز کوردکلری
اون برنجی ماضی فوریه درکه ماضی موصولیه نك اخرینه
برله کلمه سنی ارتر مغله اولوب برفعلك ختامی برله
دیکر برفعله باشلمغه دلالت ایدر مثلا کلدیکم برله سزه
کتدم که فارسی وعربیده مخصوص فعلی اولمدیغندن
همینکه آمدم بشما رفتم وبمجرد انی جئت رحت عندکم
عباره لریله ادا اولنور مثال
الدیغم برله الدیغك برله الدیغی برله الدیغمز برله الدیغکز برله الدقلری برله
اون ایکنجی ماضی وقتیه درکه وقت معناسنی افاده ایدر وبو
دخی عربی وفارسیده بولنمیوب ترکیده ایکی درلو اولور بر
قسمی صرف وتغییر اولنمیه رق علامت مصدر حذف
اولنه قد نصکره بدلنه دکده حرفی وضع اولنمغله اولور
مثلا بن اورایه کلدکده شویله یاپارم یعنی کلدیکم وقتده

وقسم

وقسم ثانیسی صرف اولنوب ماضی موصولیه نك اخرینه
ده الحاقیله اولور واشبو ایکی قسم فارسی وعربیده بولنیوب
فارسیده وقتیکه وعربیده لمّا ایله ادا اولنور مثلا وقتیکه
امدم یا لمّا جئت دینلور مثالـــــــ قسم اوّلـــــ
بن کلدکده سن کلدکده اوکلدکده بز کلدکده سز کلدکده انلر کلدکده

مثالـــــــ قسم ثانی

کلدیکمده کلدیککده کلدیکنده کلدیکمزده کلدیککزده کلدکلرنده
اون اوچنجی ماضی حالیه ومعیه در واشبو ماضی ایکی قسم
اولوب بر قسمی مصدریت علامتی آتیلوب بدلنه بر زواند
صکره ایکن قومغله وجوده کلاندر وبودخی صرف اولنمیوب
فارسیده ینه وقتیکه کلمه‌سیله وترکیده حال کونی عباره
سیاله ادا اولنور مثلا بن بیر ایکن اوکلدی که وقتیکه من
می خوردم اوآمد ویاخود هو جاد حال کونی اکلاً قسم ثانی
ماضی غیر محدود ودك آخرینه ایکن حرفنی الحاق ایتمکله
اولور وبونك ایکی معناسی وار بری عربجه مع ان وفارسیده
باوجود یاخود بااینهمه کلمه‌سیله ادا اولنور مثلا بو
قدر یول کلمش ایکن برشیٔ یاپمدق که فارسیده بااینهمه
که این قدر راه آمدیم چیزی نکردیم وعربیده مع اننا
مشینا قدر کذا ما عملنا شیئاً ایکنجی دائج عربیده حیث
وفارسیده چونکه معناسنه در مثلا بورایه قدر کلمش
ایکن باری قرنداشمی دخی کوره یم که عربیده حیث جئت

الی هنا اشوف اخی ایضا وفا رسیده چونکه تا اینجا آمده‌ام
باری برادرمرا به بینم واشبو فعل عربی و فارسیده موجود
اولمیوب ترکیده دخی صرف اولنمز وبعض اصطلاحده جمع
غایبده یزلر ایکن یاخود یمشلر ایکن دیمك جایزدر معلوم
اوله که هیچ برلساننده بولنمیه جق درجه لرده ترکی لساننده
لطافت واختصار موجود اولوب خلقت وفطرتی زکی اولوب
تربیه سز قالمش چوجق مثللو بو نجلین کوزل برلسانك تربیه سنه
دقت واهتمام اولنمدیغندن وهر برلسانك مدون صرفی
وار ایسه ده لساننمزك کافهٔ قواعدینی محتوی برکتابمز
اولمدیغندن جمیع قواعدینی حصر ایتمك مشکل ایسه ده
ان شاء الله بوندن صکره کلان قرنداشلرمدن ترك اولنان
قواعد وصیغی جمع ایدوب حصر ایلملرینی رجا ایدرم کله لم
که فعل ماضینك ابتداسنه علامت نفی کلور ایسه
فارسیده کلمه نك ابتداسنه نون نفی کلوب نفس کلمه یی
بردرلو دکشمز فقط کلمه نك اوّلی الف ایسه یایه قلب
ایدر مثلا آمدم و نیامدم دیرلر وعربیده کلمه نك ابتداسنه
ماء نفی داخل اوله جغندن آنده دخی صعوبت اولمیوب
فقط ترکیده بعض امثله نك تغییری لازم اولمغله
تفصیلنه شویله جه ابتدار قلنور که علامت نفی اولان
میم کلمه نك حروف اصلیه سینك آخرینه یعنی علامت
مصدر اولان مق ومك دن اوّل اولان حرفه متصل

اولور وبعض یرلرده ایکی میمك بریره جمع اولما مسیچون
میانه لرینه بر الف کتوریلور وآخری را اولان ماضیلرده
نز حرف علامت نفی اولور مثلا کلور وکلمز دینلور وینه فعل
ماضی یه علامة استفهام کلور ایسه فارسیده نفس کلمه
دکشیلمیوب ابتداسنه بر آیا حرفی وعربیده هل ارتر
وترکیده علامة استفهام اولان می کاهی اورته یه وکاهی
آخره لاحق اوله جغندن آنی دخی تفصیلاً ذکر ایتمك
ایجاب ایتدی فقط استفهامسز اولان افعال مثبتهنك
امثالی مفصلاً ذکر اولنمش اولدیغندن تکرارا تفصیله
حاجت قالمیوب انجق فعل مثبت استفهام ایله اولدقده
وفعل منفی استفهام ایله ویا استفهامسز بولندقده
نه کونا اوله جقلرینی بیلدرمك ایچون اوچ مثاله اکتفا
قلندی مثال مصدر مثبت کلمك مثال مصدر نفی کلمامك
استفهام ایله کلمکمی کلمامکمی مثال ماضی محدود فی الاثبات
والنفی بالاستفهام وبدونه علی الوجه الآتی

یمدم یمدك یمدی یمدك یمدیکز یمدیلر
یدممی یدکمی یدیمی یدکمی یدکزمی یدیلرمی
یمدممی یمدکمی یمدیمی یمدکمی یمدکزمی یمدیلرمی

مثال ماضی غیر محدود فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه

یمامشم یمامشسن یمامش یمامشز یمامشسکز یمامشلر
یمشمیم یمشمیسن یمشمی یمشمیز یمشمیسکز یمشلرمی

یمامشمیم یمامشمیسن یمامشمی یمامشمیز یمامشمیسکز یمامشلرمی
ماضی حکایه اول فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
یمزایدم ایدک ایدی ایدک ایدکز ایدیلر یا یمزلرایدی
یرمیدم یرمیدک یرمیدی یرمیدک یرمیدکز یرمیدیلر
یمزمیدم یمزمیدک یمزمیدی یمزمیدک یمزمیدکز یمزمیدیلر
ماضی حکایه ثانی فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
یمیورایدم ایدک ایدی ایدک ایدکز ایدیلر
یمیورمیدم میدک میدی میدک میدکز میدیلر
یمیورمیدم میدک میدی میدک میدکز میدیلر
ماضی مقدم فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
یمامشیدم یمامشیدک یمامشیدی یمامشیدک یمامشیدکز یمامشلرایدی
یمشمیدم یمشمیدک یمشمیدی یمشمیدک یمشمیدکز یمشلرمیدی
یمامشمیدم یمامشمیدک یمامشمیدی یمامشمیدک یمامشمیدکز یمامشلرمیدی
ماضی مشبوه فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
کلمیورایمشم ایمشسن ایمش ایمشز ایمشسکز ایمشلر
کلمیورمیمشم میمشسن میمش میمشز میمشسکز میمشلر
کلمیورمیمشم میمشسن میمش میمشز میمشسکز میمشلر
ماضی منسی اول فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
کلمامش ایمشم ایمشسن ایمش ایمشز ایمشسکز ایمشلر
کلمش ایمشیم ایمشمیسن ایمشمی ایمشمیز ایمشمیسکز ایمشلرمی
کلمامش ایمشمیم ایمشمیسن ایمشمی ایمشمیز ایمشمیسکز ایمشلرمی

مثالك منسی ثانی فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
کلمامش ایمشیدم ایمشیدك ایمشیدی ایمشیدك ایمشیدکز ایمشلردی
کلمش ایمشیمدم ایمشیمدك ایمشیمدی ایمشیمدك ایمشیمدکز ایمشلرمیدی
کلمامش ایمشیمدم ایمشیمدك ایمشیمدی ایمشیمدك ایمشیمدکز ایمشلرمدی
ماضی علتی فی الاثبات والنفی بالاستفهام وبدونه
کلمدیکمدن کلمدیککدن کلمدیکندن کلمدیکزدن کلمدیککزدن کلمدکلرندن
ماضی موصولیه بالنفی کورمدیکم بالاستفهام کوردیکمی
بالنفی کورمدیکمی ماضی فوریه بالنفی کلمدیکم برله بالاستفهام
کلدیکم برله می یاخود کلدیکمی برله بالنفی کلمدیکمی برله ماضی
وقتیه بالنفی کلمدیکمده بالاستفهام کلدیکمده می بالنفی
کلمدیکمده می ماضی حالیه بالنفی یمزایکن یمامش ایکن
بالاستفهام یر ایکن می بالنفی یمزایکن می الی آخره
فعل مستقبل بیاننده دو بیلکم فعل مستقبل اولان
فارسی وعربیده سایر امثله نك اصلی اولوب فقط کندوسی
برطرز مخصوص اوزره بنا اولنمدیغندن لساننده بر
صعوبت پیدا ایتمشدر انجق اصل قانونی شویله اولیور
که فارسیده مصدرلك آخری دال ونون ایسه حذف
اولنوب آخرده قالان حرف صحیحه فتحه ویریلور مثلا
افشردن مصدرندن دن حذف اولنوب رایه فتحه
ویرلدکدنصکره علامت استقبال اولان م ی د یم
یدَ ندَ الحاق اولندقده افشرم افشری افشرد افشریم

افشرید افشرند دیرلر وعلامت مصدرلك ما قبلی الف یا واو ساکنه ایسه اشبو حروف حذف اولنوب ما قبللری اولان حرفه فتحه ویریلور مثل رسیدن رسد ستادن ستد وترکیبده دخی مختلف اولوب شویله که بعض یرلرده علامت مصدریه اولان مك ومق حذف اولنه‌رق علامت استقبال اولان رم رسن ر رز رسکز رلر حرفلری زیاده اولنوب ما قبللرینه اکثر یرلرده فتحه ویرملکله وبعضا بر واو دخی زیاده ایتمکله وجوده کلور مثال اول ایچرم ایچرسن ایچر ایچرز ایچرسکز ایچرلر مثال ثانی کلورم کلورسن کلور کلورز کلورسکز کلورلر وترکیبده علامت مصدرده اول اولان حرف تا ایسه بعض یرلرده دال ایله قلب اولنور مثل یاراتمق ویارادرانجق ترکینك تغیری آز بولنمغله فقط ایراد امثله ایله اکتفا وفارسینك تفصیلا بیانه ابتدار قلندی وفارسیده علامت مصدرلك ما قبلی حرف صحیح ایسه فقط مذکور حرف صحیحه فتحه ویرلمکله مستقبل صیغه سی اوله جقی وعلامت مصدرلك ما قبلی حروف علّه لمیسه بعد الحذف اندن اول اولان حرفه فتحه ویریله جکی آنفا کشیدۀ سلك سطور اولدیغندن صیغه لرك تفصیلا بیانه حاجت قالمیوب فقط هر بر نوعدن برقاچ صیغه نك ایرادیله اکتفا قلنه جقی واشبو قاعدۀ مطرده دن خارج اولان مصادرلك بالتوضیح بیاننه

سوٗر اپل دیل

ابتدا اولنه جغی درکاردر مثالی صحیح ٥

آوردن آزردن آفشردن افکندن افشاندن افسردن

آورد آزرد آفشرد افکند افشاند افسرد

کتورر اینجیدر صیقر آتر صاچر صاور

یجی به یؤذی یعصر یرمی ینشر ینبرد

وبونلر مثللو نیجه نیجه فعللر ومعتلك مثالی

ایستادن اندیشیدن افتادن آفریدن پرسیدن بخشیدن

ایستد اندیشد افتد آفرد پرسد بخشد

طورر دوشنور دوشر یارادر صورر بغشلر

یقف یتفکر یقع یخلق یسئل یعفو

وبونلر مثللو نیجه نیجه فعللر که نسق واحد اوزره اولوب

بشقه کونا دکشیلمز اما مصادر شاذه معلوم اوله

که فارسیده علامت مصدر دن اول خا ایسه چوق

یرلرده زایه قلب اولنور مثالی

آمیختن آموختن انداختن افروختن آویختن افراختن

آمیزد آموزد اندازد افروزد آویزد افرازد

قارشدرر اوکردر آتر علولندرر آصر یوکسلدر

یخلط یعلم یرمی یشعل یعلق یعلی

انکیختن بیختن پختن پرداختن تاختن دوختن

انکیزد بیزد پزد پردازد تازد دوزد

قالدرر الر بشورر باشلر بتورر قوشدرر دیکر

ریختن ساختن سوختن سپوختن کداختن کریختن
ریزد سازد سوزد سپوزد کدازد کریزد
دوکر یاپر یاقر صوقر ایریدر قاچر
یصبّ یعمل یحرق یُدخل یُذوّب یهرب

وشاذ اوله رق کاهی خا سینه بدل اولنور مثل شناختن
شناسد وکاهی شینه دونر مثل فروختن فروشد وکاهی
جامد اولوب مستقبلی کلمز مثل فرهختن که ادب اوکرتمك
معناسنه در کلمه لرکه حرف مصدرك ماقبلی واو الف
یا ایسه سابقده ذکر اولندیغی مثللو مذکور حروف اتیکون
انلردن اوّل اولان حرفه فتحه ویرمك قاعدهٔ مطرده
ایدی ایسه ده بعض یرلرده ماقبل حرف مصدر واو
الف یا ایکن خلاف قیاس اوله رق حروف مذکوره حذف
اولنمیوب انلردن صکره برنون دخی آرتر مثلا چیدن
وآفریدن وگزیدن کلمه لرینك مستقبلی چینم چینی
چیند آفرینم آفرینی آفریند گزینم گزینی گزیند گلور
وبعض یرلرده واولو اولنلرده واوی الفه قلب ایدوب
اندنصکره بریا دخی ارترر مثال

آزمودن زدودن سودن کشودن ستودن سرودن
آزماید زداید ساید کشاید ستاید سراید
صنر سیلر آزر آچر اوکر ترکی چاغرر
یجرّب یمسح یذهس یفتح یمدح یغنّی

نمودن آفزودن وکاهی الفی هایه قلب ایدر مثل دادن
که مستقبلی دهد اولور وکاهی هیچ تغییر ایتمیوب
اصلنده قالور مثل ریدن وغنودن وبودن که
مستقبللری رید وغنود وبود در واشبو بودن
کلمه سینک مستقبلی باشد دخی کلور وکاهی یای واو
قلب ایدر مثل شنیدن شنود کلهلر که علامت مصدرک
ماقبلی شین ایسه چوق یرلرده رایه قلب اولنور مثال
انکاشتن انباشتن داشتن پنداشتن کاشتن کذاشتن
انکارد انبارد دارد پندارد کارد کذارد
صانور طولدرر طوتر ظن ایدر اکر قویر
یظن یملأ یمسك یظن یزرع یحط
وکذلك کذشتن وکماشتن ونکاشتن که مستقبللری
کذرد کمارد نکارد کلور واشبو شینله اولان کلمهلر
بعضا دخی زایه قلب اولنور مثل افراشتن افرازد
وکاهی برواو دخی آرتر مثل شدن شود وبعضا کندو
حالنده باقی قالور مثل کشتن کشد وکاهی سینه قلب
اولنوب بریای دخی آرتر مثل نوشتن نویسد وسرشتن
کلمه سنده تاء نه حذف ونه قلب اولنور مثلا سرشتن
سرشتد دیرلر کلهلر که علامت مصدرك ماقبلی سین
ایسه درلو درلو دکیشیلور وبونلرك مثالی وجه آتی
الذکر اوزره در

بستن پیوستن بایستن توانستن خواستن دانستن
بندد پیوندد باید تواند خواهد داند
باغلر یاپشور کرك اولور بجرر استر بیلور
یربط یلصق یلزم یقدر یطلب یعلم
زیستن شکستن شستن گریستن نشستن ریستن
زید شکند شوید گرید نشیند ریسد
یاشر قیرر ییقر آغلر اوتورر اکیرر
یعیش یکسر یغسل یبکی یقعد یغزل
خاستن آراستن نگریستن جستن رستن رستن
خیزد آراید نگرد جوید روید رهد
قالقر بزر باقر آرر بتر قورتیلور
یقوم یزین ینظر یفتش ینمو یخلص
حرف مصدرلرك ما قبلی فا ایسه کاهی کندو حالنده قالور مثال
بافتن شکفتن شکافتن
بافد شکفد شکافد
طوقور اچیلور تعجب ایدر یارر
ینسج یتفتح یتعجب یفلق
وبعض یرلرده بشقه هیئتلره کیرر مثالـــــ
آشفتن پذیرفتن تافتن دریافتن رفتن
آشوبد پذیرد تابد دریابد رود
عاشق اولور قبول ایدر بوکر آکلر کیدر

سوٛر ایل دیل

رُفتن فریفتن گُفتن گِرفتن یافتن
روبد فریبد گوید گیرد یابد
سپوور آلدادر سویلر طوتر بولور
یکنس یغش یقول یمسك یجد
وبوندن ماعدا هیچ بر اصوله گیرمز مصدرلر واردر مثال
چیدن نهادن زدن شُدن کَردن دیدن مُردن
چیند نهد زند شود کُند بیند میرد
دیرر قویر اورر اولور یاپر کورر اولور
یقطف یضع یضرب یکون یعمل یری یموت
وبعض مصادردن فعل مستقبل کلمیوب ماضیلری مستعملدر مثال
آغشتن آلفتن آفزودن انبودن برگشتن
آغشت آلفت افزود انبود برگشت
تاختن جُستن جَستن رَستن سُفتن
تاخت جُست جَست رست سُفت
سودن ستودن سرودن شنفتن فزودن
سود ستود سرود شنفت فزود
کاستن گَشتن لِشتن نهفتن نهشتن یارستن
کاست گشت لشت نهفت نهشت یارست
وبوندن ماعدا نیجه مصدرلر واشبو مصدرلردن
بعضیسنك مستقبلی مستعمل ایسه ده بشقه فعلردن
اولوب کندولرینك اولمدیغی وبناءً علیه بعض اهل لغت

قولی چولی طوز

عن غلط بونلری مشتق قبیلندن عد ایلدکلری واضحدر
مثلا افزاید برکردد تازد جهد روید رهد سنبد ساید
ستاید سراید شنود فزاید کاهد کردد لیسد یارد
مستقبللری مستعمل ایسه ده مصدرلری آنفا لذکر
مصادر اولمیوب افزاییدن برکردیدن تازیدن
جهیدن رویدن لیسیدن یاریدن سنبیدن سایدن
ستاییدن سراییدن شنویدن فزاییدن کاهیدن
کردیدن اولدقلری خالی از شبهه در و بزدخی بونلرك
بعضیسنی مشتق قبیلندن عد ایتدك ایسه دیکرلره
اقتفاءً اولوب یوخسه بونلرك جمودیتی لا یقیله
لسانه آشنا اولنلرك عندنده واضحدر زمان حالك
فارسیده مستقبل اولك ابتداسنه می حرفنی علاوه
ایمکله و ترکیده علامت استقبالدن اول یو حرفنی
زیاده ایلمکله وجوده کلور مثالی

می نوشم می نوشی می نوشد می نوشیم می نوشید می نوشند
ایچیورم ایچیورسن ایچیور ایچیورز ایچیورسکز ایچیورلر
انا شارب انت شارب هو شارب نحن شاربون انتم شاربون هم شاربون

واشبو می حرفی فارسیده علامت حالیه ایسه اصطلاح
ناسده استقبالده دخی استعمال ایدرلر مثلا من فردا آب
می نوشم دیرلر مستقبل ثانی ترکیده علامت مصدریتی
بعد الحذف کلمه نك آخرینه بره الحاق ایدوب اندنصکره

جکم یاخود جغم حروفنی صرف ایتمکله یعنی اصل مصدر
کاف ایله ایسه جکم وقاف ایله ایسه جغم حروفنی تغییر
ایلمکله اولور وفارسیده نون مصدریتی آتوب ابتداسنده
خواهم کلمه سنی صرف ایلمکله وجوده کلور مثال
خواهم آمد خواهی آمد خواهد آمد خواهیم آمد خواهید آمد خواهند آمد
کله جکم کله جکسن کله جک کله جکز کله جکسکز کله جکلر
رایح اجی رایح تجی رایح یجی رایحین نجی رایحین تجیشو رایحین یجیشو
وقاف ایله اولان مصدرلك ترکیبی مثالی یاته جغم
یاته جقسن یاته جق یاته جغز یاته جقسکز یاته جقلر
معلوم اوله که مستقبلك آخرنده صرف اولنان جغم
کلمه سی فقط مفرد متکلم وجمع متکلمده غین ایله اولوب
باقی صیغه لرده قافه بدل اولور وجکم کلمه سی مفرد متکلم
وجمع متکلمده کاف فارسیله اولوب باقی صیغه لرده کاف
عربی یه مبدل بولینور ایسه ده مفرد غایبده بشقه ضمیر
متصل اولدیغی برله قاف یینه غینه دونوب مثلا یاته جق
وباته جغی دینلور مستقبل حکایه فارسیده مستقبل اول
کبی اولوب کلمه نك ابتداسنده می خواستم کلمه سنی صرف
ایتمکله وترکیبده مستقبل ثانینك اخرنده ایدم کلمه سنی
صرف ایلمکله وجوده کلوب هرنقدر کندوسنده علامت
استقبال وار ایسه بیله زمان کذشته نك حالنی حکایه
ایتدیکندن اشبو اسمله تسمیه اولنمغه مناسب کورلدی مثال

طور	چول	قول
کنت ارید اهرب	قاچه جق ایدم	می خواستم بگریزم
کنت ترید تهرب	قاچه جق ایدك	می خواستی بگریزی
کان یرید یهرب	قاچه جق ایدی	می خواست بگریزد
کنا نرید نهرب	قاچه جق ایدق	می خواستیم بگریزیم
کنتم تریدون تهربون	قاچه جق ایدکز	می خواستید بگریزید
کانوا یریدون یهربون	قاچه جق ایدیلر	می خواستند بگریزند

واشبو فعلی فارسیده باسز استعمال ایدوب می خواستم گریزم
دیمك جایز ایسه ده بو فعله ودیگر افعاله بآء زائده
آرترمق لسان ناسده عادت اولمشدر وفعل مستقبل
ماضی مثللو علتی وموصولی وفوری وحالی اولور بناءً علیه
تفصیلاً مثاللرینی ذکر ایتمك ایجاب ایدر مثال مستقبل علتی
کله جکمدن کله جککدن کله جکندن کله جکمزدن کله جککزدن کله جکلردن

مثال مستقبل موصولی

کوره جکم آدم کوره جکك کوره جکی کوره جکمز کوره جککز کوره جکلر

مثال مستقبل فوریه

کله جکم برله کله جکك کله جکی کله جکمز کله جککز کله جکلری

مثال مستقبل وقتی

کیده جکده کیده جککده کیده جکنده کیده جکمزده کیده جککزده کیده جکلرنده
ومستقبل علتی وموصولی وفوری ووقتی فارسی وعربیده
موجود اولمیوب اوزون عباره لر ایله ادا اولنور شویله
که برای اینکه خواهم آمد شخصیکه خواهم دید همینکه

خواهم آمد یا آیم وقتیکی خواهم رفت یا میروم وعربیده
بسبب انی رائح اجئ والشخص الذی رائح اشوفه بمجرد انی اجئ
ولما اذهب عباره لریله ادا اولنور ومستقبل حالیه ومعیه
بنه فارسی وعربیده موجود اولمیوب ترکیده کله جك ایکن
عباره سیله ادا اولنور واشبو فعل مستقبله علامة نفی
کلدکده فارسیده نفس کلمه نك ابتداسنه یاخود مساعدی
اولان خواهم وخواستم کلمه لرینك اولنه نون نفی داخل
اولوب اصل کلمه یی دکشمز مثلا زنم نزنم میزنم نمیزنم
خواهم زد نخواهم زد میخواستم بزنم نمی خواستم بزنم دینلور
کلمه هر نه جنسدن ایسه بردرلو تغییر ایدلمیه جکندن
وکذلك فعلك اولنه علامة استفهام اولان آیا کلدکده
آیا زنم آیا نزنم آیا می زنم آیا نمی زنم دینلوب اودخی فعلی
بردرلو دکشدرمدیکندن وعربیده فعلك اولنه هل
استفهام ویاخود لا، نفی داخل اولوب هل اجی وهل
لا اجی دینلدیکندن تطویل بلا فائده اولمامق ایچون
فارسی وعربینك تفصیلندن صرف نظر قلنوب فقط
ترکی امثالك بیاننه ابتدا اولندی معلوم اوله که علامة
نفی ترکیده برمیم ایسه ده تصریف افعالده اودخی
بشقه بشقه هیئتلره کیروب که مستقبل اولدی علامة
مصدری بعد الحذف باقی قالان حروفك اخرینه
تم مزسن مز میز مزسکز مزلر آرتر مثلا کلم کلمزسن کلمز

قول١ چول٢ طول٣

کلمیز کلمز سکز کلمزلر وزمان حال ومستقبل ثانی ومستقبل
حکایه ده کلمه نك حروف اصلیه سندن صکره بر میم
کتورمکله وجوده کلور مثلا کلمیورم وکلیه جکم وکلمه جك
ایدم دینلور وعلامت استفهام اولان می تکلم وخطاب
وغیبته دلالت ایدن حروفدن اول کلور مستقبل اول
وفعل حال ومستقبل ثانینك متکلم وحده ومع الغیرنده
علامت تکلم اولان میم وزادن اول بر یا دخی زیاده ایدر
ومفرد غایبله جمع غایبده علامت استفهامك صکره
کلور ومستقبل حکایه ده نفس کلمه دن صکره وایدم
حرفندن اول ومستقبل علتی وموصولی ووقتی وفوریده
الك صکره کلور مثال مستقبل اول بالاستفهام فی الاثبات والنفی
کلورمی یم کلورمی سن کلورمی کلورمی یز کلورمی سکز کلورلرمی
کلمزمی یم کلمزمیسن کلمزمی کلمزمیز کلمزمیسکز کلمزلرمی
زمان حال بالاستفهام فی الاثبات والنفی
کلیورمی یم کلیورمیسن کلیورمی کلیورمی یز کلیورمیسکز کلیورلرمی
کلمیورمی یم کلمیورمیسن کلمیورمی کلمیورمی یز کلمیورمیسکز کلمیورلرمی
مستقبل ثانی بالاستفهام فی الاثبات والنفی
کله جکمی یم کله جکمیسن کله جکمی کله جکمی یز کله جکمیسکز کله جکلرمی
کلمیه جکمی یم کلمیه جکمیسن کلمیه جکمی کلمیه جکمی یز کلمیه جکمیسکز کلمیه جکلرمی
مستقبل حکایه بالاستفهام فی الاثبات والنفی
کله جکمی ایدم کله جکمیدك کله جکمیدی کله جکمیدك کله جکمیدکز کله جکمیدیلر

سوٓر ایلٓ دیلٓ

کلمه جکیدکز کلمه جکیدکلر کلمه جکیدک کلمه جکیدی کلمه جکیدک کلمه جکیدم کلمه جکیدم

مثال مستقبل علتی وموصولی وفوری ووقتی بالاستفهام

فی الاثبات والنفی کله جکمدنمی کلمیه جکمدنمی کلدیکمی کلدیکمی کلدیکمی

کلدیکمی برله کلمدیکمی برله کلدیکمدمی کلمدیکمدمی فعل

امر ونهی بیاننده دو بیلکم فارسی وترکیده فعل امر ونهی

مستقبلدن بنا اولنوب شویله که فارسیده علامت استقبال

اولان حروفی یعنی میم یا دالی اتدقدنصکره امر حاضر حاصل

اولور مثلا زنم کلمه سندن میمی وزنی کلمه سندن یایی

وزند کلمه سندن دالی آتدقدنصکره زن قالور که اور

واضرب معناسنه در واشبو امرك اولنه برمیم کتوروب مزن

دیدکده نهی اولور اورمه معناسنه وفارسیده امری بادرالنك

ایله استعمال ایدوب بزن دیمك عادت اولمشدر وکلمه نك

ابتداسی الف ایسه امرده باء زائده ونهیده علامت نهی اولان

میم مذکور کلمه نك ابتداسنه کلدکده الف یایه قلب اولنور

مثلا بیازما ومیازما دیرلر که اصلی ازما ایدی وامرك

ایکی صیغه سی اولوب بری مفرد که بیان اولندی ودیکر

جمع که مفردك اخرینه ید زیاده ایتمکله وجوده کلور مثل

بزنید ومزنید دیرلر وامرك اخری حرف علة ساکن ایسه علامت

جمعك یاء ساکنه سنه ملاقی اولدیغندن امکان تلفظ

ایچون ما قبلنه بریاء مکسوره دخی علاوه ایدوب بیازمایید

ومیازمایید بکویید مکویید دیرلر ولسان عذب البیان

ثول[1]　　چول[2]　　طور[3]

ترکیبی ینه مستقبلدن علامت استقبال رم رسن ر حرفلرینی
بعد الحذف امر حاصل اولور مثلا ایچرم ایچرسن ایچر کلمه لرندن
حروف مذکوره اتیلدکده ایچ قالور که امردر بنوش واشرب
معناسنه ونهیده امرك اخرینه مفردده مه الحاق اولنوب
ایچمه دینلور که منوش ولا تشرب معناسنه در وبونك دخی
ایکی صیغه سی وار بری مفرد که بیان اولندی ودیکری
جمع که امرده کلمه نك آخرینه صاغر برك ویاخود کز علاوه سیله
وجوده کلور مثل ایچك یا ایچکز که بنوشید واشربوا دیمکدر
ونهیده آخرینه لك یاخود کز ویا یکز علاوه سیله اولور
مثل اورمیك یا اورمکز یاخود اورمیکز که لاتضربوا
ونزنید معناسنه در مثال امر ونهی بالترتیب

بیا　برو　بخوان　بیندیش　بپرست　بپرس　بیامیز
کل　کیت　اوقو　دوشون　طاپ　صور　قارشدر
تعال　اذهب　اقرأ　تفکر　اعبد　اسأل　اخلط
میا　مرو　مخوان　میندیش　مپرست　مپرس　میامیز
کلمه　کیتمه　اوقومه　دوشونمه　طاپمه　صورمه　قارشدرمه
لاتجی　لاتذهب　لاتقرأ　لاتتفکر　لاتعبد　لاتسأل　لاتخلط

قالدیکه اشبو ایکی لسانده بشقه بر امر دخی بولنوب که
دایما بر امر حاضر ویا نهیدن نصکره کلور شویله که
فارسیده فعل مستقبل لفظیله وترکیده فعل امرك آخرینه
مفرد متکلمده یم ومفرد مخاطبده سن ومفرد غایبده

سؤر ایل دیل

سون یاخود بره وجمع متکلمده ه‌لم وجمع مخاطبده ه‌سکز
وجمع غایبده ه‌کر یاخود سونلر علاوه سیله وجوده کلور
مثلا براق کورده‌یم کوره سن کوره یاخود کورسون کورده‌م
کوره سکز کوره‌لر یاخود کورسونلر که فارسیده بکذار
به بینم به بینی به بیند به بینیم به بینید به بینند وعربیده
خلنی اشوف تشوف یشوف نشوف تشوفوا یشوفوا
دیمکدر واشبو امرده علامت نفی کلدکده فارسیده کلمه‌نك
ابتداسنه بر نون زیاده اولور مثلا بکذار نبینم یاخود
نکذار به بینم وعربیده لاتخلینی اشوف دیرلر وترکیده کلمه‌نك
اورته‌سنه بر میم کیرر مثلا مفرد متکلمده کورمیه‌یم یاخود
کورمیم ومفرد مخاطبده کورمیه سن ومفرد غایبده
کورمسون یاخود کورمیه وجمع متکلمده کورمیه‌لم وجمع
مخاطبده کورمیه سکز وجمع غایبده کورمیه‌لر یاخود
کورمسونلر دیرلر وعلامت استفهام آخره کلوب کوره‌یم‌می
کورمیه‌یم‌می دینلور واشبو امردن فعل مجبوریة بنا اولنور
که فارسیده فعل مستقبلك ابتداسنه بایست وباید
کلمه‌سنی علاوه ایتمکله وترکیده امر حاضرك آخرینه ملی‌یم
ملیسن ملیدر ملی‌یز ملیسکز ملیدرلر یاخود ملیدم
ملیدك ملیدی ملیدك ملیدکز ملیدیلر حروفنی ارتر مغله
اولور وعلامت نفی کلدکده ایکی میمك بری جمع اولمایچون مسیحون
اورته‌لرینه بر الف کتوریلور وعلامت استفهام دخی

قول ١ چول ٢ طور ٣

اورته يه كيرد مثال فعل مجبوريت حالى ومثبت بدون استفهام
كيتملى يم كيتمليسن كيتمليدر كيتملى يز كيتمليسكز كيتمليدرلر
بايد بروم بايد بروى بايد برود بايد برويم بايد برويد بايد بروند
لازم اروح لازم تروح لازم يروح لازم نروح لازم تروحون لازم يروحون
فعل مجبوريه حالى منفى بدون استفهام
كيتماملى يم كيتمامليسن كيتمامليدر كيتماملى يز كيتمامليسكز كيتماملیدرلر
بايد نروم نروى نرود نرويم نرويد نروند
لازم ماروح ماتروح مايروح مانروح ماتروحون مايروحون
مثالى فعل مجبوريت حالى مثبت بالاستفهام
آلمليمى يم آلمليميسن آلمليميدر آلمليمى يز آلمليميسكز آلمليميدرلر
آيا بايد بستانم بستانى بستاند بستانيم بستانيد بستانند
مثالى فعل مجبوريه حالى منفى بالاستفهام
يماملى مى يم يمامليميسن يماملیمیدر يماملیمی یز يماملیمیسکز يماملیمیدرلر
آيا بايد نخورم نخورى نخورد نخوريم نخوريد نخورند
هل لازم لا آكل لاتاكل لاياكل لاناكل لاتاكلون لاياكلون
مثالى فعل مجبوريت ماضى مثبت بدون استفهام
قاچمليدم قاچمليدك قاچمليدى قاچمليدك قاچمليدكز قاچمليديلر
مى بايست بگريزم بگريزى بگريزد بگريزيم بگريزيد بگريزند
كان لازم اهرب تهرب يهرب نهرب تهربون يهربون
مثالى فعل مجبوريه ماضى منفى بدون استفهام
اچماملیدم اچماملیدك اچماملیدی اچماملیدك اچماملیدكز اچماملیدیلر

سوُر ٤ ایل ٣ دیل ٢

نمی بایست بکشایم بکشایی بکشاید بکشاییم بکشایید بکشایند
ماکان لازم افتح تفتح یفتح نفتح تفتحو تفتحون یفتحون

مثالـــــــ فعل مجبوریة ماضی مثبت بالاستفهام

آورمکیمیدم اورملیمیدک اورملیمیدی اورملیمیدک اورملیمیدکز اورملیمیدلر
آیامی بایست بزنم بزنی بزند بزنیم بزنید بزنند
هل کان لازم اضرب تضرب یضرب نضرب تضربون یضربون

مثالـــــــ فعل مجبوریت ماضی منفی بالاستفهام

کورماملیمیدم کورماملیمیدک کورماملیمیدی کورماملیمیدک کورماملیمیدکز کورماملیمیدلر
آیا نمی بایست به بینم به بینی به بیند به بینیم به بینید به بینند
هل ماکان لازم اشوف تشوف یشوف نشوف تشوفون یشوفون

فائـــده بیلکم لسان فارسیده بعض کلماتدن امر حاضرک
استعمالی رکیك اولمغله بشقه کلمه ایله ادا اولنور مثلا
سوآریدن کلمه سی بنمك معناسنه ایسه ده اشبو لفظی
وسایر مشتقاتنی استعمال ایتمك اصطلاح ناسه مخالف
اولوب شدن کلمه سنی بوکا یا پشدره رق صرف ایدرلر
مثلا سوار شو یا سوار شوید دیرلر فائـــده
لسان ترکیده آخری الغلی یا مفتوح اولان مصادرك
امرنده فتحه یی اظهار ایتمك یاخود الفدن نایب اولمق
اوزره آخرینه بره دخی زیاده ایدرلر مثلا آغلمق واوخشامق
مصدرلرینك امرلرنده آغله واوخشه دیرلر وجمع اولدقده
ینه ه حذف اولنوب آغلیك واوخشیك دیرلر فائده

تول چول طور

ترکیده علامت مصدر دن اوّل اولان حرف تا ایسه
فعل مستقبل بنا اولنه جغی وقتده داله قلب اولنه جغی
سابقا کنشیده سلك سطور اولمش وامرك دخی مستقبلدن
بناسی ابتدای فصلده ذکر اولنمش ایسه ده امر اولدیغی
وقتده ینه مذکور تانك اصلنه رجوع ایده جکی درکاردر
مثلا ایشتمك مصدرینك مستقبلی ایشیدر ایسه ده
ینه امری ایشت کلور اسم فاعل بیاننده درسکم که
لسان فارسیده اسم فاعل برقاچ نوع اولوب بری فعل امرك
اخرینه فتحه ویریله رك اندنصکره نده حرفنی الحاق ایتمکله
اولور مثلا زن اور واضرب معناسنه وزننده اوریجی
وضارب دیمکدر واشبو نوع اسم فاعل هربر فعلدن کلور
ایکنجی امرك اخرینه الف ونون وضعیله اولور مثلا کن
یاپ وافعل معناسنه ایسه کنان یاپیجی وفاعل معناسنه در
واشبو صیغه یه مبالغه صیغه سی دخی دینلور که کثرت
معناسنی اکلتدروب ترکیده ایدرك ایله ترجمه اولنسه
سزادر اوچنجی ینه امرك اخرینه فقط بر الف زیاده سیله
اولور مثل کوی سویله کویا سویلیجی معناسنه در دردنجی
فعل ماضینك آخرینه ار الحاقیله اولور مثل خرید صاتون
آلدی وخریدار صاتون آلیجی معناسنه در بشنجی اسم فاعل
ترکیبیدر درکه بر اسمله بر امری یان یانه کتوردکده اسم فاعل
معناسنی ویرر مثل کش اولدر وپسند بکن معناسنه ایسه ده

آدم کش آدم اولدریجی وخود پسند کندوبی بکنان معناسنه در
واشبو نوع دخی هر بر فعلدن کله بیله جکندن صیغه لرك
تفصیلندن نوع اوّل ایله خامسدن صرف نظر قلنه رق
سماعی اولان نوع ثانی وثالث ورابعك تفصیلا بیانلرینه
ابتدار قلنه جقدر کله لرکه لسان ترکیده دخی اسم فاعل درت
نوع اولوب بری فعل امرك آخرینه یجی حرفنی آرتر مغله
اولور مثل کل بیا وتعال معناسنه ایسه کلیجی آینده وجائی
معناسنه در ایکنجی امرك اخرینه الف ونون یاخود یالکز
نون علاوه سیله اولور مثل قاچ بکریز واهرب ودیك بدوز
وخیّط دیمك ایسه قاچان ودیکن کریزنده ودوزنده یعنی
هارب وخیّاط معناسنه در اوچنجی امره بر ر زیاده
ایدوب بو دخی فارسیده بولنان اسم فاعل ترکیبی مشابه سنده
اوله رق کندودن اوّل بر اسم کتورر مثلا انسان ییر
بر قورد در که کرك آدم خواریست معناسنه در دردنجی
امرك آخرینه بر ر ایله رك یاخود رق علاوه سیله اولوب
مبالغه وتکرار معناسنی افاده ایدر شویله که اصل مصدر
قاف ایله ایسه رق وکاف ایله ایسه رك علاوه اولنور
اسم فاعل معناسنی ویرر مثل کله رك وآچه رق که عربیده
جائیا وفاتحا ایله ترجمه اولنور وترکیده انواع مذکوره نك
جمله سی هر بر فعلدن کله بیلور ایسه ده نوع ثانی بعض
افعالده الف ونون ایله وبعض افعالده یالکز نون ایله

قول ١ چول ٢ طور ٣

یازلمق من غیر قانون اهل عالم میاننده عادت اولمش اولمغله ترکیبده دخی فقط نوع ثانینک ایرادیله اکتفا قلندی وهذا

بیانُ الامثلة بترتیب المصادر

آیان افتان آمیزان اندازان آمرزان آموزان افروزان
کلان دوشن قارشدرن آتان بغشلیان اوکردن علولندرن
للجائی الواقع المازج الرامی العاقی المعلم المشعل

آویزان ازمایان افشانان افرازان انکیزان بیزان بوسان
آصان صنهین صاچان قالدران دپردن الهین اوین
المعلق المجرب الناثر المعلی المحرك الناخل المقبل

بوینده بویان بویا بُرّان بُرّا بالان بخشا پرسان پرسا پزان
قوقلیان کسن اوکون بغشلیان صورن بشورن
الشام القاطع المتغاخر العافی السائل الطابخ

پیمان پیما پوشان پوشا پیچان پروران پالان پالا پران
اوچن کیین بوکن بسلیان سوزن اوچان
المکیل اللابس اللافف المربی المصفی الطائر

پاسان پایان پزیرا پردازان ترسان تابان
بکلیان کوزدیکی قبول ایدن باشلیان قورقن بوکن
المحافظ المراقب القابل المبتدی الخائف اللافف

توانا تپان تنان تراشان تازان جنبان
قادر اولان چپالیان طوقویان تراش ایدن آت قوشدرن دپرن
القادر المضطرب الناسج الحالق الرامح المتحرك

سوٓر ایل دیل

جهان جوشان جویان جویا چکان چمان چسبان
صحرایان قینایان آرایان طملیان صاللنان یا پیشان
الناطط الغالی المفتش المتقطر المتبختر اللاصق
چشان چینان چرخان خواهان خواها خمان خندان
طاتن درن دونن استیان اکیلن کولن
الذائق القاطف الدائر الطالب المنحنی الضاحک
خوابان خایان خراشان خریدار خرامان خوران
یاتان چینیان طرملیان صاتون آلان صاللنان یین
الراقد والنائم الماضغ المخربش المشتری المتبختر الآکل
خوانا بینا دانا دوزان دوشان دمان
اوقویان کورن بیلن دیکن صاغان اچیلان
القاری الناظر والرائی العالم الخائط الحالب المتفتح
دزددزدان دران دوان روان روانه رمان رام رامان
چالان یرتن قوشن کیدن اورکن آلیشان
السارق الممزق العادی الذاهب النافر المتأنس
رزان رسا رها رویان رویا روبان زیان
دوکن ایریشن قورتیلان بتن سپورن یاشایان
الصابب الواصل المتخلص النامی الکانس العایش
زاران سازان سوزان ستایان سرایان شنوا
ایکلیان یاپان یاقان اوکن ترکی جاغرن ایشیدن
النایح العامل المحرق المادح المغنی السامع

قول چول طور

شتابان شکافان شناساشناسا فروشان کوشان کوشا کنان
عجله ایدن یاران تانیان صاتان چالیشان ایدن
المستعجل الغالق العارف البائع المجتهد الفاعل
کوچان کشان کزان کذران کزدان کذازان
کوچن چکن اصیرن کیچن اولان دونن اریدن
المرتحل الساحب العاضض الماضی الکائن الدائر المذوب
کریزان کویا غویا کریان کیران لرزان لنکان
قاچان سویلین آغلین طوتن دترهین آغسیان
الهارب القائل الباکی الماسك المرتعش العارج
مکان نکران نوشان نالان نازان یارندن یارا
امن باقان ایچن ایکلین نازلنان قادر اولان
الماصص الناظر الشارب النائح المتدلل القادر

فائده بیلکم آشفتن انبودن پسندیدن خندیدن کلمه لرندن نده ایله اولان اسم فاعل مشهود کلما مشدد فرکنده ترکیبن الف ونون ایله اولان اسم فاعلر جمع باغلندقلرندن بعض امثله ده الفلرینی آتمق جایز اولوب مثلا کالانلر وکلنلر دیرلر وبعض امثله ده جایز اولمیوب مثلا آتان کلمه سندن اتنلر یازلمیوب اتانلر یازیلسه اولادر والحاصل ترکینك املاسنده قاعدهٔ منضبطهٔ تامه اولمیوب هر بر صیغه نك استعمال وکتابتی عادته مربوطدر فائده اسم فاعله علامت نفی کلدکده یالکز نونله اولان اسم فاعلری الف ونون ایله

سوٴ ر   ایل   دیل

یازمق دها اولیدر مثل ایدن ایتمیان واشبو اسم فاعل منفی
جمع اولدقده الفنی آتمق وابقاء ایتمك جایزدر مثل ایتمیلر
وایتمیانلر فائده برکلمه اسم فاعل مثبت بنا اولندقده مصدرنده
اخری آ ایسه ترکیده آکه قلب اولنور مثلا ایشتمك کلمه سینك
اسم فاعلی ایشیدن ایشیدیجی اولور لکن ینه حالت نفیده
اصلنه رجوع ایدرك تاایله کلور مثل ایشتمیان وایشتمیجی
فائده رآ ایله اولان اسم فاعلر ترکیده مستقبل منفی
مثللو زآیه قلب اولنور مثلا آدم بیر وآدم یمز دیرلر فائده
اسم فاعلك جمعی لرحرفنی زیاده ایمکله اولور مثلا قاچان
الهارب قاچانلر الهاربون وفارسیده نده ایله اولان اسم
فاعلر عاقلده کآن حرفیله جمع اولنوب آینده کان رونده کان
دیرلر وغیر عاقلده ها ایله اولوب درنده ها دیرلر وباقی
انواعی عاقلده آن وغیر عاقلده ها ایله جمع اولنور مثل خریداران
وخریدارها دیرلر اسم مفعول بیاننده در بیلکم
لسان فارسیده اسم مفعول ماضینك اخرینه بره یاخود
ه ایله شده کلمه سنی ارترمغله وجوده کلور مثل زد اوردی
وضرب دیمك اولوب زده اورلمش ومضروب معناسنه در
وترکیده امرك اخرینه لمش یاخود یلمش ارترمغله اولور مثلا
اور بزن واضرب دیمك اولوب اوریلمش واورلمش مضروب
وزده شده معناسنه در واسم مفعوله علامت نفی کلدکده
ترکیده ایکی میمك بریره جمع اولمامسیچون میانه لرینه برالف

کتوریلور مثلا کتورلمش وکتورلمامش دیرلر وفارسیده
بر نون اوّلنه داخل اولوب آورده شده ونیاورده شده
دیرلر اسم مصدر ویا حاصل مصدر بیاننده در
بیلکم حاصل مصدر مصدردن وجوده کلان شیئه دیرلر
مثلا اورمقدن وجوده کلان اوریشه حاصل مصدر یاخود
اسم مصدر تسمیه اولنوب فارسیده اصول اصلیسی فعل مستقبلک
آخرینه ماقبلی مکسور بر شین زیاده ایتمك اولوب مثلا
انبارش ونکارش اسم مصدر ایسه لرده بعض صیغه لرده
بلا قاعده ماضی صیغه سیله وبعض یرلرده هیچ کلمیوب
اسم مصدر بدلنه نفس مصدر ویا دیکر صیغه استعمال
اولندیغندن تفصیلا بیاننه ابتدار قلنه جغی وترکیده
امرك اخرینه بر شین یاخود یا وشین ویاخود برمة حرفی
قومغله وجوده کلوب لسان مرقومده اشبو حاصل مصدرك
هر بر قسمی هر بر فعلدن کله بیله جکندن هر بر فعلك مقابلنده
برجنس اسم مصدر قونیله جغی معلوم اولمق ایچون مصادرك
ترتیبله تفصیلنه ابتدار قلندی وهذه الامثلة المشهوره

آمد آورد ایست اندیشه افت آزار انکار
کلش کتورمه طورش دوشنمه دوشش انجتمه دوشونش
مجئ ایراد وقفه فکره وقعه اذیه ظن
آمیزش افشار انبارش اندازش آمرزش آموزش افروزش
قارشمه صقیش طولدرش آتش بغشلمه اوکرنش علولنمه

سوٗر ایلٗ دیلٗ

افزایش آماس آویزش آزمایش افشایش افشار افراشت
آرترش ششش آصش صنمه صقش یوکسلتمه
زیاده ورم تعلیقه تجربه عصره تعلیه
افسرده‌کی انبار انبارش انکیزش آفرینش برخاست کردش
صوغوش طوپلمه دپردش یارادش قالقش دونش
انبراد لمّه حرکه خلقه قومه رجعه
برچیدن بیزش بود بویبویش بافت بست
طوپلیش الهمه اولوش قوقلمه طوقش باغلمه
لمّه نخله کینونه شمه نسجه ربطه
بوسه برکندن برش بالش برداشت برد
اویش قوپارمه کسنش صاللنمه قالدرش کوتورمه
قبله قلعه قطعه فخر تعلیه نقله
بخشش پرسش پخت پوسش پاشش پیمایش
بغشلمه صورش بشورمه چورویش طاغیلمه اولچمه
عفو سؤال طبخه رمّه نشره کیله
پرستش پندار پوشش پیوست پیچش پسند
طاپمه ظن ایدش کیش یاپشمه بوکش بکمه
عباده ظنّ لبسه وصله لفّه عجب
پرورش پالایش پاس پذیرش پردازش پارس
بسلیش سوزمه بکلمه قبول ایدش بتورمه باشلمه اورمه
تربیه تصفیه محافظه قبول خلاص وبدا نباحه

قول چول طور

ترس تابش توانایی تپش تازش جُنبش جَست
قورقمه بوکتش قادراولمه چبالیش قوشدرمه دپرنش صچرامه
خوف فتله مقدره اضطراب رمحه حرکه نطفه
جوشش جستجو چابش چکش چمش چسب چشنش
قینایش ارامه اوشومه طملیش صاللنمه یاپش طاتمه
غلیه تغنیش برد تقطر تبختر لزقه ذوقه
چین چرخ خواهش خمش خند خواب خیس
دیرمه دونش استك اکیلش کولش یاتمه اصلاتمه
قطفه دوره طلبه انحنا ضحکه نومه بلّه
خایش خراش خرید خرام خورش دهش بینش
چینمه طرملمه صانو آلمه صاللنش یمه ویرش کورمه
مضغه خوبشه شربه تبختر اکله عطاء رؤیه
دانش داشت دوزش دوشش درو دیدار درش
بیلش طوتمه دیکه صاغش بچمه کورش یرتمه
معرفه مسکه خیاطه حلبه حصاده رؤیه مزقه
درامد دریافت دوش رفتاروش رمش رامش رانش
کیرش آکلمه قوشش کیدش اورکمه الیشمه سورومه
دخله معرفه رمحه مرواح نفره مؤانسه سوقه
ربایش رزش رهایش رویش روب زیست زارش
قاپمه دوکمه قورتولش بتش سپورمه یشامه ایکلمه
خطفه صبّه الخلاص نما کنسه عیشه انینه

سوٌر ایل دیل

زدایش زایش سرشت سازش سنج سُفت سوزش
سیلش طوغورمه یوغورش یاپو طارمه دلمه یاقش
مسیحه ولاده عجنه عمله وزنه خرقه حرقه
ستایش سرایش شکست شمار شد شورش شتاب
اوکونمه چاغرمه قیرش صایمه اولمه قارشمه عجله
مدحه غنا کسره عدّه کینونه خلط عجله
فریب فروش کوشش کاهش کاوش کشش کردش
الدانمه صاتش چالشمه اکسیلش ارامه چکش دونمه
غشه بیعه جهد نقیصه تفتیشه سحبه دوره
گریه کنجایش لرزش لغزش مانش نگارش نگاه
آغلمه صغمه دترمه قایمه بکزه‌یش یازمه باقش
بکا التجا رعشه زلقه مشابهه کتابه نظر
نالش نهاد نوازش نازش نشست ورزش یارایی
ایکلمه قویش اوخشامه صاللنمه اوتورش تعلیم قادراولمه
انینه وضع تلطیف تبختر جلسه تعلیم مقدن

فائده ترکیب اشبو حاصل مصدر شین ایله اولوب
دیکر برحرف ویابر کلمه یه یاپشد قده شیندن اول بریا
دخی ارترمق اولیدر مثلا فلان ادمک کلیشی کوزلدر
واشبو حاصل مصدرمه ایله ایسه دیکر برحرفه متصل
اولدقده ه حذف اولنوب کلمسی وکلامسی دیرلر فائده
ترکیب مه ایله اولان حاصل مصدرلر فعل نهی صورتنده ایسه ده

قوْل   چوْل   طوْر

نطقجه نهیندن فرقی اولوب شویله که حین تلفظده نهیندن سسدك
قوّتی کلمه نك آخر حرفی اوزرنده اولوب مه یواش ادا اولنور
وحاصل مصدرده کلمه نك آخری یواش ادا اولنوب قوت
صوت مه اوزرنده اولور مثلا بریسی حسن افندی سنمی
کلدك یاخود علی افندیمی کلدی دیو صورر ایسه بن کلدم
دیو جواب ویردکده سسك قوتی بن کلمه سی اوزرنده
اولوب لکن حسن افندی سن کلدکمی یاخود کلمدکمی دیو صوردقده
خیر بن کلدم دیدکده سسك قوتی کلدم اوزرنده اولور
فائده ترکیده مصدرك مفعول اولمسی مستهجن اولوب
دایما اسم مصدری مفعول ایدرلر مثلا بن انك یورومکنی
کوردم دیمکه بدل انك یورومسنی کوردم دیمك دها
اولادر واما فارسیده اسم مصدری ویاخود نفس مصدری
مفعول ایتمك علی السویه در که رفتن اورا ویا رفتار اورا
دیدم دینلور فائده فارسیده حاصل مصدره علامت
نفی داخل اولمیوب ترکیده دخی شین ایله اولانه حرف نفی
کلمز لکن مه ایله اولان حاصل مصدره علامت نفی داخل
اولوب فقط ایکی میمك بربرینه جمع اولمامسیچون اورته لرینه
بر الف کتوریلور مثلا کلمه و کلمامه دیرلر واشبو حاصل مصدر
منفی دیکر بر ضمیره متصل اولدقده ه حذف اولنوب کلمامسی
دیرلر فائده بالاده ایما اولندیغی وجه اوزره علامت
مصدردن اول اولان حرف تا ایسه ترکیده ماضی وامر

سوز[٤] ایل[١] دیل[٢]

ماعدا کافهٔ صیغه‌لرده داله بدل اولور مثلا انجیدر که
مصدری انجتمك در واسم مصدرده دخی شین ایله
اولنلرده جاری اولوب تای داله قلب ایتمك لازمدر که
اینجدش دیرلر واما تمه ایله اولنلرده اصلنده باقی قالور
مثل اینجتمه دیرلر فائده ترکیده علامت مصدردن
اول اولان حرف تا ایسه بعض یرلرده داله قلب اولنمیوب
علی حالها باقی قالور مثل آتش یاتش یرتش بتش طارتش
صاتش که آتمق یاتمق یرتمق بتمك طارتمق مصدرلرینك
حاصل‌بالمصدرلری در فائده فارسی وترکیده بلکه سایر السنه‌ده
مصدر مبتدا واقع اولمیوب دائما اسم مصدر اولور خصوصا
فاعل مذکور اولدیغی حالده مصدرك مبتدا اولمسی بلکه
ذکری بیله جایز دکلدر مثلا رفتار فلان خوبست فلان
آدمك یوروشی ایودر دیرلر وفارسیده بعضا مبتدا
واقع اولیور ایسه حاصل مصدری کلیان ویاخود نفس
مصدر حاصل مصدر معناسنه استعمال اولنان یرلردر
مثلا کاستن فلان چیز خوبست که اکسلمسی تحتی ایو دیمکدر
واشبو اسم مصدر فعله مفعول اولور مثلا بوکون ایو
صاتش صاتدم وعربیده بعت بیعة طیبة وفارسیده کندو
جنسندن کلیوب بشقه فعل کلور مثلا فروش خوب کردم
دیرلر مصدر تجاهل بیانندهدر بیلکم ترکیده مصدر تجاهل
تسمیه اولنمغه سزاوار مصدر واردر که انسان بر ایشی

قول چول طور

ایتدیکی وقتده ایتمش کبی وایتدیکی حالده ایتامش کبی
کوسترمکه دلالت ایدر واشبو معنی مصدر مثبتده پك
واضح دکل ایسه ده نفیده آشکاردر وبونك اصولی مصدر
مثبتك آخرینه لك ولق حرفلرینی یاپشدرمق ونفیده مستقبل
منفی صورتنك کلوب علامت نفیدن اول برمآ وآخرینه
لك یاخود لق ارترمغله اولور مثل کورمکلك واورمقلق
وکورمامزلك واورمامزلق دیرلر انجق بونلر بالنفس
صرف اولنیوب دیکر بر فعلله متصلا استعمالی لازمدر مثلا
کورمکلك کوستردم یاخود کورمامزلك ایتدم فائده
فارسیده بردرلو مصدر دخی بولنوب شویله که ایکی ماضی
برابر کلور ایسه مصدر معناسنی ویرر مثلا آمد ورفت
وخرید وفروش وکفت وشنید که کلوب کیتمك وآلوب
صاتمق ودیوب ایشتمك معناسنه درلر فقط نفیك
استعمالی غیر مصطلحدر فی اللازم والمتعدی معلوم اوله که
افعال ومصادر ایکی قسم اولوب بری لازم ودیکری
متعدی شویله که اول فعل ویا مصدر کندوبه بلا واسطه
حرف جر مفعول استر ایسه اکا متعدی یوخسه لازم
دیرلر مثل زدن واورمق که مفعول طلب ایدوب زدم
زیدرا زیدی اوردم دیمکدر وآمدن وکلمك مصدرلری
کندولرینه مفعول بلا واسطه استمدکلرندن لازم دیرلر
مثلا بخانه آمدم که کندودن اول با حرف جر یاخود اوه کلدم

سؤر ايل ذيل

كه كندودن اوّل هاء حرف جركتور مشدر فقط لازم اولان
افعالی متعدی ايتمك وياخود متعدی يی تكرارا متعدی
ايتمك زورجه اولمغله تفصيلنه ابتدار قلنور شويله كه
فارسيده اكثر مصادرك اورته سنه بر الف ونون ارترمغله
لازم ايسه متعدی ومتعدی ايسه ايكنجی كره متعدی
اولور مثلا پاشيدن طاغلمق وتفرق معناسنه درپاشانيدن
طاغتمق وتفريق ديمكدر وبركره متعدی اولنلر اشبو الف
ونون وضعيله ايكنجی كره متعدی اولور مثل آميختن قارشدرمق
معناسنه وآميزانيدن قارشدرتمق معناسنه در وبوكونا
مصدرلر متعدی اولدقلرنده مستقبللرنده تغيير بوله جق
حرفلر ايله اولور مثلا انكيختن متعدی اولدقده انكيزانيدن
درلر زيرا مستقبلی انكيزددر مثال المصادر المطرده
انديشيدن آميختن نوشيدن نشستن نازيدن نيوشيدن
انديشانيدن آميزانيدن نوشانيدن نشانيدن نازانيدن نيوشانيدن
وهكذا واشبو مصدرلردن يايی حذف ايدوب انديشاندن
ديمك دخی جايزدر وبعض مصادرك مخصوص متعديلری اولمغله
انلری تكرارا تعديه ايتمك جايز دكلدر وبونلرك مثالی
آمدن افتادن بودن بردن ديدن درامدن
آوردن انداختن كردن فرستادن نمودن دراوردن
وكذلك رفتن وشدن ونكريدن كه متعديلری فرستادن
وكردن ونمودن اولور وتركيده دخی كلمك وكلدرمك

قول[1] چول[2] طوز[3]

دینلمیوب کتورمك دیرلر وباقی قالان افعال فارسیه نك
متعدیلری استعمال اولنمیوب وا داشتن کلمه سیله ادا اولنور
مثلا وا داشتم بزدن که اوردردم وعربیده خلیته یضرب دیمکدر
کلمه لرکه ترکیده سابقا هیچ متعدی بغلنمیوب هیئت اصلیه سنده
قالمش وعلامت مصدریه حساب اولنمقسزین حروف اصلیه سی
اوچ یا درت اولوب صوکگی حرفی ساکن بولنمش اولان مصدرلر
دال ورا ایله متعدی اولور مثال طورمق وطوردرمق مثال

طورمق قارشمق صقمق طولمق آتمق آصمق
طوردرمق قارشدرمق صقدرمق طولدرمق آتدرمق اصدرمق
التوقیف التخلیط التعصیر التمليه الترمية التعليق

سرپمك صاچمق دونمك اوپمك قازمق
سرپدرمك صاچدرمق دوندرمك اوپدرمك قازدرمق
التنشر التنثیر الترجیع التقبیل التنحیت

وبونك مثللو نیجه مصدرلر مستثنیات بعض مصادر
هرنقدر اوچ یا درت حرفلی وحرف آخرلری ساکن ایسه
کاهی اصول اوزره متعدی اولمیوب فقط برر ایله
متعدی اولور وبر واو دخی زیاده اولور مثال

دوشمك شیشمك بیشمك یاتمق بیتمك قاچمق ارتمق صیچمق
دوشورمك شیشورمك بیشورمك یاتورمق بیتورمك قاچورمق ارترمق صیچورمق

وکاهی اوچ ودرت حرفلی مصادرك بعضیسی خلاف قیاس
اوله رق برتا ایله متعدی اولور مثال

سۆر[4]   ایل[1]   دیل[2]

چاغرمق باغرمق قورقمق اصیرمق دیرمك[4]
چاغرتمق باغرتمق قورقتمق اصیرتمق دیرتمك
اورکمك اکیرمك سپورمك چیقارمق اصلنمق
اورکتمك اکیرتمك سپورتمك چیقارتمق اصلتمق
وکلمه نك آخر حرفی الف واو یا ها ساکنه ایسه اشبو الف
فتحه نك ویا کسره نك و واو ضمه نك نایبی اولمغله متحرك
کبی کورینوب تا ایله متعدّی اولور مثال

صچرامق قینامق آرامق قورومق اوقومق ییقامق طانیمق یلامق
صچراتمق قیناتمق اراتمق قوروتمق اوقوتمق ییقاتمق طانیتمق یلاتمق
وبونك کبی نیجه مصدرلر وقالتمق کلمه سی هر نقدر دال
ورا ایله تعدیه اولنور ایسه لسانه ثقیل اولمامق ایچون
صوکگی قافنی حذف ایدوب متعد یسنه قالدرمق دیرلر
کلهلم که کلمه بش حرفلی یا زیاده لی اولورسه یا خود علامت
مصدرك ما قبلی متحرك بولنور ایسه تا ایله متعدی اولور مثال

کتورمك اینجمك بعشلمق اوکرنمك صنه مق یوکسلمك
کتورتمك اینجتمك بعشلتمق اوکرتمك صنتمق یوکسلتمك
صاومق طوپلمق اله مك قوقلمق باغلمق کوتورمك قوپارمق
صاوتمق طوپلتمق التمك قوقلتمق باغلتمق کوتورتمك قوپارتمق
وبونلر کبی نیجه مصدرلر وبونك دخی استثناسی واردر
مثلا علولنمق واوکونمك که متعدی ده علولندرمق واوکوندرمك
دینلور فائده اشبو علامت تعدیه اولان تا حرفی سایر

قوالــ چوال طور

صیغه لرده یعنی امر وما ضیدن ما عدا لرده داله قلب اولنور
مثلا الهدرم قوقلدرم وهكذا فائده تركیده متعدی نی
بر دخی متعدی ایتمك جایز اولوب شویله كه دال وراء ایله
متعدی اولانی تكرارا تا ایله متعدی ایتمك وتا ایله متعدی
اولانی دفعهٔ ثانیه اوله رق دال ورا ایله متعدی ایتمك
جایزدر مثلا اوكرنمك تعلم معناسنه ولازمدر بر دفعه تا ایله
متعدی اولوب اوكرتمك دینلور ایسه تعلیم معناسنه اولور
ودفعهٔ ثانیه اوله رق دال ورا ایله تعدیه اولندقده اوكرتدرمك
دینلوب یعنی امرت واحدا انه یعلمه كه بریسنی انی اوكرتمكه
امر ایتدم دیمكدر وكذلك طوردم وقفت وطوردردم اوقفت
وطوردرتدم یعنی امرت واحدا انه یوقفه دیمك اولیور
كلمه لر كه نفس فعل متعدی ایسه ایكی كره دخی متعدی
ایتمك جایزدر مثل زیدی بغشلدم یعنی عفوت عن زید وزیدی
بغشلتدم یعنی ترجیت للامیر انه یعفو عن زید كه امیره
زیدی بغشلمق ایچون رجا ایتدم دیمكدر وزیدی بغشلتدردم
یعنی ارسلت واحدا الی الامیر كی یترجاه لاجل زید یعنی
زیدك عفوینی دیلمك ایچون بریسنی امیره كوندردم
شمدی امیر بغشلیان وشخص مرسول بغشلدن ومتكلم
بغشلتدرن اولور واشبو كونا مصادرك صیغه لرینی
صرف ایتمك سایر مصادر مثللو اولمغله تفصیله حاجت
قالماشدر واشبو قاعده تركی لسانه مخصوص اولوب

السنه سایرده بولنمز وفارسیده مصدرلا زم الف ونونله متعدی اولوب تکرارا تعدیه ایتمك ایجاب ایدرایسه واداشتم کلمه سنی یاپشدرمق لازمدر مثلا آمیختن قارشمق وآمیزانیدن قارشدرمق وواداشتن به آمیزانیدن قارشدرتمق معناسنه در فعل مجهول بیاننده دربیلکم فارسیده هرمصدر وفعلك مجهولی ماضی غیرمحدودك مفرد غایبی ایله شدن کلمه سنی صرف ایتمکله وجوده کلور مثلا زدن اورمق وزده شدن اوریلمق معناسنه در وترکیده علامت مصدردن اول اولا حرف الف یاخود فتحه لی برحرف دکل ایسه علامت مصدردن اول یل یاخود یالکز ل ارترمغله اولور مثلا اورمق زدن وضرب معناسنه ایسه اوریلمق یاخود اورلمق زده شدن وانضراب معناسنه اولور اما اکر علامت مصدرك ماقبلی الف یاخود فتحه لی برحرف ایسه علامت مصدردن اول دیل یا نیل حرفلرینی ارترمغله وجوده کلور مثلا بغشلمق بخشیدن وعفو معناسنه اولوب بغشلنلمق بخشیده شدن معناسنه در وایکنجی کره متعدی اولان فعللرده یلمق ویلمك اضافه اولنور مثلا آرا تدم یعنی بریسنی ارامغه امر ایتدم وارا دیلدم یعنی بریسی بنی ارامق ایچون شخص دیکره امر ایتدی دیمکدر وبونك بر فعلدن اجمالا امثالی مصدر کشته شدن اولدیرلمك کون الشخص مقتولا ماضی محدود کشته شدم اولدرلدم قتلت ماضی غیرمحدود کشته شده ام

قوا[1] ل   چو[2] ل   طو[3] ر

اولدیرلمشیم قد قُتِلْتُ حکایه اول کشته می شدم اولدیریلورایدم
قدکنت صائر مقتولاً حکایه ثانی اولدیریلیورایدم کشته می شدم
قدکنت صائر مقتولا ماضی مقدم اولدیرلمش ایدم کشته شده بودم
قدکنت قُتِلْتُ ماضی مشبوه اولدیریلیور ایمشم کشته می شده ام
کأنی کنت صائر مقتولا ماضی منسی اول اولدیرلمش ایمشیم
کشته شده بوده ام کأنی قد کنتُ قُتلت منسی ثانی اولدیرلمش
ایمشیدم کشته می شده بوده ام کانی قدکنت صرت قُتلت ماضی علتی
اولدیرلدیکمدن برای اینکه کشته شدم بسبب انی قُتلت ماضی
موصولیه اولدیرلدیکم کون روزیکه کشته شدم الیوم الذی
قتلت فیه ماضی فوریه اولدیرلدیکم برله بمحض اینکه کشته
شدم بمجرد انی قُتلت ماضی وقتیه اولدیرلدیکمده وقتیکه
کشته شدم لما قُتلت مستقبل اول اولدیریلورم کشته
شوم سأقتل حالیه اولدیریلیورم کشته می شوم صائر مقتولا
مستقبل ثانی اولدیریله جکم کشته خواهم شد رایح اصیر
مقتولا اولدیریله جکیدم می خواستم کشته بشوم کنتُ
ارید اصیر مقتولاً وهکذا نفی واستفهام دخی سائر افعال
مثللو ولعله تکرارا تفصیله حاجت قالمامشدر تحسّر
وتمنی وشرط بیاننده دربیلکم صیغه لردن بری تمنی وتحسّر
ویا شرط صیغه سیدرکه برشیئ آرزولمق یا چکمش شیئه تأسف
ایلمك وقتنده یا شرط مقامنده استعمال اولنور واشبو
صیغه ترکی وفارسیده ایکی درلو اولوب بریسی فارسیده

وفعل ماضینك حکایه صورتنده وآندن اول کاش یا کاشکه
وترکیده کاشکی کلمه سندن صکره امرك اخرنده یدم یدك
یدی یدك یدکز یدیلر یاخود سیدم سیدك سیدی سیدك
سیدکز سیدیلر حرفلرینی صرف ایمکله اولور مثالی
کاشکه مینوشیدم مینوشیدی مینوشید مینوشیدیم مینوشیدید
کاشکی ایچیدم ایچیدك ایچیدی ایچیدك ایچیدکز
یالیت کنت اشرب تشرب یشرب نشرب تشربون
اگر مینوشیدم مینوشیدی مینوشید مینوشیدیم مینوشید مینو
ایچسیدم ایچسیدك ایچسیدی ایچسیدك ایچسیدکز ایچسیدیلر
لوشربت لوشربت لوشرب لوشربنا لوشربتم لوشربوا
وبری دخی فارسیده ماضی مقدم مثللو وترکیده ینه انك کبی
لکن آندن صکره اولیدم یا اولسیدم کلمه سنی صرف ایمکله اولور
کاشکه نوشیده بودم بودی بود بودیم بودید بودند
کاشکی ایچمش اولیدم اولیدك اولیدی اولیدك اولیدکز اولیدیلر
یالیت کنت شربت کنت شربت کان شرب کنا نشرب کنتم تشربون کانوا یشربون
اگر نوشیده بودم بودی بود بودیم بودید بودند
اگر ایچمش اولیدم اولیدك اولیدی اولیدك اولیدکز اولیدیلر
لوکنت شربت لوکنت شربت لوکان شرب لوکنا نشرب لوکنتم شربتم لوکانوا شربوا
واما زمان حال ومستقبل فارسیده زمان حال ینه اصلنده
باقی قالوب ابتداسنه کاشکه کلمه سی ومستقبلده ینه زمان حال
صیغه سنده لکن آندن اول براگر کلمه سی کلور وترکیده امرك

اخوندن سم سكڭ يا سه سك يا سق سكز سه لرحرفلرينى
صرف ايتمكله حال معناسنى افاده ايدوب وفعل مستقبل
صيغه سندن اولوب آندن صكره اشبو كلمه لرى ياخود ايسم
ايسه كڭ ايسه ايسك يا ايسق ايسه كز ايسه لرحرفلرينى
صرف ايتمكله كله جك معناسنى اكلتدرر مثال
كاشكه بنوشم بنوشى بنوشد بنوشيم بنوشيد بنوشند
ايچسم ايچسكڭ ايچسه يا ايچه ايچسك ايچسه كز ايچسه لر يا ايچه لر
ياليت اشرب تشرب يشرب نشرب تشربون يشربون
اكر بنوشم بنوشى بنوشد بنوشيم بنوشيد بنوشند
ايچر ايسم ايچر ايسه كڭ ايچر ايسه ايچر ايسك ايچر ايسه كز ايچر ايسه لر يا ايچه لر ايسه
إن اشرب إن تشرب إن يشرب إن نشرب إن تشربوا إن يشربوا
فائده تمنى استقبالينك وشرط استقبالينك مفرد مخاطب
وجمع مخاطبندن علامت خطاب اولان كڭ وكز حرفلرينى فعلدن
آيروجه يازمق عادت اولمشدر افعال مشاركت
بيلكم صيغه لردن برى مشاركت فعليدركه ايكى كيمسنه نك
بيننده واقع اولديغنى وهر ايكى طرفك طرفنديكر حقنده اعمال
ايتديكنى اكلتدرمق مقامنده استعمال اولنور واشبو فعل
فارسيده بولنميوب تركيده علامت مصدردن اول برشين
علاوه ايتمكله وجوده كلور مثلا اورشمق المضاربه وسوشمك
المحابيه كه فارسيده يكديكررا زدن وهمديكررا دوست داشتن
ديمكدر وتصريفى سائر فعللر مثللو اولوب مثلا اورشدم

اورشدك اورشدی اورشدق اورشدکز اورشدیلرکه عربیده
تَضارَبتُ تضارَبتَ تضارب تضاربنا تضاربتم تضاربوا یدیلر
فعل اقتدار بیاننده دربلکم فعل اقتدار فارسیده توانستن
کلمه سنی صرف ایمکله اولوب اذنصکره نفس فعل کله جکیدن
اول فعل کاهی مفرد غایب ماضی صورتنده کلوب هیچ صرف
اولنمز وکاهی مستقبل صورتنده کلوب هم کندوسی صرف اولنوب
وهم فعل اقتداری صرف ایتدرر مثلا ماضیده توانستم خورد
توانستی خورد توانست خورد توانستیم خورد توانستید خورد
توانستند خورد دینله بیلدیکی مثللو توانستم بخورم توانستی
بخوری توانست بخورد توانستیم بخوریم توانستید بخورید
توانستند بخورند دخی دیمك جایزدر لکن حقیقته نظر اولنه جق
اولور ایسه توانستم فعلی قسم ثانیده مساعد اولمیوب
علی حده بر فعل اولدیغی درکاردر مثلا ترکیده یه بیلدم
دیدککده وقتده بیلدم فعلی علی رأسه بر فعل اولمیوب فقط
یمك فعلنه مساعد اولدیغی ویمکه قادر اولدم دیدککده
قادر اولدم کلمه سی بام بشقه بر فعل بولندیغی هویدادر
والحاصل اشبو توانستن فعلندن صکره کلان فعل ماضی
محدود وحکایه اول وثانی وعلّی ومستقبل اول وزمان حالده
هم فعل ماضی وهم مستقبل صورتنده اوله بیلور ومستقبل
ثانیده دایما ماضی صورتنده وماضی غیر محدود ومقدم ومربوط
ومنسی اول وثانیده دایما مستقبل صورتنده کلور واصل فعل

ماضی صیغه سنده ایسه فقط فعل اقتدار صرف اولنوب
لکن نفس فعل صیغهٔ مستقبلده اولدقده هر ایکیسی صرف
اولنور وعلامت نفی واستفهام توانستم فعلنه داخل اولور
وترکیبده نفس فعل صورت امرده اولوب آخرینه برة ملحق
واند نصکره بیلمك فعلی صرف اولنور وصورت نفیده ینه
علامت نفی بیلمك فعلنه داخل اولوب مثلا ایچه بیلمامك
دینلور یاخود علامت نفی ایله اکتفا اولنوب فقط ایکی
میمك بیننده فاصله اولمق ایچون بر الف کتوریلوب
ایچه مامك دینلور والحاصل صورة نفیده بیلمامك فعلنی
صرف ایتمك جایز ایسه ده مراعاةً للاختصار اصل فعلك
اخرینه علامت نفی کتورمك دها اولی اولمغله صورت نفیده
فقط اشبو قسم ثانینك ایرادیله اکتفا قلندی مثال مصدر
توانستن کفت سویلیه بیلمك نتوانستن کفت سویلیه مامك
یاخود سویلیه بیلمامك واستفهام وعلامتی سایر افعال مثللو
بیلمك فعلنه داخل اولدیغندن تفصیله حاجت قالمامشدر

مثال ماضی محدود مثبت ومنفی

توانستم کفت یا بکویم	سویلیه بیلدم	قدرت اقول
توانستی کفت یا بکویی	سویلیه بیلدك	قدرت تقول
توانست کفت یا بکوید	سویلیه بیلدی	قدر یقول
توانستیم کفت یا بکوییم	سویلیه بیلدك	قدرنا نقول
توانستید کفت یا بکویید	سویلیه بیلدکز	قدرتم تقولون

سوز	ایل	دیل
توانستند کفت یا بکویند	سویلیه بیلدیلر	قدروا یقولون
نتوانستم کفت یا بکویم	سویلیه مدم	ما قدرت ا قول
نتوانستی کفت یا بکویی	سویلیه مدک	ما قدرت تقول
نتوانست کفت یا بکوید	سویلیه مدی	ما قدر یقول
نتوانستیم کفت یا بکوییم	سویلیه مدک	ما قدرنا نقول
نتوانستید کفت یا بکویید	سویلیه مدکز	ما قدرتم تقولون
نتوانستند کفت یا بکویند	سویلیه مدیلر	ما قدروا یقولون

مثال ماضی غیر محدود مثبت و منفی

توانسته ام بخورم	ییه بیلمشم	قدرت آکل
توانستهٔ بخوری	ییه بیلمشسن	قدرت تأکل
توانسته بخورد	ییه بیلمش	قدر یأکل
توانسته ایم بخوریم	ییه بیلمشز	قدرنا نأکل
توانسته اید بخورید	ییه بیلمشسکز	قدرتم تأکلون
توانسته اند بخورند	ییه بیلمشلر	قدروا یأکلون
نتوانسته ام بخورم	ییه مامشم	ما قدرت آکل
نتوانستهٔ بخوری	ییه مامشسن	ما قدرت تأکل
نتوانسته بخورد	ییه مامش	ما قدر یأکل
نتوانسته ایم بخوریم	ییه مامشز	ما قدرنا نأکل
نتوانسته اید بخورید	ییه مامشسکز	ما قدرتم تأکلون
نتوانسته اند بخورند	ییه مامشلر	ما قدروا یأکلون

مثال ماضی حکایه اول فی الاثبات والنفی

قولِ ۱ چولِ ۲ طور ۴

می توانستم خورد یا بخورم ییه بیلور ایدم کنت اقدر آکلُ
نمی توانستم خورد یا بخورم ییه بیلمز ایدم ماکنت اقدر آکل

مثال ماضی حکایه ثانی فی الاثبات والنفی

می توانستم خورد یا بخورم ییه بیلیور ایدم کنت قادراً آکلُ
نمی توانستم خورد یا بخورم ییه بیلیور ایدم ماکنت قادراً آکل

مثال ماضی مقدم فی الاثبات والنفی

توانسته بودم خورد ییه بیلمشدم کنت قدرت آکلُ
نتوانسته بودم خورد ییه مامشیدم ماکنت قدرت آکلُ

مثال ماضی مشبوه فی الاثبات والنفی

می توانسته ام بخورم ییه بیلیور ایمشم کانی کنت قادراً آکل
نمی توانسته ام بخورم ییه میور ایمشم کانی ماکنت قادراً آکل

مثال ماضی منسی اول فی الاثبات والنفی

توانسته بوده ام خورد یا بخورم ییه بیلمش ایمشم کانی قدکنت قدرت آکل
نتوانسته بوده ام خورد یا بخورم ییه مامش ایمشم کانی ماکنت قدرت آکل

مثال ماضی منسی ثانی فی الاثبات والنفی

می توانسته بوده ام خورد یا بخورم ییه بیلمش ایمشیدم کانی قدکنت قدرت آکل
نمی توانسته بوده ام خورد یا بخورم ییه مامش ایمشیدم کانی ماکنت قدرت آکل

مثال ماضی علی فی الاثبات والنفی فی الترکی ییه بیلدیکمدن وییه مدیکمدن مثال ماضی موصولی فی الاثبات والنفی فی الترکی ییه بیلدیکم اتمک ییه مدیکم اتمک مثال ماضی فوری فی الاثبات والنفی فی الترکی ییه بیلدیکم برله وییه مدیکم برله

سؤر [٤] ایل [١] دیل [٢]

مثال مستقبل اول فی الاثبات والنفی ٧

توانم خورم یا خورد ییه بیلورم اقدر آکل ٥

نتوانم خورم یا خورد ییه مم لا اقدر آکل ٦

مثال حال می توانم خورم یا خورد ییه بیلیورم نمی توانم خورم
یا خورد ییه میورم مثال مستقبل ثانی خواهم توانست
خورد ییه بیله جکم نخواهم توانست خورد ییه میه جکم
فائده ترکیده فعل مقدرتك دائما امر صورتنده کله جکی
ذکر اولنمش ایسه ده کلمه نك حروف اصلیه سینك صوکی
واو الف یا ساکنه ایسه ویا فتحه لی بر حرف ایسه بر یا
دخی علاوه ایدرلر مثلا سویلیه مدم دیه مدم صنایه مدم
وفعل مالکیّه بیاننده دربیلکم فعل مالکیّت فارسیده
داشتن کلمه سنی صرف ایتمکله وترکیده علایم تکلم وخطاب
وغیبتی فعله ادخال ایتدکدنصکره وار ویوق واولور
واولمز کلمه لرینی صرف ایلمکله وجوده کلور وبوکا ادات نفی
واستفهام کلدکده فارسیده برکونا تغییر حاصل اولمیوب
سایر افعال مثللو صرف اولنور وترکیده حین نفیده
یوق واولمز کلمه لری صرف اولنور ایسه ده اشبو یوق
کلمه سی دیکر بر حرفه متصل اولدقده قافی غینه بدل
اولور فقط حین استفهامده ینه قافی اصلنه دونر
ومثاللر نفی ومثبت واستفهام وغیر استفهام ده قارشیق
ذکر اولنمش ایسه ده سایرلرده اجراسی ذهن قارییه

قول چول طور

حواله اولنور مثال ٥ زمان حال

نان دارم آیا کوشت دارئ آب ندارد باده داریم آیا میوه دارید آیا خانه ندارند
اتمکم وار اتك وارمی صوئی یوق شرابمز وار میوه کز وارمی اولری یوقمی
عندی عیش هل عندك لحم ماعنده ماء عندنا نبیذ هل عندکم فاکهه هل ما عندهم بیت

مثال ماضی حکایه فی النفی والاثبات

آتش داشتم توتون نداشتی آیا پول نداشت آیا سیب داشتیم امرود نداشتید شفتالو نداشتند
آتشم وار ایدی توتونك یوغیدی پاره سی یوقمیدی المامز وار میدی امرودکز یوغیدی شفتالولری یوغیدی
کان عندی نار ما کان عندك دخان هل ما کان عنده فلوس هل کان عندنا تفاح ما کان عندکم کمثری ما کان عندهم خوخ

مثال ماضی مقدم فی الاثبات والنفی

درخت میداشتم اغاجم اولور ایدی کان یکون عندی شجر
کتاب نمی داشتی کتابك اولمز ایدی ماکان یکون عندك کتاب
آیا نقره نمی داشت کومشی اولمز میدی هل ما کان یکون عنده فضه
آیا زر میداشتیم آلتونمز اولور میدی هل کان یکون عندنا ذهب
آهن میداشتید تیمورکز اولور ایدی کان یکون عندکم حدید
مس میداشتند باقرلری اولوردی کان یکون عندهم نحاس

مثال ماضی منسی فی الاثبات والنفی

هندوانه داشته ام یا داشته بوده ام قاربوزم وار ایمش قد کان عندی بطیخ
انجیر نداشته انجیرك یوغیمش ماکان عندك تین
آیا انکور نداشته است اوزمی یوقیمش هل ماکان عنده عنب
بادام داشته ایم بادممز وار ایمش قد کان عندنا لوز
آیا کردو داشته اید جوزکز وار میمش هل کان عندکم جوز

شاهیا لود داشته اند کستانه لری وار ایمش قد کان عندهم ابو فروه

مثال مستقبل فی الاثبات و النفی

کوسفند خواهم داشت	قیونم اوله جق	سیکون عندی غنم
بز نخواهی داشت	کچیك اولمیه جق	لا یکون عندك معز
آیا بره خواهد داشت	قوزیسی اوله جقمی	هل سیکون عنده حمل
آیا ماده کاو نخواهیم داشت	اینکمز اولمیه جقمی	هلا تکون عندنا بقرة
مادیان خواهید داشت	قصراغکز اوله جق	ستکون عندکم فرس
اسب خواهند داشت	آتلری اوله جق	سیکون عندهم فرس

کینونت فعلی بیاننده در بیلکم فارسیده و فعل حاضرده اولمق
فعلنك علامتی مفرد متکلمده ما قبلی مفتوح میم و مفرد مخاطبده
ما قبلی مکسور یا و مفرد غایبده است و جمع متکلمده یم و جمع
مخاطبده ید و جمع غایبده ند و ترکیده مفرد متکلمده ما قبلی مکسور
میم و مفرد مخاطبده ما قبلی ساکن سن و مفرد غایبده دِر و جمع
متکلمده ما قبلی مکسور زا و جمع مخاطبده ما قبلی ساکن سکز
و جمع غایبده ما قبلی ساکن دِرلر در و استفهام سایر فعللره
داخل اولدیغی مثللو بو کا دخی داخل اولوب نفیده فارسیده
نیست فعلیله سنده فعلی صرف اولنوب ترکیده دکل و اولمق
فعلی صرف اولنور و بونلرك مثالی نفی و استفهام صورتنده فعل حاضر

مردم	آیا زنی	پیر نیست	جوانیم	کوریدِ	آیا کر نیستند
ارککم	قاریمیسن	اختیار دکلدر	کنجز	کورسکز	صاغر دکللرمی
انا رجل	هل انت مرأة	ما هو عجوزا	نحن شبّاب	انتم عمیاء	هل ما هم طرش

مثالـــــ ماضی محدود فی الاثبات و النفی

بی چیز نشدم	فقیر اولمدم	ما صرت فقیرا
آیا مالدار شدی	زنکین اولدکمی	هل صرت غنیا
آیا دیوانه نشد	دلی اولمدیمی	هل ما صار مجنونا
خسته شدیم	یورغون اولدق	صرنا تعبانین
آیا دروغ کو نشدید	یلانجی اولمدکزمی	هل ما صرتم کذابین
شادمان شدند	سوینجك اولدیلر	صاروا فرحانین

مثالـــــ ماضی حکایه فی الاثبات و النفی

تشنه بودم	صوسز ایدم	کنت عطشانا
کرسنه نبودی	آج دکل ایدك	ما کنت جوعانا
آیا بیمار بود	کیفسز میدی	هل کان عیانا
آیا سیر نبودیم	طوق دکلمیدك	هل ما کنا شبعانین
بیکانه بودید	یبانجی ایدکز	کنتم اجانبا
سخن چین بودند	قوغجی ایدیلر	کانوا نمامین

مثالـــــ ماضی منسی فی الاثبات و النفی

دلتنك شده بودم	طارغین اولمشیدم	کنت صرت غضبانا
کریان نشده بودی	اغلیجی اولمامشیدك	ما کنت صرت باکیا
آیا خندان شده بود	کولیجی اولمشمیدی	هل کان صار ضاحکا
راهرو نشده بودیم	یورویجی اولمامشیدق	ما کنا صرنا ماشین
جوانمرد شده بودید	جومرد اولمشدکز	کنتم صرتم کرما
پرطمع شده بودند	طمعکار اولمشیدیلر	کانوا صاروا بخلا

سوز	ایل	دیل

مثالـــــ ماضی مربوط فی الاثبات والنفی

خاموش نمی شدم	صوص اولمز ایدم	ماکنت اکون ساکتاً
خندان رومی شدی	کولر یوزلو اولوردك	کنت تکون بشوشاً
چاق یا فربه می شد	سمیز اولور ایدی	کان یکون سمیناً
آیا شل می شدیم	طوپال اولورمیدق	هل کنا نکون عرجاً
لاغر می شدید	اینجه اولور ایدکز	کنتم تکونوا ضعفا
گمراه می شدند	یولسز اولور ایدیلر	کانوا یکونوا ضالین

مثالـــــ مستقبل اول فی الاثبات والنفی

توانا خواهم شد	قدرتلی اوله جغم	ساصیر قادراً
جاسوس نخواهی شد	خبرجی اولمیه جقسن	لاتصیر جاسوساً
آیا سبك خواهد شد	خفیف اوله جقمی	هل سیصیر خفیفاً
شاه خواهیم شد	پادشاه اوله جغز	سنصیر سلاطیناً
بزرك خواهید شد	بیوك اوله جقسکز	ستصیرون کباراً
کوچك خواهند شد	کوچك اوله جقلر	سیصیرون صغارا

مثالـــــ امرونهی فی الاثبات والنفی

فرزانه باش باشید	عاقل اول اولکز	خلیك عاقلا وخلیکم عقلا
دیوانه مباش مباشید	دلی اولمه اولمکز	لاتصر مجنونا ولاتصیروا مجانین

فائده بیلکم فارسیده کلمه نك آخری ها ایله ایسه متکلم وحده میمدن اول برالف کتوریلوب مفرد مخاطبده هانك اوزرینه برهمزهٔ صغیره وضع ایدرلك باقی صیغه لرده هادن صکره برالف کتوریلور مثلا دیوانه ام دیوانهٔ دیوانه است

دیوانه‌ایم دیوانه‌اید دیوانه‌اند دیرلر و کلمه‌نك آخری الف و واو
ساکنه ایسه مفرد غایبدن ماعدا صیغه‌لرده بر یا دخی زیاده
اولنور مثلا بینایم بینایی بینا است بیناییم بینایید بینایند
پرگویم پرگویی پرگواست پرگوییم پرگویید پرگویند و کلمه‌نك
آخری یا، ساکنه ایسه مفرد متکلم و جمع متکلم و جمع مخاطب
و جمع غایبده بر الف زیاده اولوب مفرد غایبده اصلنده باقی
و مفرد مخاطبده متعسر النطق اولمغله هستی کلمه‌سیله ادا
اولنور مثلا مصریم مصری ام مصری هستی مصریست مصری‌ایم
مصری‌اید مصری‌اند دیرلر و کلمه‌نك آخری ها و الف و یا
و واو ساکنه ایسه ترکیده مفرد متکلم و جمع متکلمده بر یا دخی
ارتوب باقی صیغه‌لر علی حالها قالور مثلا دیوانه‌یم دیوانه‌سن
دیوانه‌در دیوانه‌یز دیوانه‌سکز دیوانه‌درلر زیبایم زیباسن
زیبادر زیبایز زیباسکز زیبادرلر مصرلویم مصرلوسن
مصرلودر مصرلویز مصرلوسکز مصرلودرلر اوریجی‌یم
اوریجیسن اوریجیدر اوریجی‌یز اوریجیسکز اوریجیدرلر

حروف مقطعه بیاننده در بیلکه

فارسیده ثا حا صاد ضاد طا ظا عین قاف حرفلری
بولنمیوب بعض کلماتده موجود ایسه ده اصل فارسی اولمیوب
ماوراء النهر لغتی اولدیغی و صد و شصت کلمه‌لرینك
اصل وضعده سین ایله بولندیغی درکاردر شمدیلك
یکرمی سکز حروف عربیه‌دن سکزی فارسیده بولنمدقده

سوٗر ایلٗ دیلٗ

یکرمی حرف قالور ودرت حروف معجمه پ ژ چ ڭ علاوه
اولندقده یکرمی درت اولور حروف فارسیه ا ب پ ت
ج چ خ د ذ ر ز س ش غ ف ك ڭ ل م ن ه و ی وترکی
لسانندە دهان عروس سخن اوتوز ایکی دندان لولو نشانله
آراسته اولوب اوتوز ایکی حرفك تمامی موجود در فایده
حقیقتده باقیلور ایسه ترکیده بر ینشقه حرفدخی موجود اولور
که اکا صاغر کاف دیرلر واشبو حرفك مخرجی غنه لی نون
مثللودماغدن اوله رق کاف فارسیله نون میانندە حدوسط
اولان برسسله ادا اولنور واشبو کاف اکثریا علامت خطاب
اولور مثلا کلدك کلدکز سکا فایده فارسی وعربیده
اعراب فتحه وکسره وضمه وواو والف ویا اولوب مثلا زَن
دِل جُفت اورا ایرا آنرا کلمه لرنده فتحه وکسره وضمه
وواو والف ویا کلمه یی نطق ایتدرمکه سبب اولوب
خفیف وانیجه برسسله ادا ایتدرلر که عربیده رَجُل
حِبر قُفل رُوح میل باب کبی نطق اولنورلر واما ترکیده
اعراب مذکوره بولندقد نفصله قالن وعالی سسله نطق
اولنان برواو ویا دخی بولنوب مابعدلری لام ایسه اول
لامی دخی قالن برسسله نطق ایتدررمثال اولمق که
شدن معناسنه وبیل که کمر معناسنه در وفارسیده
واوك بربرندن پك فرقلی اوله رق ایکی نطقی واربری
ضمه مثللو مثل خور وخود که کونش وکندو معناسنه در

قوْل ¹ چوْل ² طوْر ³

واشبو واوى مراعاة للقافيه كتابتدن دكل فقط تلفظدن
آتوب خَد وخَر كبى نطق ايتمك جايزدر ايكنجى واو عربى
مثللو مثل خود وبودن كه طاس كلاه واولمق معناسنه در
وكاهى واو يازيلوب هيچ نطق اولنمز مثل خواستن وخوامرز
وغيره وآما تركيبده واوك نطقى درت درلو اولوب برينجى
نمره ده عالى برسسله ادا اولنور مثل قول وبول واولمق
كه فارسيده بازو وفراخ وشدن وعربيده ذراع ووسيع
وكون معناسنه در ايكنجى نقطه ضمه كبى نطق اولنور
مثل چول وكول كه بيابان ودرياچه يعنى صحرا وبحيره
معناسنه اولوب اوزرينه ايكى نمره سى كوتلمشدر
اوچنجى اوچ نمره ايله واو عربى مثللو نطق اولنور مثل
طورمق واورمق كه ايستادن وزدن يعنى وقوف
وضرب معناسنه در دردنجى واو عربى مثللو اولوب
فقط اينجه برسسله ادا اولنور مثل سورمك ودورمك
كه راندن وپيچيدن يعنى سوق وطى معناسنه در
ويايك دخى تركيبده ايكى نطقى اولوب برى فقط كسره
مثللو نطق اولنادر مثل ايل وبيل كه كروه وكمر يعنى
طائفه وخصر معناسنه در ديكرى ياء عربى كبى نطق
اولنوب مثل ديل وبيل كه زبان وبدان يعنى لسان
واعلم معناسنه در فارسيده تركيبده بعض حروفى ديكر
برحرفه تبديل ايتمك جايز اولوب مثلا قاف ايله اولان

سوؤر ایل دیل

مصادر واسما بر ضمیره متصل اولدقده مذکور قاف غینه بدل اولور مثلا آچدیغم ومصدر کلمه سی ایله حرفنه متصل اولدقده مثلا آچمق ایله کلمه سنده اختصارا اچمغله یازرلر وماضی موصوله وفوریه ده مثلا اوردیغم واوردیغك واوردیغی برله ومستقبلك مفرد وجمع متکلمنده مثلا اوره جغم اوره جغز ونونی کاف صاغره وصاغر کافی نونه بدل ایدرلر مثلا سکا سنی اکا آنی دیرلر وترکیده علامت مصدردن اوّل اولان حرف تا ایسه مستقبلده ودیکر صیغه لرده داله قلب اولنور مثلا ایشتمك وایشدر دیرلر وبونك کبی نیجه نیجه یرلرده ودرت کلمه سی یا یه یا پشدقده مثل دردی ویا دردنجی دیدکده تا داله قلب اولنور وفارسیده دخی بعض حروف دیکرم مبادله اولنه بیله جکندن اولا کلمه نك حروف اصلیه سی وزیرنده بدل اولنه جق حرف یازلمشدر مثاله

برآن براین اکدش ارمغان غژب خواب بزرك
بدان بدین یکدش یرمغان غژم خواو وزرك
اکا بوکا حیوان متجانس هدیه صالقم اویقو بیوك
بس سپید پارس دنبوره تاراج رجه کج
وس سفید فارس تنبوره تارات رزه کژ
الوار بیاض فارس طنبوره یغما اصقی ایبی اکری
کاج اخشیج لخچه کاچی نجیر ستیخ دراج
کاژ آخشیك لخشه کاشی هجیر ستیغ تراج
سرو ضد علو کاشکی محبوبه طواغری تراج

قول[1] چول[2] طور[3]

زرادشت گفتیمه گردید سور کاچار سوز پوزش
زرامشت گفتیت گرتیت سول کاچال سوج پوجش
زردشت جاهل اولدی دوگون یرتی یاقش عذر
آویز بزشك گرز آیاز خروس بالوس آماس
آویج بچشك کریغ ایاس خروج بالوش آماه
آصقی حکیم قاچش ایاز خوز یلانجی کافور ششش
گرزگاو شار لکام شارك غوچی فام
غرغاو سار لجام لغام سارك کوچی وام
قطاس اوکوزی پادشاه دیزکین برقوش چقور[3] فام ورنك

فائده اشبو ایکی لساندن کلمه یی اختصار ایتمك جایز اولوب مثلا ترکیب ایله واید مرکلمه سی برفعله یا پشدقدن یالکز له ویدم یا زیلور مثلا کلمشیدم وکلکله ذیرلرو فارسیده دخی کثرت اوزره اولوب مثلا چنین چنان که اصللری چون این وچون آن ایدی فائده چنین وچنانك هرنقدر اصللری جیم مضمومه ایله ایسه ده ظرافت بابندن کسره ایله ادا اولنملری لازمدر ضمایر بیاننده دربیلکم ضمیر ایکی قسمدر بری متصل وبری منفصل ضمیر متصل ترکی وفارسیده افعالك آخرینه لاحق اولوب افراد وجمع وتکلم وخطاب وغیبت معناسینی افاده ایدن کلماتدن عبارتدر مثلا آمدم آمدی آمد آمدیم آمدید آمدند کلدم کلدك کلدی کلدك کلدکز کلدیلر وبوندنما عدا سایر افعالك آخرینه داخل اولوب

معنانی دکشدرن حروفه ضمیر متصل دیرلر وکذلك فارسیده
اسمائك آخرینه داخل اولان مفرده ماقبللری مفتوح وجمعده
مکسور م ت ش مان تان شان وترکیده ماقبلی مکسور
م ونون کبی نطق اولنان صاغر ك ی م ز کز لری حرفلریدر
مثال
پسرم دخترت خواهرش پدرمان مادرتان خالویشان
اوغلم قیزك قرقرنداشی پدرمز اناکز طایی لری
ابنی بنتك اخته ابونا امکم خالهم
فائده کلمه نك آخری هاء ساکنه ایسه فارسینك
مفرد متکلم ومخاطب وغایبنده برالف دخی زیاده ایدوب
چیه ام چیه ات چیه اش دیرلرکه آوجم دیمکدر وکلمه نك
آخری الف وواو ویاء ساکنه ایسه بریا دخی ارتروب
خدایم خدایت خدایش رویم رویت رویش آبیم آبیت
آبیش ولسان ترکیده کلمه نك آخری ها الف واو یا
ساکنه ایسه مفرد غایبده برسین دخی ارتررلر مثلا اقچه م
اقچه ك اقچه سی بابام بابا ك باباسی وهکذا فائده
اشبو ضمائر فارسیده فعل متعدیدن اول کلور ایسه
ویاخود فعل متعدیدن اول فاعل مذکور اولوب بونلر
فعله متصل اولورلر ایسه ضمایر حرقومه اضافه معناسنی
ویرمیوب افعال مذکوره یه مفعول اولورلر مثلا اسبم داد
ورخت بخشید وآبش نوشانید ونانمان خورانید
واستبان سوار کرد وبالای خرشان نشاند که بکا آت

قول چول طور

ویردی وسکا اوربه بغشلدی واکا صوایچوردی وبزه ایتمك
ییدردی وسزی آته بندردی وانلری ایشك اوزینه
اوتورتدی معناسنه در ویاخود او اسب دادم پدرم
رخت بخشیدم دینلدکده او اسب دادم را پدرم رخت
بخشیدم را مشابه سنده اولور ضمیر منفصل بر کلمه یه
یاپشمقسزین کندو باشنه معنا ویرنلردر مثال
من تو او وی ان ها شما ایشان آنان آنهـا
بن سن او بز سز آنلر
انا انت هو نحن انتم هم

فائده فارسیده وی واو وآنان وایشان کلمه لرینی
عاقلده وآن واینها وآنها کلمه لرینی غیر عاقلده استعمال
ایدرلر ومن وتو مفعول اولدقلرنده تخفیفا واولری
ایلوب مرا ترا دینلور فائده اسم وضمیرك یدی حالتی
اولوب بری فاعل که فارسی وعربیده علامتلری یوقدر
مثلا دختر آمد قیز کلدی البنت جاءت ایکنجی مضاف
که بر شیئك دیکره منسوبیتنی افاده ایدر وبونك
فارسیده علامت ظاهره سی اولمیوب فقط مضافك
آخرینی مکسور اوقورلر مثل پدرِ دختر وبرادرِ دختر
وترکیده مضاف اولان کلمه فارسیده مضاف الیه ومضاف
الیه ترکی فارسیده مضاف اولان کلمه دن عبارت اولور
فارسی وعربینك عکسی اوله رق مقدم اولان کلمه مؤخر

سؤز ایل دیل

ومؤخر اولان كلمه مقدم اولور وكلمهٔ اولینك آخری حرف صحیح ایسه
اندن صكره بر صاغر كاف وكلمهٔ ثانیه نك آخرینه بر یا كتورمكله
وجوده كلور مثلا قزك قرنداشی دیرلر واكر مضاف ومضاف
الیهك آخرلری ه و ی الف ساكنه ایسه مضافدن صكره
نك ومضاف الیه دن صكره سی علاوه اولنور مثلا
قزك باباسی قزك دایه سی قزك كچیسی قزك بوروسی
یاخود بابانك قزی دایه نك قزی كچینك بوینوزی
بورونك باشی دیرلر یاخود بابانك كچیسی بابانك دایه سی
بابانك بوروسی بابانك باباسی دیرلر والحاصل علامت اضافه
كلمهٔ اولده ك یاخود نك وكلمهٔ ثانیه ده ی یاخود سی در
اوچنجی مفعول به در كه بلاواسطهٔ حرف جر فعله یاپشوب فعلك
اكا واقع اولدیغنی اكلتدرر وبو دخی غیر معلوم اولدقده
فارسی وتركیده بدون علامت اولور مثلا نان خوردم
اتمك یدم ومعلوم بولندقده فارسیده مفعول فعلدن
صكره كلور ومفعولدن اول را حرفی آرتر وتركیده مفعول
اول وفعل صكره اولوب مفعولك آخرینه یاء ساكنه زیاده
اولور مثلا دختر را دیدم یعنی معین بر قزی كوردم دیمكدر
دردنجی مفعول له كه فارسیده مفعولك اولنه باء مفتوحه
وبعضا بایك فتحه سنی اظهار ایچون بره دخی ارتروب
تركیده مفعولك آخرینه بره علاوه ایتمكله وجوده كلور
مثلا بدختر یاخود به دختر دادم قزه ویردم

قول ١ چول ٢ طور ٣

مفعول عنه در كه فارسيده مفعولك ابتداسنه از كلمه سنى يا پشدرمغله وتركيده مفعولك آخرينه دن حرفنى الحاق ايتمكله اولور مثلا قزدن آلدم از دختر گرفتم آلتنجى مفعول فيه دركه بر فعلك اول مفعولده وقوع بولديغنى افاده ايدر فارسيده مفعولك ابتداسنه در ادخاليله وتركيده مفعولك آخرينه ده الحاقيله اولور مثلا در دختر ديدم قزده كوردم يدنجى مفعول معه در كه فارسيده مفعولك ابتداسنه با ادخاليله وتركيده آخرينه له ياخود ايله الحاقيله اولور مثلا با دختر قزله ياخود قز ايله ديمكدر واختصار ايچون فاعلك بدلنه فا ومضافه ض ومفعول به به ب ومفعول له به ل ومفعول عنه به ع ومفعول فيه به ف ومفعول معه يه مع اشارتى وضع اولندى مثال

قز كلدى	قزك باباسى	قزى كوردم	قزه ويردم	قزدن آلدم	قزده كوردم	قز ايله كوردم
دختر آمد	پدر دختر	دختر را ديدم	بدختر دادم	از دختر ستادم	در دختر ديدم	با دختر ديدم
البنت جاء	ابو البنت	رايت البنت	اعطيت البنت	اخذ من البنت	رايت فى البنت	رايت مع البنت

شمدى اشبو حالات سبعه افعالده بولنديغى كبى ضمايرده دخى بولنوب فقط فارسى وعربى اصليده مضاف قسمى بولنميوب فارسى دارجده مال من ايله وعربى دارجده تعلقى وتبعى كلمه لريله ادا اولنور مثال

من مال من مرا بمن از من در من با من

بن بنم بنى بكا بندن بنده بن ايله يا بنمله

سؤز　　ایل　　دیل

أنا تعلّقی نی لی منّی فیّ معی

تو مال تو ترا بتو أزتو درتو باتو
سن سنك سنی سکا سندن سنده سن ایله یا سنکله
انت تبعك لك لك منك فیك معك

او مال او اورا به او از او در او با او
او آنك آنی اکا آندن آنده او ایله یا انکله
هو تبعه ه له منه فیه معه

ما مال ما مارا بما ازما درما باما
بز بزم بزی بزه بزدن بزده بز ایله یا بزمله
نحن تبعنا نا لنا منّا فینا معنا

شما مال شما شمارا بشما ازشما درشما باشما
سز سزك سزی سزه سزدن سزده سز ایله یا سزکله
انتم تبعکم کم لکم منکم فیکم معکم

ایشان مالشان ایشانرا بایشان ازایشان درایشان باایشان
آنلر انلرك انلری انلره انلردن انلرده انلرایله
هم تبعهم هم لهم منهم فیهم معهم

فائده فارسیده او وایشان کلمه سینك الفنی
آتوب ازیشان دریشان ازو درو دیمك دخی جائزدر

فائده کلمه نك آخری الف وواو ویا وها ساکنه ایسه
ترکیب حالت اضافه ده کافك اولنه برنون دخی علاوه
اولنمق ومفعول به ومفعول له ده بریا دخی ارتمق

قول ١ چول ٢ طور ٣

لازمدر مثلا دایه نك دایه یی دایه یه بابانك بابایی
بابایه دیرلر ضمیر منفصلك قسم ثانیسینك فارسی وعربیده
مخصوص لغتی اولمیوب فارسیده مال من وعربیده تعلقی
وتبعی کلمه سیله ادا اولنور وترکیده ایشبو ضمایرك آخرنه
کی حرفنی ادخال ایدرك بنمکی سنککی انککی دینلور
وبونلر ایله اوّلکی قسمك فرقی بودرکه قسم اولده متعلق
به اولان اسمی ذکر ایدوب بنم آتم دینلور وقسم ثانیده
اسمی ذکر ایتمیوب فقط بنمکی ایله اکتفا اولنور انجق ترکیده
املا ازجق دکشیلدیکندن تفصیل ایتمك لازم درمثال
بنمکی بنمکینك بنمکی یی بنمکی یه بنمکیدن بنمکیده بنمکیله
سنککی سنککینك سنککی یی سنککی یه سنککیدن سنککیده سنککیله
انککی انککینك انککی یی انککی یه انککیدن انککیده انککیله
بزمکی بزمکینك بزمکی یی بزمکی یه بزمکیدن بزمکیده بزمکیله
سزککی سزککینك سزککی یی سزککی یه سزککیدن سزککیده سزککیله
انلرککی انلرککینك انلرککی یی انلرککی یه انلرککیدن انلرککیده انلرککیله

حروف جر بیاننده در

بیلکم حروف جر اول کلمه یه دیرلر که یالکز باشنه بر معنایی
مفید اولمیوب اسمه دخول ایله فعلك معناسنی تغییره
سبب اوله واختصار ایچون فارسی یه ف وترکی یه
ت وعربی یه ع ومثاله آل علامتی وضع اولندی وابو
حروف وجه مشروح اوزره در

ومثالدن آوّلا فارسی بعده ترکی صکره عربینك مثالی بیان اولنور
ف رات ي ع - ل دخترا قزی البنت ف ازت دن ع من
ل از دختر قزدن من البنت ف با ت ایله وله ع مع ل با دختر
قزایله قزله مع البنت ف تا ت دك دکین قدر ایکن ع
الی لحد مادام ل تا دختر قزه دك قزایکن الی البنت مادامت
بنتا ف چون همچون چو ت کبی مثللو دك ع مثل ل چون
دختر قز کبی مثل البنت ف پیش از ت دن اوّل ع قبل
من ل پیش از دختر قزدن اوّل قبل من البنت ف پس از
ت دنصکره ع بعد من ل پس از دختر قزدنصکره بعد
من البنت ف ب به ت ه ع ل ل بدختر به دختر قزه
للبنت ف در ت ده ع فی ل در دختر قزده فی البنت ف
برای ازبرای ت ایچون طولایی یکا اوتروٴ ع لاجل ل
برای دختر قز ایچون لاجل البنت ف بی ت سز سزین دن
ع من غیر ل بیدختر قزسز کلمدین من غیر البنت ف ب ت
ایچون حقیچون ع بحق ل بدختر قز حقیچون بحق البنت
ف بر ت اوزره جه ع علی بمقتضی ل بر دختر قز اوزره
قزجه علی البنت حروف تحذیر ف تا ت صقن ع
الا ل تا نکنی صقن ایتمیه سن الا تعمل حروف استفهام
ف آیا مگر ت عجبا می ع هل ل آیا آمد مگر آمد عجبا کلدی
کلدیمی هل جاء ف کجا ت نره ع این ل کجا میروی نره
کیدیورسن این تروح ف کو ت هانی ع این ل کو برادرم

قول[1] چول[2] طور[3]

هانی قرنداشم این اخی ف کی چه وقت ت قچن نه زمان
ع متی ل کی آمدید قچن کلدکز متی جئتم ف چه کونه چه سان
چون ت نصل نیجه نه کونا ع کیف ل چکونه اید چونید
نصلسکز نه کونا در کیف انتم کیف هو ف که ت کیم ع
من ل که کفت کیم سویلدی من قال ف کدام ت قنغی
ع ای ل کدام یک رفت قنغی بری کتدی ایهم راح ف چه
ت نه ع ما ل چه کفتی نه سویلدک ما قلت ف چرا چون
ت نیچون نصل ع لم ل چرا زدی نیچون اوردک لم ضربت
حروف تعجب ف خوب ت کوزل ع طیب ف
چه ت نه ع ماهو ف زهی ت نه کوزل ع حبذا ل
زهی جوانی نه کوزلدر کنجلک حبذا الشباب ف خهی ت
نه عجب ع نعم ذا ل خهی بادشاهی نه عجبدر پادشاهلق
نعم ذا السلطنة حروف تشبیه ف چون همچون
چو ت کبی مثللو دک تک ع مثل ل چون ماه آی کبی مثل
القمر ف دیس دس وان آسا سا سان سار پش فش
وش ت کبی ع مثل ل ماه وش آی کبی مثل القمر
حروف تمنی وتحسر ف کاش کاشکه ت
کاشکی ع لیت ل کاشکه می آمد کاشکی کلیدی لیته جاء
ف دریغ افسوس فسوس حیف ت یازیق حیف ع
خساره ل دریغ که مرد یازیق که اولدی خساره انه مات
ف آه واه های وای اوف مثله فی الترکی والعربی ٥

حروف ـــــ نهی ونفی فَ نه تَ هرکز تَ مرما اصلا
عَ ما لَ نزدم نه زدهام اورمدم اورمامشم ماضربت فَ
نفی نیست تَ دکل دکلدر عَ لیسَ لَ اینجا نیست بوراده
دکل لیسَ هنا فَ مر تَ مه عَ لا لَ مزن اورمه لاتضرب
حروف ـــــ تفضیل فَ ترکه ترین تَ دها رق رك
دن الك عَ احسن من احسن لَ بهتر از اوست آندن
دها ایودر هذا احسن منه عاقلترین مردم است خلقك
الك عاقلیدر اعقل الناس حروف ـــــ شرط فَ اکر آرور
تَ ایسه عَ اِن لَ اکر بیاید کلور ایسه اِن جاء فَ اکرچه
تَ اکرچه ایسه بیله عَ ولو لَ اکرچه آمده اکرچه کلمش
وکلمش ایسه بیله ولو انه جاء فَ چون چوت چونکه عَ
اذا لَ چون برود چونکه کیدر اذا راح حرف ـــــ تردید
فَ یا تَ یا ویاخود عَ اِمّا لَ من یا تو بن یا سن بن
یاخود سن اِمّا انا واِمّا انتَ حرف ـــــ تساوی
فَ خواه تَ کرك استر عَ سواء لَ خواه او خواه من
کرك او کرك بن سواء کان هو او انا حروف ـــــ عطف
فَ و تَ با پش تَ و ایله صکره عَ و مع ثم لَ او ومن
او وبن انا وهو با احمد احمد ایله مع احمد من پس او بن
صکره او انا ثم هو حرف ـــــ مصدریه فَ ی تَ لك
لق عَ ... لَ فقیری دولتمندی فقرالق زنکینلك الفقر
والغناء حروف ـــــ کثرت فَ بار زار سار ستان

لاخ تَ لِق لِك لَ جويبار چمنزار شاخسار گلستان سنگلاخ
طاشلق يشللك حروف تصغير فَ لك چه ش و
تَ جِق جِك جِغز جِگز لَ دخترك باغچه يارو قزجغز
باغچه‌جق وهكذا حروف نسبت فَ ى تَ لو لى
عَ ى لَ مصرى مصرلو مصرلى مصرى حروف
لياقت فَ ى وار نه تَ جك جق لِق لِك لَ خوردنى
شاه وار ادبيانه يېه جك شاه‌لق بكلك حروف
محافظت فَ دار بان وان تَ جى عَ ى لَ كفشدار
باغبان شتروان قونده‌جى دوه‌جى مراكبى حروف
اتصاف فَ ناك كين تَ لو غين كين لَ غمناك
اندوهكين كدرلو طارغين حروف الوان فَ يام فام
وام گون چرده چرته تَ بكزلو لَ گلفام گندم گون
سيه چرده گل بكزلو بيلكم چرده وچرته دايما سياه رنكده استعمال
اولنور حروف حاصل مصدر فَ آر كى ش ى تَ
ش مه لِق لِك لَ گفتار دانندكى دانايى دانش بيلش
بيلجيلك دانالِق بيلمه حرف ظرفيت فَ دان گاه
تَ لق لك يرى دان لَ قلمدان آتشگاه قلملك قومق
حروف فاعليت فَ گر ار ان تَ جى ن عَ ى لَ
ساعتگر خريدار افتان ساعتجى دوشن ساعاتى حروف
علت فَ چه چونكه كه چراكه چرا زيراكه زيرا تَ چونكه
زيراكه دن عَ من حيث لَ چونكه مرازد زيراكه بنى اوردى

اوردیغندن من حیث ضربنی حروف عموم ف هرچه هرکه
ت هرنه هرنسنه هرکیم ع کل من کلما ل هرچه بخواهی
هرکه بیاید هرنه استرایسك هرکیم کلوزایسه کلما طلبت
کل من یجی حرف وحدت ف ی ت بر ع تنوین ل
مردی آمد برآدم کلدی رجل جاء حروف موصولیت
ف یکه همینکه ت که کیم کی ع الذی ل مردیکه آمد
آدمکه کلدی کوردیکم کوردیکی الرجل الذی جاء والرجل الذی
رأیته حرف حالیه ف بمحض ت بنجه ع بمجرد ل بمحض
که بیاید کلنجه بمجرد انه یجی حروف مجاوبه ف آری
بلی ت اوت بلی ع نعم بلی ل آری آمد اوت کلدی نعم
جاء ف نه خیر نیست ت یوق خیر دکل ع لا ل نیامد
نه خیر نیامد یوق کلمدی بویله دکل لا ما جاء حروف
استثنا ف مکر بس جز وکرنه ت بشقه ماعدا یوخسه
ع الا والا ل همه آمد مکر او جز او بس او وکرنه میزنم
آندن بشقه هپ کلدیلر یوخسه اوررم کلهم جاؤا الا هو
والا اضربك حرف کفایت وتسکیت ف بس ت
بس الویرر ع کفا حروف احتمال ف بلکه شاید ت
بلکه شاید ع یمکن ل بلکه می آید شاید کلور یمکن یجی
حروف اشاره ف ری پار پیرار ام ت دون کیچن سنه
دها اولکی سنه بو ف اکنون ت شیمدی ع الآن
ف این اینها اینان ت بو شو بونلر ع هذا هؤلاء

فَ آن اُووِيْ آنان ايشان آنها تَ اوْ اوْل آنلر
عَ ذاك اُولٰئك فَ اينست تَ اشته عَ هَاهُوَ حروف
ضرورت فَ بايد بايسْت تَ كركدر كركك ايدى لو
لى عَ لازم كان لازمًا لَ بايد بروم بايست بروم كرك
كيدەيم كيتملويم كيتملي ايدم لازم اروح كان لازم اروح
حروف تفريق فَ امّا لكن ليك تَ امّا لكن عَ مثله
لَ فَ امّا او نيامد امّا او كلمدى امّا هوماجاء حروف
ندا فَ اِيْ آيا اَ تَ اِىْ عَ يا لَ اي شخص ايا كسيكه
پادشاها اِى آدم يارجل حروف مالكيت فَ مند
كار كرور تَ لولى جى لَ خداوند كار حيله كر هنرور
هنرمند هنرلى، هنرلو حيله‌جى حروف وقتيه وزمانيه
فَ تا تَ جه عَ حتى لَ تا زند اورمدقجه حتى يضرب
ظروف بياننده‌در بيلكم ظرف حرفجر مثللو اولميوب
كندوسى بالذات معنالى مفيد ايسه ده تمام معنالى
افاده ايتمك ايچون ديكر بركلمه‌يه يا پشدرمق لازمدر مثالك
پيش پس نزد نزديك ميان ميانه همان بالا
اوك ايلرو يان ارقه يان يقين اورته همان اول يوقارو
امام وجنب ورا جنب قرب وسط بجردذاك فوق
زير چپ راست پيشگاه سوى بيرون درون
آلت صول صاغ قرشو طرف طشره ايچرو
تحت شمال يمين مقابل طرف بره جوه

سور ایل دیل

اینجا وآنجا اینجا آنجا بنابر چونکه پیرامن نخست آغاز
أوته بری بورا اورا أوزره چونکه اطراف الك
هنا وهناك هنا هناك على لما حول الأول

چندین چندان چندانکه چنانکه هرکدام هریك یکباره
بوقدر اولقدر هرنقدرکه اویله که هرقنغی هربر بردنبره
قدر ذا قدر ذاك كلما كذا كلمن كلما كل واحد مرة واحدة

دوباره همه برخی هرچه بیش کم اندك
تکرارا هپ بعضی هرنه زیاده اکسك آز
ثانیا کل بعض کلماولو زائد ناقص قليل

بسیار لیك بس پس چراکه هنوز خواه
چوق لیکن الویرر چوق صکره چونکه هنوز هله استر کرك
کثیر لكن كفى كثير بعد حيث ليس لحد الآن سواء

زیاده از حد نیز بازهم هرچند باید بایست شاید مگر که
آشوری ینه دخی هرنقدر بیله کرك کرك ایدی شاید مگر که
زیادة عن الحد ايضا كلما ولو لازم كان لازم لعل ما كنت اظن

باز بسته پنهان گویا دیگر دگر یکبار نهایتکار
اچیق قپالو گیزلو گویا صانکه بشقه برکره انجامکار
مفتوح مقفول مستور الظاهر غير مرة واحدة النهاية

اکنون حالیا زود دیر بس اولا ثانیا ثالثا الخ
شیمدی حالا چابك گیج صالت مثلا
الآن الآن عاجلا بطيئا فقط مثلا

حروف فارسیّه یه دایر بعض ملحوظات بیلکمه
فارسیده کلمه نك اولنده اولان الف ایکی قسم اولوب بری
اصلی و دیکری وصلی اصلی اولدر که آنك حذفیله معنا فهم
اولنمز مثل اندام و انجام وصلی اولدر که حذفیله معنایه
خلل کلمز مثل اُستخوان و سَتخوان و افتان وفتان لکن
معلوم اوله که الف وصلینك حذفی هر یرده جایز اولمیوب
فقط ضرورهٔ شعر ایچون آتیلور کلمه لرك وسطه داخل
اولان الف بش قسمدر بریسی الف دعادر مثلا انشاءالله
فلان بمیراد که انشاءالله فلان اولسون دیمکدر ایکنجی بابدلنه
کلان الفدر مثل بکذار که در پای تو میرام که بمیرم بدلنه در
وضرورهٔ شعر ایچون کلشدر اوچنجی زایده که نه بر معنایی
مفید ونه برشیئدن بدلدر مثل سبکسار و ستمکار که
اصلی سبکسر و ستمکردر دردنجی ملازمت که بر فعله ملازم
اولنمق معناسنی افاده ایدر مثلا خنداخند پیش من آمد
یعنی کوله رك وکولمکه ملازم اولدیغی حالده بکا کلدی وبونك
کبیدر نوشانوش ولبالب کلمه لرینك الفلری بشنجی
واو عطفه بدل اولان الفدر مثل تکاپوی که اصلی تك
وپوی ایدی و کلمه نك آخرینه لاحق اولان الف دخی قاچ نوع
اولوب بری الف ندا مثل شها سرورا یعنی ای شاه وای سرور
ایکنجی الف دعا مثل هیچ کس برجای او ننشیندا که ننشیند واوتور
معناسنه در اوچنجی الف مبالغه مثل دانا و زیبا که چوق

مسون

بیلیجی وچوق کوزل معناسنه در دردنجی الف اشباع که ضرورت
شعر ایچون کلمه‌نك آخرینه کتوریلور مثلا خاقانیا اکرچه سخن
بیلك دانیا شمدی دانیانك آخرنده بولنان الف ضرورة شعر
ایچون کتورلمشدر بشنجی الف نسبت مثل فراخا وپهناکه
فراخلق وپهنا لغه منسوب اولان شیئه دیرلر حرف با
افعالده ویاخود برو در کلمه لرندن اول اولدیغی حالده دایما زایده در
مثل بزن وبزند بجکر بر وببر در وببراندر واشبو با افعالده
مکسور واسماده مفتوحدر وفتحه سنی اظهار ایچون کاهی
برها دخی کتوریلور به جکر دیرلر حرف آن فاعلیت
معناسنه در مثل افشان وخیزان که دوشیجی وقالقیجی دیمکدر
حرف واو خواب وخواجه وخویش وبونك کبی نیچه نیجه
یرلرده هیچ نطق اولنمز وخود وخور وخوزم وخوست وخور
وآخوند وخوهله کلمه لرنده واو یوق کبی خاء مفتوحه ایله نطق
ایتمك دخی جایزدر حرف هاء اولا مناسبت معناسنه
کلور مثلا انجترك دیشلری دیشه وآتشك علوی دیله
واسکمله نك ایاقلری ایاغه مشابه ومناسب اولمغله دندان
وزبانه وپایه تسمیه اولنورلر واشبو ها منطوق اولدیغی
حالده حین اضافه ده یا کبی نطق اولنوب اوزرینه بر همزه
وضع اولنور مثل زبانهٔ آتش ومنطوق اولدقده اصلنده
باقی قالور مثل زره من ثانیا تعیین وقت معناسنه مثل
یکساله ودوماهه که برسنه لك وایکی آیلق دیمکدر

ثالثاً بیانیه درکه ماقبلینک فتحه سنی بیان ایچون علاوه اولنور
حین جمعده ها حذف اولنور مثل کاشانه وخانه که کاشانها
وخانها دیرلر حرف یا تعجب معناسنه در مثل عجب مردیست
ولیاقت معناسنه کلور مثل خوردنی که یمکه لایق اولان شیئه
دینلور وتعظیم معناسنه دخی اولور مثلا مردیست یعنی بیوک
برآدمدر فایده بر وتر وخود ودر وفرو کلمه لری بعضا
زاید اولور مثل برخواندم مرورا بشما خود درکشیدن فروریختن
فایده حرف مالکیت اولان ور کاهی ماقبلینک فتحه سنه
تابع اولوب ساکن اولور مثل رنجور وکنجور قواعد جمع
بیلکم ترکیده ذی روح وغیر ذی روح عاقل وغیر عاقل تساوی
اوزره اولوب افعال واسماء لر علاوه سیله جمع اولور مثل آدملر
طاشلر دیرلر وفارسیده ذی روح اولنلر اکثر یا الف ونون
وبعضا ها ایله جمع اولوب مردان وزنان ومردها وزنها دیرلر
واشبو ذی روح اولان کلماتک اواخرنده بر ه اولورسه بر کاف
فارسی دخی ارتررلر مثل مرده ومردکان وزنده وزندکان
واما اجزاء انسانی ها ایله جمع اولوب سرها وپاها دینلور ایسه اده
بطریق المجاز اعضاء انسانی نفس انسانده استعمال اولندقده
ینه الف ونونله جمع اولور مثل سران سپاه که رؤساء سپاه
دیمکدر وهر نقدر ها ایله جمع اولمق عاقلده جایز ایسه ده
الف ونونله جمع ایتمک دها اولادر اسماء اعداد بیانندهدر
بیلکم اسماء اعداد ایکی قسمدر بری اصلی ودیکری غیر اصلی مثال اصلی

سؤز ١ ایل ٢ دیل

	سؤز	ایل	دیل	سؤز	ایل	دیل	
١	یك	بر	واحد	بیست ودو	یكرمی ایكی	اثنان وعشرون	٢٢
٢	دو	ایكی	اثنین	بیست وسه	یكرمی اوچ	ثلاثة وعشرون	٢٣
٣	سه	اوچ	ثلاثه	سی	اوتوز	ثلاثون	٣٠
٤	چهار	دورت	اربعه	چهل	قرق	اربعون	٤٠
٥	پنج	بش	خمسه	پنجاه	اللی	خمسون	٥٠
٦	شش	التی	سته	شصت	التمش	ستون	٦٠
٧	هفت	یدی	سبعه	هفتاد	یتمش	سبعون	٧٠
٨	هشت	سكز	ثمانیه	هشتاد	سكسان	ثمانون	٨٠
٩	نه	طقوز	تسعه	نود	طقسان	تسعون	٩٠
١٠	ده	اون	عشره	صد	یوز	مائه	١٠٠
١١	یازده	اون بر	احد عشر	صد ویك	یوز بر	مائه وواحد	١٠١
١٢	داوزده	اون ایكی	اثنا عشر	صد ودو	یوز ایكی	مائه واثنان	١٠٢
١٣	سیزده	اون اوچ	ثلاثة عشر	صد وده	یوز اون	مائه وعشر	١١٠
١٤	چهارده	اون درت	اربعة عشر	صد وپانزده	یوز بش	مائه وخمسة عشر	١١٥
١٥	پانزده	اون بش	خمسة عشر	دویست	ایكیوز	مائتان	٢٠٠
١٦	شانزده	اون التی	ستة عشر	سیصد	اوچیوز	ثلثمائه	٣٠٠
١٧	هفده	اون یدی	سبعة عشر	چهارصد	درتیوز	اربعمائه	٤٠٠
١٨	هجده	اون سكز	ثمانیة عشر	پانصد	بشیوز	خمسمائه	٥٠٠
١٩	نوزده	اون طقوز	تسعة عشر	ششصد	التیوز	ستمائه	٦٠٠
٢٠	بیست	یكرمی	عشرون	هفتصد	یدییوز	سبعمائه	٧٠٠
٢١	بیست ویك	یكرمی بر	واحد وعشرون	هشتصد	سكزییوز	ثمانمائة	٨٠٠

٩٠٠	نهصد	طقوزيوز	تسعمائه	صدهزار	يوزبيك	مائة الف	١٠٠٠٠٠
١٠٠٠	هزار	بيك	الف	يك كرور	بشيوزبيك	خمسمائة الف	٥٠٠٠٠٠
٢٠٠٠	دوهزار	ايكى بيك	الفين	دوكرور	برمليون	الف الف	١٠٠٠٠٠٠

بيان اعداد غير اصليه

يكم	برنجى	الاول	هفتم	يدنجى	السابع
دوم	ايكنجى	الثانى	هشتم	سكزنجى	الثامن
سيم	اوچنجى	الثالث	نهم	طقوزنجى	التاسع
چهارم	دردنجى	الرابع	دهم	اوننجى	العاشر
پنجم	بشنجى	الخامس	يازدهم	اون برنجى	الحادى عشر
ششم	التنجى	السادس	دوازدهم	اون ايكنجى	الثانى عشر

وكسورى فارسى وتركيده شويله جه ديرلركه نيم يارم ونصف معناسنه اولوب ثلث وربع عشره قدر فارسيده سه يك وچهاريك وپنج يك وتركيده اوچده بر ودردده بر وبشده بر ديرلر وتضعيف وقتده فارسيده دوبار وسه بار وتركيده ايكى قات واوچ قات كلمه لريله ادا اولنور **قواعد فى الاملاء** بيلكم فارسيده آخرى الف ممدوده ايله اولان كلمه لرك اوائلنه بر كلمه دخى داخل اولوب بربريله مركب اولدقده الف ممدوده نك بر الفنى يايه قلب ايدرلر مثل آسياب كه اصلى آس آب ايدى صودكرمنى معناسنه در **توافق صفت وموصوف** بيلكم هر لساننده افراد وجمع وتذكير وتانيثده صفتله موصوفك توافقى لازم ايسه ده اشبو ايكى لسانده اولا تذكير وتأنيث اولمامغله توافق وعدم توافقك

تصوّر اولنه میه جمعی وثانیا موصوف هر حالده اولورسه صفت
دایما افراد حالتنده بولنه جمعی درکار در مثلا زَنِی خوبی دیدم
وزنان خوب دیدم که کوزل برقاری وکوزل قاریلر کوردم
دیمکدر واشبو صفت ترکیبه دایما موصوفدن اوّل کلوب فارسیده
تقدیم وتأخیری جایز در فقط صفت مؤخرا ولدیغی حالده موصوفك
حرف آخری مکسور اولوب زنِ خوب دیرلر وصفت مقدم
اولدقده صفتك آخری ساکن اوله رق خوبْ زن استعمال ایدیلیر کلهلر
که موصوف اسمْ ذات اولمزایسه دایما صفت صکره کلور
که صورت خوب وروی زیبا دینلور زیرا بو صورتده اکر
صفت ایلرو کیچر ایسه صفت وموصوفلق قالمیوب ترکیب
مزجی اولور مثل خوب صورت وزیبا روی که کوزل صورتلو
ودلبر یوزلو ایله ترجمه اولنور فائده ایکی ضمیر بربرینه
عطف اولندقده فعل ضمیر اشرفه تابع اولور یعنی ضمیر متکلم قایبدن
ومخاطب غایبدن اشرف اولمغله فعل ضمیر اشرفه تابع اولور مثلا
من وتو میرویم بن وسن کیدرز که فعل متکلم صیغه سنده کلور
وتو واو میروید سن واو کیدرسکز فائده فارسیده ایکی
کلمه بربریله مرکب اولدقده کلمهٔ اولینك صوك حرفی کلمهٔ ثانیه نك
الك حرفی جنسندن ایسه بری حذف اولنوب فقط بری یازیلور
مثل شرمند که اصلی شرم مند ایدی وکاهی حذف اولنمیوب
یکدیکره ادغام اولنور مثل شبّو که اصلی شب بو ایدی کل غیر
دینلان چیچکدر کلهلر که ایکی حرف برجنسدن اولمیوب فقط

متقارب المخرج اولورلر ایسه کاهی اوقلکی آتیلوب ایکنجی نطق
اولنور مثل بتخانه که اصلی بتکخانه ایدی وبعضا یکدیگره
ادغام اولنور مثل شپره که اصلی شب پره ایدی وکاهی فك
وادغام ایدرلر مثلا بدتر وبتّر دیرلر فائده عربیده مدور
تا ایله یازیلان کلمه‌لر ترکی وفارسیده اوزون تا ایله یازیلور
مثلا ظهیرالدولة والسعادة‌ده ظهیر دولت وسعادت دیرلر
وکذلك ان شاءالله وعن قريب کلمه‌لری انشاءالله وعنقریب
یازیلور فائده فارسیده فقط آخر کلمه‌نك فتحه‌سنی اظهار
ایچون الحاق اولنان ة حرفی حین جمعده حذف اولنور مثل لاله
وجامه کلمه‌لرندن لالها وجامها دیرلر فائده ترکیده دك حرف
جری اسمه ملحق اولدقده برکونا تغییری موجب اولمیوب فقط
فعله لاحق اولدقده آخرینه نجیه حرفنی دخی الحاق ایدرلر مثلا
فلان آدم کلنجیه دك دیرلر فائده ترکیده مضاف ومضاف
الیه‌نك علامتی بودرکه ایکنجی کلمه‌یی اوله کتوروب فارسی
وعربیده تمام معناسی چیقر ایسه مضاف ومضاف الیه‌در
مثلا احمدك اوغلی که عربیده ابن احمد وفارسیده پسر احمد
دیمکدر کلمه‌لر که فارسیده مضاف وموصوفك حرف اخیری
مکسور اولوب پسرِ احمد وپسرِ خوب دیرلر ایسه مضاف ومضاف
الیه اولدیغنی بیلمك ایچون ترکی‌یه تبدیل اولندقده اگر صاغر كاف
طلب ایدر ایسه مضاف ومضاف الیه یوخسه صفت وموصوف
اولدیغی ظاهر اولور مثلا احمدك اوغلی وکوزل اوغلان دیرلر

سؤر ، ایل دیل

فائده ایکی اسم یکدیگره قافیه اولدقده انلردن صکره کلان فعل هر ایکیسنه راجع اوله جغندن یالکز یالکز اول اسملری مذکور فعلك باشنه کتوروب معناسی صحیح چیقراسه عباره دخی صحیح یوخسه غلطدر مثال صحیح مصرده موجود بولنان عساکرلك جانب صعیده عزیمت ایلملرینی ولی نعمت افندمز حضرتلری مصر محافظنه بامر عالی افاده واشعار و عساکر مرقومه جهت مزبوره یه وصول بولدقلری برله کندولرینك مصره مراجعت بیوره جقلرینی انها واخطار ایتمشلردر شمدی اشعار ایله اخطار یکدیگره قافیه اولوب ایتمشلردر فعلی هر ایکیسنه راجع اولمغله اسمین مذکورینك هر ایکیسی فردًا فردًا ایتمشلر کلمه سیندن باشنه کلدکده معنا صحیح وتمام چیقر مثال غلط مصرده بولنان عساکرك صعیده عزیمت ایلملرینی افاده واشعار و عساکر مرقومه صعیده وصول بولدقلری برله کندولرینك مراجعت بیوره جقلری درکار بولنمشدر شمدی اشعار ایله درکار قافیه ایسه لرده بولنمشدر فعلی اشعاره خبر اولمغه قابل اولمیوب ایتمشدر دیمك لازم کلمکله عباره غلطدر فائده فارسی وترکیده تعظیمًا فعل مفردی جمع صورتنده کتورورلر مثلا پادشاهان چنان امر فرمودند یعنی پادشاهمز بویله امر ایتدیلر دیمکدر و معشوقه ویابك عزیز ودکلیفسز بر دوسته خطاب ایدلدکده ویا الله تعالی وانبیاء عظام واولیاء ذوی العزّ والاحترامه دعا اولندقده مفرد لفظیله خطاب اولنور مثلا سن بویله ایتدك

وخدایا مرا ببخش دیرلر کله لر که بر شخص کندونك فعلنی دیکره حکایت
ایتدکده اکر عباره سنی ضمیر متکلم ایله باشلمش ایسه افعالی
بتون بتون تکلم صورتنده کتورمك لازم واکر احتراماً للمخاطب
بنده وبنده کز کلمه سیله باشلمش ایسه فعل غایب کتورمك جایزدر
مثلا من دیروز آمدم واحوال شمارا پرسیدم یعنی بن دون کلوب
حالکزی صوردم یاخود بنده دیروز آمد واحوال شمارا پرسید که
بو بنده لری دون کلوب صوردی ایسه کیمسه بی بوله مدیغندن
کیرو دوندی فائده ترکیده علامت استفهام اولان می
حرفی صوریله جق شیئك آخرینه کلور مثلا بر کیمسنك کلوب
کلمدیکنی صورمق استرایسه فلان آدم کلدیمی دیو صورر
واکر کلدیکی معلوم اولوب نه زمان کلدیکنی صورمق استرایسه
فلان شخص دونمی کلدی واکر کلدیکنی ونه زمان کلدیکنی بیلوب
کلان کیم اولدیغنی بیلمدکده احمدمی دون کلدی دیو صورر
وفارسیده علامت استفهام ادا یما اوّلده اولوب فقط سس
صوریله جق شیئك اوزرنده آز جق اوزو نلق پیدا ایدر
فائده اتصاله دلالت ایدر حرف عطف بر عباره ده ۷
بولندقده هر لسانده خبر جمع صیغه سیله کلور وحرف عطف
انفصالیده مفرد صیغه سیله اولور مثلا من واو آمدیم
که بن واو کلدك ومن آمدم یا او که بنمی کلدم یا اومی دیمکدر
فائده فارسیده صفتی خبردن صکره کتورمك دها
اولیدر مثلا فلان کس جوان عاقل وهوشمند کامل است

سوز ایل دیل

دیه جك یرده فلان کس جوانیست عاقل وهوشمندیست
کامل دیرلر وبعضا معطوفدن خبری ذکر ایتمزلر مثلا که طاعتش
موجب قربت است وبشکر اندرش مزید نعمت دیرلر فایده
فارسیده بعضا تحسین عباره ضمننده حتی بدلنه کلمه نك آخرینه
بری کتورویب اکرا وحیرفت بدلنه اکر او دفتی دیرلر فاین
عربیده اختصار ایچون بعض کلماتی قصه یازمق عادت اولدیغی
مثللو کلمات مرقومه بعینها فارسی وترکیده دخی استعمال اولنور
مثلا انتهی بدلنه اه والی آخره یرینه الخ واستطراد یرینه ط
یازیلور فایده اشبو ایکی لساننده علامت تذکیر وتأنیث
موجود اولمیوب دیشی وارکك یاخود قانجق وفارسیده نروماده
کلمه سیله ادا اولنور مثل شترنر وشترماده که ارکك دوه ودیشی
دوه دیمکدر وبعض کلماتك مخصوص مؤنثلری اولمغله اشبو
قیدلردن استغنا اولنور مثال

خروس مرغ خانکی وماکیان اسب مادیان زن مرد
خروز طاوق آت قصراق قاری ارکك
الدیك الفروخه الحصان الفرس المرأة الرجل

خواهر برادر خالو خاله عمو عمه خوك کراز
قزقرنداش قرنداش طایی طایزه عموجه طایزه طکوز دیشی طکوز
الاخت الاخ الخال الخاله العم العمة الخنزیر الخنزیرة
آقا خانم قوچ کوسفند کاو ماده کاو
افندی وآغا خانم قوچ قیون اوکوز اینك

فایده حرف تفضیل فارسیده تر وترین وترکیده دن واکثر
مثلا برشیئك شئ آخره مساوی اولدیغی مراد اولنده فارسیده
این مانند اوست وترکیده بو آنك کبیدر دینلور ایسه حین تفضیله
فارسیده این بهتر ازوست یا این کمتر یا بدتر ازوست وترکیده
بو آندن دها ایودر ویا بو اندن دها کوتیدر دینلور ویا خود این
مرد بهترین مردمان است ویا بدترین مردمان است که بو آدم
اك اعلا بر آدمدر ویا خود اك كوتی بر آدمدر دیمکدر افعالك
ترتیبله امثالی بیاننده مثال مصدر مثبت ونفی بالاستفهام وغیره

فارسی	ترکی	عربی
دیر خوابیدن و زود پا شدن بسیار خوبست	کیج یاتمق وایرکن قالقمق چوق ایودر	التاخیر فی النوم والقیام من النوم بدری طیب قوی
صبح زود چشمها را با آب سرد شستن بسیار فایده دارد در خاک مصر	صباحلین کوزلری صاوق صو ایله ییقامق مصرده پك فائده لودر	غسل العینین فی الصبح بدری بالماء البارد نافع کثیر فی بر مصر
پیش از رفتن بمکتب هیچ نخوردن بهتر است	مکتبه کتمزدن اول هیچ برشی یمامك دها ایودر	قبل الذهاب الی المکتب عدم اکل شئ اولی
آیا شنفتن حرف پدر ومادر بهتر است یا اینکه کوش بسخنشان نداده دلخواه خود را کردن	بابا وانانك سوزلرینی دیکلمکمی ایودر یوخسه سوزلرینه قولاق آصمیوب استدیکنی یاپمقمی اولیدر	هل الاستماع لکلام الابوین احسن ام عدم استماع کلامهما واعمال ما یرید القلب
ایا به بزرکان اطاعت لازم است	بیوکلره اطاعت لازممیدر	هل تجب الاطاعة للاکابر

نه آقای بنده حرف پدر	خیر افندم بابا واناکزك	لا یا سیدی عدم استماع
ومادر را نشنفتن نزد	سوزلرینی دیکلمامك	کلام الابوین مبغوض
خداوند عالم مکروه است	الله تعالی عندنده مکروه	عند الله تعالی ومذموم
وپیش بنده مذموم	وقول یاننده مذمومدر	عندَ الناسِ

مثال ماضی محدود

مادرتان خوب شد آقا	والده کز ایو اولدیمی افندم	هَل طابت امکم یا سیدی
بلی امروز کمی خورد	اوت بوکون بر آز یمك یدی	نعم الیوم اکلت قلیلاً
بعد از آنکه از پیش ما	دون بزدن چیقدقدن	این رحت امس بعدَ
بیرون آمدید بکجا رفتید	صکره نره یه کیتدکز	ان خرجت من عندنا
جایی نرفتم راست	بر یره کیتمدم طوغری	ما رحت محلاً آخرَ
بخانمان رفتم	اویمزه کیتدم	بل رحتُ لبیتنا دُغری
آیا امروز بمکتب نرفتی	مکتبه کیتمدکمی بوکون	هل ما رحت المکتب هذا النهار
چونکه مادرم ناخوش	والدهم کیفسز اولدیغندن	من کون والدتی عیانه
بود پدرم اذن نداد که	پدرم مکتبه کیتمکه	ابوی ما اعطانی اذنا
بمکتب بروم	اذن ویرمدی	فی الرواح الی المکتب

مثال ماضی غیر محدود

تو اسلامبول را دیدهٔ	استانبولی کورمشمیسن	هل رایت الأُستنبول
بلی سرکار سه بار رفته‌ام	اوت افندم اوچ کره کیتمشم	نعم یا سیدی رحتُ ثلاث مرات
آیا برادرانت امروز دکان	قرنداشلرك بوکون	هل اخوانك ما فتحوا
باز نکرده اند	دکان آچمامشلرمی	الدکان هذا النهار
خیر بباغ رفته اند	باغچه یه کیتمشلر	ذهبوا الی الجنینه

مثال ماضی حکایه اول

من دیروز می کذشتم شمارا دیدم	بن دون کیچر ایدم سزی کوردم	انا کنت فاتا امس رأیتکم
آیا امروز بحمام نمی رفتید	بو کون حمامه کیتمز میدیکز	هل ما کنتم رایحین الحمام الیوم
من ترا پر دوست می داشتم لیك این روزها دوستت نمیدارم	بن سنی چوق سور ایدم لکن بو کونلرده سومیورم	انا کنت احبك قوی لکن الیوم ما احبك
من وقتیکه در مملکت بودم هیچ نمیدانستم که نوشیدنیها چیست	بن مملکتده ایکن هیچ ایچکی نه اولدیغنی بیلمز ایدم	انا لما کنت فی بلدنا ما کنت اعرف ما هو الشرب
آیا در انجا می نمی خوردید	اوراده شراب ایچمز میدیکز	هل ما کنتم تشربون الخمر هناك
نه هنوز هم نمی خورم	خیر حالا ایچمم	لا ما اشرب الیوم ایضا

مثال ماضی حکایه ثانی

آیا سیب می خوردید	الما ییور میدیکز	هل کنتم اکلین التفاح
نه کار دیگر می کردیم	خیر بشقه ایش کورر ایدك	کنا مشغولین بشغل آخر
گویا شما می خواهید که به اسلامبول بروید	ظن ایدرم سز استانبوله کیتمك استیورسکز	اظن انتم تریدون الذهاب الی الآستانه
خواهش خواهش خداست	استك الملك استکیدر	الارادة ارادة الله

مثال ماضی مقدم

او کی انجا رفته بود	او نه زمان اورایه کیتمش ایدی	متی هو کان راح هناك
آیا اورا دور انداخته بود	آنی ایراقه آتمشمیدی	هل کان رماه بعیدا

سؤر ایل دیل

آیا در رمضان روزه نگرفته بودید رمضانده اوروج طوتمامشمیدکز هل ما کنتم صمتم فی رمضان

من روزه داشته بودم بن طوتمشیدم لکن انا کنت صمت لکن اخی

لیك برادرم خورده بود قرنداشم یدی ایدی کان فطر

مثال ماضی مشبوه

گویا من می آمدم اما او بن گلیورمشم اوبکا کأنی کنت جائیا

بمن راست آمده است قاوشمشش وهو قابلنی

گویا من دیشب دریا دون گیجه دکز قییسنده کأنی کنت ماشیا فی

دریا راه می رفته ام یوریور ایمشم ساحل البحر لیلة امس

مثال ماضی منسی اول

گویا من به آتش بن آنك آتشنه کأنی قد کنت

سوخته بوده ام یانمش ایمشم حرقت بنارها

آیا من حرفشرا نشنید آنك سوزینی هل کأنی ما سمعت

بوده ام ایشیتمامشمی یم کلامه

گویا شما پدرشان را بابالرینی اولدورمش کأنکم قد قتلتم اباهم

کشته بوده اید ایمشسکز

مثال ماضی منسی ثانی

گویا من بجانب شما می آمده بن سزلره اوکزه کأنی قد کنت

بوده ام گلمش ایمشیدم جئت بینکم

آیا او در گنجرا باز اوخزانه نك قپوسنی هل کان فتح باب

میکرده بوده است اچیورمش ایمشمیدی الخزینة

قول	چول	طور

مثال ماضی علّی

بنده را ممنون فرمودید	خانه مزی تشریف	جعلتمونی ممنونا
که بخانمان تشریف اوردید	ایتد ککزدن قولکز	کونکم شرفتم بیتنا
	بك ممنون ایتدکز	
آیا از راه رفتن با شما	سزکله یوروديکمدن بر	هل حصلت ثقالة
سنکینی حاصل شد	آغرلق حاصل اولدیمی	من مشینا معکم
نه آقا خوشحال شدم که	خیر افندم ارقه داشلق	لا یا سیدی حصل لنا
با ما همراهی کردید	ایتدککزدن ممنون اولدم	سرور من کونکم رافقتمونی
آیا از چنان کردنشان	بویله ایتدکلرندن	هل ماندموا من کونهم
پشیمان نشدند	پشیمان اولمدیلرمی	عملوا کذا

مثال ماضی موصولی

روز گذشته بر نمیگردد	کیجوب کیدن کون کیرو دونمز	الیوم الذی مضی لا یرجع
آیا زنیکه خواستیدش زنده است	استدیککز قاری صاغمیدر	هل المرأة التی خطبتها حیة
دختریکه می خواستم شد	سودیکم قز ایرشمش	البنت التی کنت حببتها وصلت
درختیکه کاشتیم روییده	اکدیکمز اغاج چقمش	الشجرة التی غرسناها طلعت

مثال ماضی وقتی

وقتیکه دیدمش گفتمش	کوردیکمده سویلدم	لما رأیته قلت له
آیا آمد وقتیکه من رفتم	کتدیکمده می کلدی	هل جاء لما ذهبت
اگر نمی آمدم چها میشد	کلمدیکمده نه لر اولوردی	ایش کان یحصل لو ما جئت

مثال مستقبل اول

اگر به بینی از من سلام برسان	اکر کورر سن بندن سلام ایت	اذا رأیته سلم علیه منی

سؤر	ایل	دیل
آیا هر روز آنجا میروی	هر گون اورایه کیدرمیسن	هل تروح هناك كل يوم
من اورا پر دوست نمیدارم	بن آنی چوق سومم	انا ما احبه كثير
من امروز اورا می کشم	بن آنی بو گون اولدررم	انا اقتله هذا النهار
	مثال زمان حال	
از کجا می آیی	نره دن کلیورسن	من این جائی انت
از خانهٔ خاله‌ام می آیم	طایزه مك اوندن کلیورم	انا جائی من بیت خالتی
همچنان بکجا میروی	بویله نه طرفه کیدیورسن	این رایح كذا
آیا احمد افندی را نمی بینی	احمد افندی یی کورمیورمیسن	هل ما تشوف احمد افندی الیوم
	مثال مستقبل اول	
امسال بسیار گندم خواهم	بو سنه بر چوق بغدای	هذه السنه مرادی
خرید	صاتون آله جغم	اشتری قمحاً كثيراً
آیا فردا کشتزار را	یارین ترلایی اکه جکمیز	هل رایحین نزرع
خواهیم کاشت		الغيط بكره
آیا آنرا بشما خواهد فرستاد	سزه آنی کوندره جکمی	هل رایح یرسله لكم
	مثال مستقبل ثانی	
دیروز میخواستم بگریزم	دون قاچه جق ایدم	كنت اريد اهرب امس
آیا میخواستی اورا بگشائی	آنی آچه جقمیدك	هل كنت تريد تفتحه
	مثال مستقبل علتی	
چونکه فردا آنجا خواهم رفت	یارین اورایه کیده	حيث رایح اروح هناك
امروز کاغذ نوشتن	جکمدن بو کون مکتوب	بكره فلا تلزم الكتابة
لازم نیست	یازمق ایجاب ایتمز	هذا النهار

قول[1] چول[2] طور[3]

مثال ـــــ مستقل موصولی وفوری ووقتی

١ شخصیکه خواهم دید کوره جگم آدم بوکون الشخص الذی رایح اشوفه
امروز خواهد آمد کله جك رایح یجی هذا النهار

٢ انشاءالله بمحضیکه به انشاءالله استانبیه ان شاءالله بمجرد انی اصل
اسلامبول میرسم بتو یتشه جگم برله سکا الی الاستانه ارسل لك
ارمغانی می فرستم برهدیه کوندررم هدیة

٣ وقتیکه آنجامیروم اورایه کیدن جگمن لما اروح هنالك
کارمرا میدانم ایشمی بیلورم اعرف شغلی

مثال ـــــ امر ونهی

فرزانه باش دیوانه نباشید عاقل اول دلی اولمیك اعقل ولاتتجنن

مثال ـــــ امر غایب

بگذار به بیند براق کوره بیم خلینی آشوف
نگذار بزند براقمه اورسون یااو لاتخلیه یضرب
بگذارید خاموش باشیم براقك صوص اوله لم خلونا نسکت
آیا بگذارم برود براقیمی کیتسون هل اخلیه یروح

مثال ـــــ فعل مجبوریت حالی

باید بروم باید بزنم کیتملویم اورملی یم لازم اذهب لازم اضرب
نباید پایین بیایم اشاغی اینملی یم مش لازم انزل

مثال ـــــ فعل مجبوریت ماضی

می بایست بشنوید ایشیتمه لی ایدیکز کان لازم تسمعون
نبایست لازم بشوید. دلسز اولمامه لیدیکز ماکان لازم تخرسون

دیل ٢	اسل ١	سؤز ٤

مثال اسم فاعل ومفعول

١ امروز از اسکندریه آینده نیست	بوکون اسکندریه‌دن کلان یوقدر	لیس احد جاء من اسکندریة
٢ امروز فلان زده شده است	بوکون فلان اورلمشدر	الیوم ضرب الشخص الفلانی

مثال اسم مصدر

چه خوبست رفتار این زن	بو قاریڭ یوروشی نقدر کوزلدر سلامتلشمغه دایردر	قد رایه مشیتها جمیله
وقت شما بخیر سرکار	وقت شریفکز خیر اوله	اوقاتکم سعید
احوال شریف چه طور است	مزاج شریفکز نصلدر	کیف حالکم
احوال پدرتان چه کونه است	پدرکز نیجه‌در	کیف حال ابیکم
شکر خدارا خیلی خوبست	الحمد لله پك ایودر	الحمد لله طیب قوی
مظنه یکباره مارا از نظر انداختید	ظنیمجه بزدن بتون بتون صرف نظر ایتدکز	اظن صرفتم النظر عنا بالمرة
نه خیر بنده نوکر وغلام زر خرید شما هستم	خیر افندم بن سزك بنده درم خریده‌کزم	لا یا سیدی انا عبدکم ومملوککم
کاهی کاهی دوستانرا یاد بکنید	اراده صبرا ده دوستلریکزی صورك کیمك اوزره	تفکروا فی احبابکم احیانا
باید بروم بسلامت بمانید	کتملی‌یم خوشجه قالك	لازم اروح فی امان الله
بخدا سپردم شب شما بخیر باشد	اللهه اصمرلدم کیجه‌کز خیرا اوله استیمك وتشکر یابنده	فی امان الله ولیلتکم سعیدة

قول	چول	طور
به اذن شما برخصت شما	اذنکز ایله رخصتکز ایله	باذنکم
بمن اذن میدهید که	بکا اذن ویریرمیسکز که	هل تأذنون لی ان
لطف میکنید واین	کرم بیورر میسکز بو	تعملوا معروفا فی
از شما یك درخواستی دارم	سزه بر رجام وار در	لی رجا فی حضرتکم
این خوبی را بمن بکنید	بو عنایتی بکا ایدکز	اعملوا معی هذا المعروف
بنده را بسیار ممنون	بنده کزی پك چوق	راجیین تعملونی
خواهید کرد	ممنون ایده جکسکز	ممنونکم کثیرا
لطف شما زیاد سایهٔ	الله راضی اولسون	کثر الله خیرکم
شما کم نشود	صاغ اوله سکز	وشکر الله فضلکم
بشما بسیار زحمت دادم	سزه چوق اذیت ویردم	عذبتکم کثیرا
راستی خجالت کشیدم که	سزه بودرجه اذیت	حقا استحی من کونی
اینقدر زحمت بشما دادم	ویردیکمدن چوق اوتانیورم	عذبتکم قدر کذا
زحمتی نیست سرکار	نه زحمت افندم	ما فیه عذاب یا سیدی
این حرفها را نمی خواهد	بونی سویلمك ایجاب ایتمز	لا یلزم ذکره ابدا
	تصدیق وانکار بابنده	
بشما براستی میکویم که	سزه تحقیقا سویلرم که	اقول لکم محققا ان
بشما سخن میدهم که	سزه سوز ویریرم که	اعطی لکم قولا ان
حرف مرا باور کنید	سوزیمه اینانکز	صدقوا کلامی
بشما سوکند میخورم	سزه یمین ایدرم	احلف بکم
با شما نذر می بندم که	سزکله بحث ایدرم که	اتراهن معکم ان
فرض بکنیم که بلی	فرض ایدهلم که اوت	نفرض انه نعم

فارسی	ترکی	عربی
فرض بکنیم که نه	فرض ایده لم که یوق	نفرض انه لا
گمان میکنید که	خیال ایدرمیسکز که	تظنون ان
آیا راست است	کرچکمیدر	هل هو صحیح
شکی در این نیست	بونده شبهه یوقدر	ما فیه شبهة
باور نمی کنم باور نمی توانم بکنم	اینانمم اینانه مم	لا اصدق لا اقدر اصدق
این نمی تواند راست بشود	بو طوغری اوله من	لا یمکن ان یکون هذا صدقا
	الفاظ تعجبیه	
چه راستی حقیقةً	نه کرچکمی فی الحقیقة	حقیقة صحیح
چنان بوده است	اویله می ایمش	هل کان کذا
آیا ممکن است چه طور	ممکنمیدر	هل هو ممکن کیف
میتواند بشود	نصل اوله بیلور	یکون هذا
این غیر ممکن است	ممکنسز بر شیدر	هذا شیء غیر ممکن
بسیار تعجب کردم	پك چوق تعجب ایتدم	قد تعجبت کثیرا
حقیقةً این کار مرا بحیرت انداخت	طوغریسی بو کیفیت بنی حیرتده براقدی	حقیقة ان هذه الکیفیة حیرتنی
این چیز نیست نشنیده	ایشیدلمامش بر شیدر	هذا شیء لم یسمع
چه خوب چه بد	نه گوزل نه فنا	قد رایه طیب قد رایه بطال
	الفاظ احتمالیه	
شاید ممکن	محتملدر اوله بیلور	محتمل ممکن
بر ممکن است می تواند بشود	پك محتملدر قابلدر	محتمل قوی ممکن
پر غریب نیست	پك عجیب دکلدر	ما هو بعجیب قوی

حزن وندامت بابنده

راستی بسیار دلتنك شدم	صحیح پك كوجه كندی	صحیح صعب علی قوی
بر اندوهناك كشتم	پك محزون اولدم	اغتممت كثیرا
ازو بسیار خجالت كشیدم	اندن پك چوق اوتندم	استحیت منه قوی
حیف پر حزن آور است	یازیق پك كدرلو در	خساره شئ مغم جدا
مصیبت بزرگیست	بیوك بر مصیبتدر	مصیبة عظیمة

ذم ولوم بابنده

توف بر تو خجالت نمی كشی	حاشا نه فنا اوتنمزمیسن	اخس علیك اما تستحی
باید شرم بكنی بر بد است	اوتنملیسن پك فنا در	لازم تستحی عیب قوی
چه طور اینرا كردی	نصل بونی یاپدك	كیف عملت هذا
شایان مذمت هستی	ذمه شایانسن	تستحق اللوم
چه كونه به این جسارت كردی	نصل بوكا جسارت ایتدك	بای وجه تجاسرت بهذا
من صبر نمی توانم بكنم	بن طیانه میورم	لا اقدر اصبر
وخود را نمی توانم نكهدارم	وكندیمی طوته میورم	ولا اضبط نفسی

تعزیر وتكدیر بابنده

من از تو خشنود نیستم	سندن خوشنود دكلم	ما انا فرحان منك
من اینرا نمی توانم ببینم	بن بونی كوره مم	انا لا اقدر اشوف هذا
من به این طاقت نمی آورم	بن بوكا طیانه مم	انا لا اقدر اتحمل هذا
من چنان می خواهم لابد	بن بویله استرم مطلق	انا لابد ارید كذا
زنهار غیر ازین نكنید	صقن بوندن بشقه یاپمیك	الا لا تعملوا غیره
بار دیگر اینرا نكنید	بشقه كره بونی یاپمیك	لا تعملوه مرة اخری

سؤر	ایل	دیل
بی ادبی نکن ساکت باش	ادبسزلك ایتمه صوص	لا تبقی قلیل الادب اسکت
دور شو از پیش چشم	قار شومدن یقل کیت	امش من قدام عینی

طارغنلق بابنده

سؤر	ایل	دیل
بسیار خشمناك هستم	آشوری قیزغنم	انا غضبان قوی
پردلتنك هستم	پك جانم صقلمشدر	انا زعلان کثیر
این حرف بمن پرتاثیر کرد	بو لقردی بکا پك اثر ایتدی	هذا الکلام اثر فی کثیراً
خودرا نمیتوانم نکهداشت	کندیمی ضبط ایده میورم	لا اقدرا ضبط نفسی

فرح وسرور بابنده

سؤر	ایل	دیل
پرخوشحال شدم مبارك باشد	پك سوندم مبارك اولسون	فرحت قوی مبروك
خدا شاهد است که بسیار	علم الله اشوری درجه	علم الله انی فرحت
خوشدل کشتم	مسرور اولدم	کثیراً
بشما مبارکباد می کنم	سزه تبریك ایدرم	ابارك لکم

استشاره واستنصاح بابنده

سؤر	ایل	دیل
چه باید کرد چه باید نمود	نه یاپملی نه تدبیر ایتملی	کیف العمل ما هو التدبیر
ببینیم بچیزی قرار بدهیم	بقه لم برشیئه قرار ویره لم	لما نشوف ونستقر علی شیٔ
نمیدانم چه باید کرد این	نه یاپه جغمی بیلم اشته	لا اعرف کیف العمل
است دشواری	بیوك مشکل	هذه هی الصعوبه
کمان می کنی که	ظن ایدرمیسن که	هل تظن ان
اینست که	ظنم بویله درکه	اظن ان
چیزی فکر کردم بیادم	برشی دوشندم	تفکرت شیئاً
می آید که	خاطریمه کلور که	اتفکر ان

قول	چول	طور
بگذارم را بکنم	براق بنی یاپه یم	خلّینی اعمل
چه بکنم چه طور بکنم	نه یاپه یم نصل یاپه یم	ایش اعمل کیف اعمل
فکرم را الش کردم طور	فکریمی دکشدردم بشقه	غیرت فکری نعمل
دیگر بکنیم	درلو ایده لم	طریقة اخری
چه فکر میکنید مثل	نه دوشنیورسکز	ماذا تتفکرون
شما فکر میکنم	سزك كبی دوشنیورم	اتفکر مثلکم
خوب فکر کردید	ایو دوشندکز	تفکرتم طیب
رایتان بجا است	ملاحظه کز یرنده در	ملحوظکم فی محلّه
غیر ازین نخواهیم کرد	بوندن غیری ایده جکز یوق	مافیه عمل غیر هذا
	یوب ایچمك بابنده	
گرسنه اید بلی گرسنه ام	قارنکز اجمی اوت اجم	هل انتم جائعون نعم جائعون
چیزی بخورید یك تکه می خورم	برشی ییکز برلقمه یرم	کلوا حاجه آکل لقمة
چه می خورید هرچه باشد	نه یرسکز نه اولورسه	ماذا تاکلون کل شئ کان
بخورید خوب می خورم	ییمیورسکز ایو ییورم	ما تاکلون آکل طیب
یك تکه هم بخورید	برلقمه دخی ییکز	کلوا لقمة ایضاً
بچشم نمیتوانم	باش اوزره ییه مم	حاضر یا سیدی لا اقدر
تشنه اید بلی نه	صوسزمیسکز اوت خیر	هل عطشانون نعم لا
بنوشیم چه میخواهید	ایچه لم نه استرسکز	نشرب ای شئ تریدون
بنوشید راست بگوئید	ایچمکه طوغری سویلیك	للشرب قولوا صدقاً
یك پیاله شراب میخواهید	برقدح شراب استرمیسکز	هل تریدون کبایة نبیذ
بعشق شما نوش باد	محبتکزه عافیتلر اوله	بمحبتکم هنیئاً

سؤر	ایل	دیل
	اخباره دائر در	
خبری تازه هست امروز	بوگون یکی بر خبر وارمی	فیه خبر جدید هذا النهار
وقایع تازه شنیدید	یکی بر حوادث ایشتدگزمی	هل سمعتم حوادث جدیده
در شهر چه میگویند	شهرده نه سویلیورلر	ما ذا یقولون فی البلد
از اخبار چیزی نشنیدم	یکی بر شئ ایشتمدم	ما سمعت خبراً جدیداً
خبرها خوبست خبرها بداست	خبرلر گوزل خبرلر فنا	الاخبار طیبه الاخبار ردیئه
درین خصوص چیزی گوشزدم نشد	بوکا دایر هیچ بر شئ ایشتمدم	ما سمعتُ فی هذا الخصوصِ شیئاً
در وقایع نامها چه نوشته اند	غزته لرده نه یازییورلر	ایّ شئ یکتبون فی القربطات
روزنامهٔ امروز را نخواندم	بوگونکی غزته یی اوقومدم	ما قرأتُ القربطا الیوم
درین خبر اشتباه میکنم	بو خبرده شبهه م وار	لی شبهة فی هذا الخبر
این خبر را از که گرفتید	بو خبری کیمدن آلدگز	عمّن اخذتَ هذا الخبر
از آدم خوبی گرفتم	ایو بر آدمدن آلدم	اخذته عن راوٍ معتبر
این خبر آخرش در نیامد	بو خبرک صوڭی چیقمدی	ما ظهرت نتیجة لهذا الخبر
از دعوا چه میگویند آیا	جنگدن نه سویلیورلر	ماذا یقولون عن الحرب
میگویی آشتی میشود	مصالحه اولور می دیرسن	هل تظنّ وقوع الصلح
از برادرتان خبر گرفتید	برادرگزدن خبر آلدگزمی	هل اخذت خبراً عن اخیکم
دو ماه هست که خبر نگرفتم	ایکی آیدر بر خبر آلمدم	ما اخذتُ عنه خبراً منذ شهرین
	گلوب گیتمک بابنده	
کجا میروید بخانه میروم	نره گیدیورسگز اوه گیدیورم	این رایح انت رایح الی البیت
بشما میرفتم بسیار خوب	سزه گیدیوردم پک اعلا	کنت ذاهباً الیکم طیب قوی

قول ١ چول ٢ طور ٣

از کجا می آیید از بازار	نره دن کلیورسکز چارشودن	من این جئتم من السوق
می خواهم بسیر و تماشا بروم	گزمکه کتمك استرم	ارید اروح اتفرج
بگذار همراه هم برویم	هایدی برابر گیده لم	خلینا نروح سویة
بگو از کدام طرف برویم	نه طرفدن گیده لم سویله	قل من ای ناحیة نروح
از راهی که می خواهید میرویم	استدیککز یولدن گیده رز	نروح من ناحیة تریدها
برادرتان را هم همراه بگیریم	برادرکزی دخی برابر الهلم	ناخذ اخاکم معنا ایضا

سؤال وجواب بابنده

بیا پیش من می خواهم چیزی	یانمه گل سکا گیزلسو	تعال عندی ارید اقول
پنهانی بتو بگویم	سویلیه جکم وار	لك حاجة مخفیة
بمن گوش بده بالای چشم	بنی دکله باش اوزره	استمع لی على الراس
امرتان چیست زود بگویید	امرکز ندر چابك سویلیك	ما امرکم قولوا بالعجل
بشما میگویم که امروز	سزه سویلرم که بوگون	اقول لکم ان هذا الیوم
می فهمید می شنوید	اکلیورمیسکز ایشیدیورمیسکز	هل تفهمون هل تسمع
خوب میشنوم سرکار آقا	پك اعلا ایشیدیورم افندم	اسمع طیب یا سیدی
التفات بکنید بار دیگر	کرمایت بر دخی سویله	اعمل معروفا وقل مرة اخری
بگویید که خوب نشنیدم	زیرا ایو ایشتمدم افندم	حیث ما سمعت طیبا
چرا بمن جواب نمیدهی	بکا نیچون جواب ویرمزسن	لای شیء ما ترد لی الجواب
زبان فارسی حرف نمیزنید	فارسیجه سویلمزمیسکز	لما تتکلم بالفارسی
فارسی شیرین ترین زبانهاست	فارسی لسانلرك طاتلوسیدر	لسان الفارسی احلی الالسن
نام این چیست در فارسی	فارسیجه بونه دیرلر	ما اسمه بالفارسی
بخدا فراموش کردم	والله اونوتدم	والله نسیت

ياش بابنده در

چند سال داريد برادرتان	قاچ ياشنده سكز	كم عمركم
چند سال دارد	برادركز قاچ ياشنده در	كم عمر اخيكم
من بيست سال دارم	بن يكرمى ياشنده يم	انا عمرى عشرون سنة
وبرادرم از من دو سال	وقرنداشم بندن ايكى ياش	واخوى اصغر منى
كوچكتر است وبرادر	اوفقدر واوته كى برادر	بسنتين واخوى الثانى
ديكرم دو سال بزرك تراست	بندن ايكى ياش بيوكدر	اكبر منى بسنتين
بسيار پير است پرجوانست	پك اختيار در پك كنجدر	هو عجوز قوى هو شاب قوى

ساعت بابنده در

اكنون ساعت چند است	شمدى ساعت قاچدر	كم الساعة هذا الوقت
ساعت يك ونيم است	ساعت بر بچقدر	الساعة واحدة ونصف
يك وبيست دقيقه است	برى يكرمى كيچيور	الساعة واحدة وثلث
پنج را چارك كذشته است	بشى چاريك كيچيور	الساعة خمسة وربع
ده وچارك كم	اونه چاريك ايستر	عشرة الا ربع
درست ظهر است نيم	تمام اويله در آغشام	الظهر تمام
ساعت بشام مانده است	يارم ساعت قالمشدر	فاضل نصف ساعة للمغرب

هوا بابنده در

امروز هوا چه طور است	بوكون هوا نصلدر	كيف الهواء هذا النهار
هوا خوبست هوا بد است	هوا كوزل هوا فنا	الهواء طيب الهواء ردية
امروز هوا ابر دارد	بوكون هوا بولودلودر	هذا النهار الدنيا غيم
امروز صبح هوا چه باز بود	بوكون صباحلين هوا اچيق ايدى	اليوم الصبح كانت الدنيا صحو

طور	جواب	قول
ینزل الندى ینزل المطر	چه یاغیور یاغمور یاغیور	شبنم میبارد باران میبارد
نزل ثلج کثیر نصف اللیل	یاری کیجه چوق قار یاغدی	نیم شب بسیار برف بارید
الهوا حارة الهوا باردة	هوا صجاق هوا صاوق	هوا گرم است هوا سرد است
الماء جمد الجلید ذاب	بوز طوکمش بوز اریمش	یخ بسته یخ آب شده
لیلة امس کانت الریح شدیدة	دون کیجه سرت بر روزکار وار ایدی	دیشب باد تندی بود
فیه برق فیه رعد	یلدرم چاقدی گوك گورلیور	برق زد رعد صدا میکند
الوحل کثیر ویزلق الرجل	چاموری چوق اولدیغندن	گل بسیار است پای انسان
ولا یمکن المشی	اباق قایه رق یورومك زور در	می لغزد نمیشود راه رفت
اللیلة القمر طیب	آی ایدنلغیدر بو کیجه	امشب ماهتاب است
فیه برد ناشف وانا بردان کثیر	قورو صاوق وار اوشیورم	سرمای خشك هست میچایم
	زیارت بابنده در	
واحد یدق الباب انظر من هو	قپویی چالیورلر باق کیمدر	در را میزنند ببین کیست
افتح الباب تفضل یا سیدی	قپویی آچ بیورك افندم	در را باز کن بفرمایید
کیف حالکم	مزاجکز نصلدر	احوال شما چه طور است
مضى زمان ما رأیتك	چوقدنبرو سزی گورمدم	مدتیست که شما را ندیدم
اعملوا معروفا واقعدوا	کرمایدوب اوتورك	بفرمایید بنشینید
هاتوا الکرسی للافندی	افندی یه بر اسکمله گتورك	برای سرکار کرسی بیارید
هل تقعدون معنا للاکل	یمکه بزمله قالور میسکز	با ما میمانید برای خوردن
لا یا سیدی سامحونی	خیر افندم عفو ایدرسکز	نه سرکار آقا ببخشید
نخلیه لوقت آخر	بشقه وقته براقورز	به وقت دیگر می گذاریم
لی شغل جزئی لازم اروح	آزجق ایشم وار گیتملی یم	جزئی کار دارم باید بروم

ای الثلج ذاب او الماء الجمد ذاب

سوُر	ایلر	دیلر
ایه سرکار بجذا سُرُدیم	اي افندم اللهه اصمرلدق	سيدى السلام عليكم
خوش آمدید سرکار آقا	خوش كلدكز افندم	عليكم السلام ياسيدى
	قهوه آلتي ايتمك بابنده	
امروز نهار خورده اید	بو كون قهوه آلتي ايتدكزمي	هل فطرتم النهار هذا
نه هنوز نهار نخورده ایم	خیر هنوز قهوه آلتي ايتمدك	لا ما فطرنا لحد الآن
باید در چاشت با ما بخورید	قوشلق يمكنى بزمله ايتملو سكز	لازم تتغدون معنا
روز نمی توانم لکن شام را	كوندزلين ايدهمم لكن	بالنهار لا يمكنني لكني
همراه شما میخورم	اخشام يمكنى سزكله يرم	بالمغرب اتعشى معكم
بفرمایید چه میخواهید بخورید	بيورك نه يمك استرسكز	تفضلوا ماذا تريدون للأكل
بشما تخم مرغ جوشیده بدهم	خشلنمش يمورطه ويره يم سزه	هل اعطيكم بيضا مسلوقا
ماهی سرخ شده میخواهید	قزارمش بالق استرميسكز	هل تريدون سمكا مشويا
کوشت کوسفند میخواهید	قيون اتي استرميسكز	تريدون لحما ضانيا
نه کوشت کاو را بهتر	خير صيغر اتيني دها	لا انا احب اللحم الخشن
دوست میدارم	زياده جه سورم	او اللحم البقرى اكثر
شیرینی میخورید	طتلو يير ميسكز	هل تاكلون الحلو
نه خیر ترشی را ترجیح میدهم	خير اكشي يي ترجيح ايدرم	لا احب الحامض اكثر
طعام چرب را دوست میدارید	ياغلو يمكي سورميسكز	هل تحب الطعام الذي فيه السمن كثير
کوشت ساده بهتر است	ساده ات دها ايودر	اللحم الغير المدهن احسن
شما چیزی نمی خورید	سز برشي يميورسكز	انتم ما تاكلون شيئا
ببخشید بنده سیر شدم	عفو ايديكز بنده طويدم	العفو انا شبعت
چیزی میخواهید بنوشید	برشي ايچمك استرميسكز	هل تريدون شيئا للشرب

قول چول طور

نه سرکار بجز از نان مرغ و آب	خیر افندم نان عزیز و ماء	لا یا سیدی لا احب شیئاً
ناب چیز دیکر دوست نمی دارم	لذیذدن غیری برشی سومم	غیر الماء والعیش
طعام را بر دارید و میوه بیارید	یمکی قالدرک میوه کتورک	ارفعوا الطعام واتوا بالفواکه
اینمیوه بسیار خوش مزه است	بو میوه پک لذتلودر	هذه الفاکهة لذیذة قوی
کدام میوه را پر دوست میدارید	قنغی میوه یی زیاده سورسکز	ای فاکهة تحبونها اکثر
سیب و هندوانه و شفتالو را	الما و قارپوز و شفتالو یی	التفاح والبطیخ والخوخ
من انکور و انار را میخواهم	بن اوزم و ناری سورم	انا احب العنب والرمان
آیا میوه خشك ندارید	قورو یمشکز یوقمی	هل ما عندکم من الفواکه الناشفة

درس بابنده در

درسترا خوب یاد کرفتی	درسکی ایو اوکرندکمی	هل تعلمت درسك جیداً
درسترا خواندی و از بر کردی	درسکی اوقویوب ازبرلدکمی	هل قرات درسك وحفظته
خواندم لیك از بر نکردم	اوقودم لکن ازبرلمدم	قرات لکن ما حفظته
سببش چیست باید بکوی	سببی ندر سویلملیسن	ما السبب فیه لازم تقول
آخوند در مکتب نبود	خوجه مکتبده دکل ایدی	ما کان المعلم فی المکتب
چند زبان یاد میکیری	قاچ لسان اوکرنیورسن	کم لسانا تتعلم
چهار زبان بس چهایند	فقط درت لسان انلر ندرلر	اربعة السن فقط ما هم
فرنساوی و ترکی و عربی و فارسی	فرانسزجه ترکجه عربجه فارسیجه	الفرنساوی والترکی والعربی والفارسی
چرا انکلیسی نمی آموزید با وجود	نیچون انکلیزجه اوکرنمیورسن	لای سبب لا تتعلم الانکلیزی
اینکه در این زمان برفایده	حالبوکه بو وقتده الك	مع انه انفع الالسن
ترین زبانها است	فایده لو بر لساندر	فی زماننا هذا

یازمق بابنده در

سؤز	ایل	دیل
روز پوسته به اسلامبول	آستانه یه کیدر	متی یوم البوسطه
چه روز است	پوسته کونی نه زماندر	الی الاستانه
هر ماه دو دفعه میرود	بهر ماه ایکی کره کیدر	تروح کل شهر مرتین
امروز باید پوسته بنویسم	بوکون پوسته یازملی یم	لازم اکتب بوسطه النهار هنا
قدری کاغذ پوسته داری	برآز پوسته کاغدك وارمی	هل عندك ورقت بوسطه
کاغذ دارم لیك قلم ندارم	کاغدم وار لکن قلمم یوق	عندی ورقه لکن ما عندی قلم
من قلم دارم قلمتراش ابده	قلمم وار چاقوبی ویر	انا عندی قلم اعطنی المطوه
قلمتراش خوب نمی برد	چاقو ایو کسمیور	المطوه لا تقطع طیب
قلم را راست قد بزنم یا کج	قلمی طوغری می کسهیم یوخسه اکری	اقطع القلم دغری والا اعوج
من کج را دوست میدارم	بن اکری یی سورم	انا احب الاعوج
سرچسبان داری	برشامك وارمی	هل عندك برشام
ریگ داری ریگدان کجاست	قومك وار می قوم یری نرده	هل عندك رمل این المرمله

یول صورمق بابنده در

سؤز	ایل	دیل
آیا فلان کس را میشناسید	فلان آدمی طانور میسکز	هل تعرفون الشخص الفلانی
من همهٔ عمرم این نام را نشنیده ام	بن بتون عمرمده بویله بر اسم ایشتمدم	انا عمری ما سمعت هذا الاسم
بلی یکی هست با این اسم	اوت بو اسمده بری وار	نعم یوجد واحد بهذا الاسم
ازبکیه تا اینجا دور است	ازبکیه بورایه ایراقمیدر	هل الازبکیه بعیده عن هنا
نزدیکست راست برو و بپرس	یقندر طوغری کیت وصور	قریبه امش دغری واسأل
آیا راست بروم یا بچپ	صاغه می کیدیم یوخسه صوله می	هل امشی علی یمینی ام علی شمالی
ازکجا به ازبکیه میرود	ازبکیه یه نره دن کیدیلور	من این اروح الی الازبکیه
اینراه بکجا می برد	بو یول نره یه کوتورور	الی این تودی هذه الطریق

قول	چول	طور
برای ازبکیه رفتن براست	ازبکیه یه کیتمك ایچون صاغنه	لاجل الذهاب الی الازبكيه
میروید پس بچپ برمیگردید	کیدرسکز صکره صول طرفه صاپرسکز	تروح الی اليمين ثم تعود الی الشمال
واینراه آخر ندارد ٭	وبو یولك صوکی یوقدر	وهذا الطريق ماله آخر

ساعتجی دکاننده

فراموش کردم دیشب	اونوتدم دون کیجه	نسيت وما دورت ساعتي
ساعترا کوك کرده اندمش	ساعتمی دوندرمدم	ليلة امس
نمیدانید که کوك نکردن	بیلمزمیسن که قورمامق	اما تعرف ان عدم التدوير
ساعترا خراب میکند	ساعتی بوزر	يتلف الساعة
کار نمیکند پیش میرود	ایشلمیور ایلرو کیدیور	لاتشتغل تتقدم
پس میماند آواز نمیکند	کیرو قالیور سس ویرمیور	تتأخر سكتت
باید شیشه اشرا عوض کرد	جامنی دکشدرمك لازمدر	لازم من تغيير قزازها
چند میخواهی برای پاك کردنش	سیلمه سنه قاچ استرسن	تطلب كام لاجل مسحها
سی قروش میگیرم وشیشه	اوتوز غروش آلورم	آخذ ثلاثين غرشا
هم به اینش می گذارم ٭	وجام دخی قویرم	واضع لها قزازة ايضا

صباح وقتی اویانمق

زود پا شدید بیدار شدید	ارکن قالقدکز اویاندکز	صحيتم ام قمتم بدري
بیش از یکساعت میباشد	اویانه لی برساعتدن	فيه اكثر من ساعة
که من بیدار شده ام	زیاده در	وانا صحيت
من زود بیدار را دوست دارم	بن ارکن قالقمغی سورم	انا احب ان اصحى بدري
بلی برای تندرستی وكار	اوت صحت وایش	نعم هذا احسن
خیلی خوبست	ایچون پك ایودر	للصحة والشغل

سؤر	ایل	دیل
دیشب چه طور خوابیدید	دون کیجه نصل اویودکز	کیف نمتم لیلة امس
خوب وبراحت خواب کردم	ایو وراحت اویقو اویدم	نمت نوماً طیباً بالراحة
هرگز نتوانستم بخوابم	هیچ اویویه مدم	ما قدرت انام ابداً
مژه بهم نگذاشتم	کرپیکلریمی برری اوزرینه قویمدم	ما وضعت جفناً علی جفن

کیمنك بابنده در

آتش روشن کن میخواهم بپوشم	آتشی یاق کیمنك استرم	ولع النار ارید البس
دلاک را صدا بزن تراش بشوم	بربری چاغر تراش اولیم	نادی المزین لاجل احلق
سرا خوب بخیسان	باشمی ایوجه اصلت	بل رأسی طیباً
تیغ را خوب تند بکن	اوستره کی ایوجه بیلت	سن الموس قوی
آب گرم را زود بیار	صجاق صویی چابك کتور	هات الماء السخن عاجلاً
سرا بشوی فوطه را بیار	باشمی ییقه پشکیری کتور	اغسل رأسی هات الفوطه
رویمرا با صابون مشوی	یوزیمی صابون ایله ییقامه	لا تغسل وجهی بالصابون

سیر وسیاحت بابنده

قدری بگردیم راه برویم	برازطولاشه لم یورویه لم	نتفرج قلیلاً نمشی قلیلاً
چه خوب زمین سبزیست	نه کوزل ییشل برتلادر	ماشاء الله علی الغیط الاخضر
پر تند راه میروید	پك عجله یوریورسکز	تمشون بالعجلة قوی
قدری آهسته بروید	ازجق یواش کیدلك	امشوا علی مهل
من خسته شدم نمیتوانم بروم	بن یورولدم یورویه میورم	انا تعبت لا اقدر امشی
بیا قدری زود برگردیم	کل برآز ادکن دونه لم	تعال نرجع بدری قلیلاً

فصل بهار بابنده

زمستان گذشت وبهار آمد	قیش کیجدی وبهار کلدی	مضی الشتاء وجاء الربیع

طور	چول	قول
الصحیح بعد شدة الشتاء	صحیح قیشك اذیتندن	حقیقتا پس از زحمت زمستان
لذة الربیع مطلوبة	صکره بهارك لذتی مطلوبدر	لذت بهار پر مطلوبست
الأشجار ازهرت	آغاجلر چیچکلنوب	درختان شکوفه دار شدند
والاوراد تفتحت	کللر اچلدیلر وبلبللر	وگلها باز کشتند وبلبلها
والبلابل ترنمت	نغمه یه باشلدیلر	بترانه سازی آغاز نمودند
تعال وتفرج علی الاشجار	کل بو کوزل آغاجلروتازه	بیا واین درختهای پاکیزه
اللطیفة والازهار النظیفة	چیچکلری سیر ایت	وشکوفه های تازه را ببین
حقیقة ینفتح قلب الانسان	طوغریسی بهارده	راستی در بهار دل آدم
فی فصل الربیع	انسانك کوکلی اچیلور	کشاده میشود
الریح طریة وحلوة	روزکار سرین وطتلودر	باد خنك وشیرین است
المحصول هذه السنة طیب قوی	محصول بو سنه پك ایودر	محصول امسال پر خوبست
العام الماضی ما کانت فاکهة موجودة ابدا	کیچن سنه هیچ میوه یوغیدی	سال گذشته هرگز میوه نبود

برشیئ صاتون آلمق بابنده

طور	چول	قول
بکم الذراع من الجوخ	چوخه نك ارشونی قاچه	زرع ماهوت بچند
اعطیکم بستین غرشا	سزه التمش غروشه ویررم	بشما بشصت فروش میدهم
غال کثیر مع هذا لایضر	پك بهالو لکن زیانی یوق	پر گرانست لیك ضرر ندارد
هات خمسة اذرع من الجوخ الطیب	بش ارشون ایو چوخه ویر	پنج زرع ماهوت خوب بده
فصل لی هذا الجوخ	بو چوخه یی بنیم ایچون بچ	این ماهوت را برای من ببر
لکن اذا ما فصلت طیبا	لکن اکر ایو کسمز ایسن بهاسنی	لکن اگر خوب نبری بهایشرا
اخذ منك ثمنه اعلم طیب	سندن آلورم بیلمش اول	از تو میستانم دانسته باش
ان کان عندك شیئ طیب هات	ایو چتك وار ایسه کتور	چه خوب داری بیار

علم عروض بیانندەدر

بیلکم علم عروض کلامی منظوما ایراد ایتمەنك طریقنی بیان ایدن علمە دینلور
وشعرك پارىسنە مصراع وایکی مصراعە بربیت وهر بر مصراعك
کلمۀ اخیرینە یا حرف آخرینە قافیە دینلورشمدی اکر ابیات متعددەنك
کلمۀ آخرلری مکرر دکل ایسە حرف آخیرك توافقیلە اکتفا اولنور
مثلا بربیتك آخری کنار وبرینك دیار ودیکرینك افتخار اولمسی
جایزدر واکر ابیاتك کلمات اخیرەلری مکرر ایسە قافیەیی آندن
اولکی کلمەدە ملاحظە ایتمك ایجاب ایدر مثلا ابیاتك هپ اخرلری
اولسون کلمەسیلە ختم اولنمش ایسە اندن اول یار اولسون یادکار
اولسون شرار اولسون دیمك لازمدر غزل محبوبەیی وصف ایدن
ابیاتە دینلور عددی بش ویدی وطقوز اولور مثالی بنی مزار
تعیین اولدیغم اثنادە انشا ایتدیکم غزلدر غزل اسیر طرّەسی
قیلدی اوماە پارە بنی چکر مزارەمی یاخود بنی مزارە بنی
ندرقباحتم اکدکجە تیغ ابروسی اوزلفی قارە چکر زیرذوالفقارە
بنی ایرشدرك دل مجروحمە طبیب دلی کە کلمدکجە اویارە اولدرر
بو یارە بنی دیدم کوزل هانی زلفك کوزی خبر ویردی
اشارە ایلدی صیاد جانشکارە بنی قرار وصبرسز اولسم عجب
دکل کە نکار مقید ایلدی بر زلف بیقرارە بنی غریق بحر فراقم
امیدوارم یوق یتش نسیم وصا لکلە ایت کنارە بنی رضا
کوزیلە رضایە رضای اللە ایچون نظر قیل ایتمە نشان جور بیشمارە
بنی رباعی درت مصراعە دیرلر کە هر مصراعی یا اوچنی قافیە اولە

شویله که بریسنك وفاتنده تربه‌سی اوزره یازمشمدر رباعی
ای خاك سیه بکوچه داری برسر هرجا که پری رخیست کیری
دربر از بهرخدا مکن توآزار تنش جسمش منکر زجان بودنازکتر
قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجیه دك ابیاته دینلور که مصراع
اوّلده قافیه اولمیه قصیده طقوز بیتدن زیاده اولوب برقافیه
اوزرینه اولان ابیاته دینلور که مدح مقامنده استعمال اولنور
شویله که والی مصر افندیمزك کیچن سنه جانب سودان وحبشی
تشریف بیوردقلری اثناده انشا ایتدیکم قصیدهٔ فراقیّه در قصیده
ای دل نظرایت مصره بوبی سربدنی کور بلبلسز اولان کلشنی
جانسز بوتنی کور ترك ایده لی اول یوسف مصری بودیاری
هرسویه نکاه ایله ده بیت الحزنی کور مصری شب تار ایلدی
سودانی منور آنده بولنان فرحتی بونده محنی کور طبع ودلی
رأفتله ضیا پاش ایدی مصره شمدی نظرایت تاروسیه انجمنی
کور سوی حبشه چکدی جلادتله سپاهن عسکردیه مصر
رستم وکیو وپشنی کور کفار حبش اولسه عجبمی اکا منقاد
قایداکا بوالقاسمله بوالحسنی کور قیل دیدهٔ حیرتله تماشا اوددیارده
میدان سلیمانده صف اهرمنی کور کلکون قانه آق دیشلر ایله
روی سیاهه باق ملك حبش ایچره عجایب چمنی کور خورشید
خیال ایتمه چیقر سوی حبشدن دست افق چرخده قانلو کفنی
کور کیم چکدی آنك کبی جفا الروطن ایچون ایماندن اولان
خصلت حب الوطنی کور بن مدحده افراطی بیلك اکراه ایدرم بیل

کل شبهه دن آزاده ریاسز سخنی کور کوردیکی آنك وقتی کبی
مصرده برعصر بیك زیب ایله آراسته بو پیره زنی کور
پژمرده ایکن کللری ارياح جفادن عدلیله آچلدی کرم ذوالمننی
کور عهدنده کشاد اولدی نیجه دار معارف شهداولوب آقر
عالمه حکمت لبنی کور عدواندن اثر قالمدی کیم ظالم وقاتل توبه
ایدرك بوبنته طاقتش کفنی کور بیهوده صنتی صانمیه سن بونلرك
زیرا باقه سوزه کرآدم ایسك سوز ویرنی کور محروم ایسه هم
انعام عمیمندن اومیرك خفاش مثللو بخ کون کیبی آنی کور
برطرفه مثلدر بوجهان ایچره که ماهی لب تشنه کزر بحرده ایکن:
دهنی کور اوچ بیك سنه دنصکره جوان اولدیمی برپیر مصره
صوره رق ایتدی رضا اشته بنی کور مدح اوصاف حمیده ذکرینه
وهجو اوصاف قبیحه بیاننه دینلور مرثیه میت مدحنه اطلاق
اولنور وبوندن ماعدا نیجه نیجه اصطلاحات وصنایع وار ایسه ده
تفصیلی بشقه مقامده ذکر اولنه جقدر تقطیع اجزای شعری
پارچه پارچه ایدوب انی الذکر بحور واوزانه تطبیق ایتمکه
دینلور واصلی اولان بحرلردن بری مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
مفاعیل وزننده اولان شعردر مثالی الایا ایها الساقی
ادر کاسا وناولها که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها
وتقطیعی بویله در الایا ای مفاعیلن یها الساقی مفاعیلن
ادر کاسا مفاعیلن وناولها مفاعیل ٢ نجی درت مستفعلن
وزننده در مثال ای ماهتاب اهسته تر از بام قصرش کز کذر

ترسم صدای پای تو از خواب بیدارش کند و تقطیعی بویله در ای ماهتا
مستفعلن باهسته تر مستفعلن ازبامرقص مستفعلن رش
کن کذر مستفعلن ۳ بجی فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات
وزننده در مثال نام و ننکم فکر و ذکرم جسم وجانم شد بیغما روز
وشب من در رعایت میدهم عمرم بتنها و تقطیعی بویله در نام
و ننکم فاعلاتن فکر و ذکرم فاعلاتن جسم وجانم فاعلاتن شد
بیغما فاعلات ٤ بجی مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن وزننده در
مثال درغم توجان سپرد عاشق زار و نزار ای صنم کلعذار کام
دل من برآر و تقطیعی بویله در درغم توجان سپرد مفتعلن فاعلن
عاشق زار و نزار مفتعلن فاعلن زیرا یالکز یالکز تقطیعی کوزل
چقمز ٥ بجی مفتعلن مفتعلن فاعلن وزننده در مثال بحر سریع
است وخوش و دلکشای جملهٔ ارکانش بود جانفزای و تقطیعی
بویله در بحر سری مفتعلن عست وخوش مفتعلن دلکشای
فاعلن ٦ بجی مفتعلن فاعلات مفتعلن فاع وزننده در مثال
فربه و سیمین وسرخ روی وسیه موی رند وجفا کار و قبذله
کوی وغزلخوان و تقطیعی بویله در فربه وسی مفتعلن مین
وسرخ فاعلات روی وسیه مفتعلن موی فاع ۷ بجی فاعلتن
فاعلات فاعلتن فاعلات وزننده در مثال دلبر شیرین سخن
برد دل وجان من برد دل وجان من دلبر شیرین سخن و تقطیعی
بویله در دلبر شیرین سخن فاعلتن فاعلات برد دل وجان من
فاعلتن فاعلات که یالکز تقطیعی کوزل چقمز ۸ بجی فعولاتن

فعولاتن فعولات وزننده اولور وبو وزن ساقی نامه لرده استعمال
اولنور مثال فلکرا عادت دیرینه این است که با آزاده کان دایم
بکین است وتقطیعی بویله در فلکرا عا فعولاتن دتِ دیری فعولاتن
نه این است فعولات ۹ نجی مفعول ومفاعلن فعولن وزننده اولور
که یوسف وزلیخا بحر بیدر مثال برصف قزاوٓتوردی برصف
اوغلان جمع اولدی بهشته حور وغلمان وتقطیعی بویله در
برصف قزاوتور مفعول ومفا دی برصف اوغلان علن فعولن
۱۰ نجی مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات وزننده اولور مثال
صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست • بیار نفخهٔ ازکشور
معنبر دوست وتقطیعی بویله در صبا اکر مفاعلن کذری اف
فعلاتن تدت بکش مفاعلن ور دوست فعلات ۱۱ نجی فاعلُ
ومفعولُ ومَفاعلْ فَعِلْ وزننده اولور مثال ای کل رخشندهٔ
باغ ختن بلبل خودرا نظری برفکن وتقطیعی بویله در ای کل رخ
فاعِلْ ومَفْ شندهٔ باغ عُولْ ومَفاعِ ختن عِلْ فعِلْ ۱۲ نجی مفعولْ
ومفاعیلْ ومفاعیل وفعولن وزننده در مثال ای کلبن باغ
ارم ای سرو دمیده دانی بمن ازجور رقیبان چه رسیده وتقطیعی
بویله در ای کلبن با مفعول ومفاغ ارم ای عیل ومفا سرو دمیده
عیلْ وفعولن ۱۳ نجی فعولن فعولن فعولن فعول وزننده در که
بوستان سعدی علیه الرحمه وشاهنامه بو وزنده در مثال
یکی قطره باران زابری چکید خجل شد چو پهنای دریا بدید
وتقطیعی بویله در یکی قط فعولن ره باران فعولن زابری فعولن

چكيد فعول ١٤ انجى فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتُ وزننده در مثال
اى قدت سرو وجمالت آفتاب يكرهى بهر خدا اينسو بتاب وتقطيعى
بويله در اى قدت سرو فاعلاتن وجمالت فاعلاتن آفتاب فاعلات
١٥ نجى فَعِلاتن فعلاتن فعلاتن فعلات وزننده در مثال لمؤلفه
ايراق ايت زلف سياهى رخك اطرافندن قومه اول كافرى كيم
ايليه مسّ قرآن وتقطيعى بويله در ايراق ايت زل فعلاتن فِ
سياهى فعلاتن رخك اطرافعلاتن فندن فعلات ١٦ نجى مفعول
وفاعلات ومفاعيل وفاعلات وزننده در مثال اى دل غلام شاه
جهان باش وشاه باش پيوسته در حمايت لطف آله باش وتقطيعى
بويله در اى دل غلا مفعول وفا م شاه جه علات ومه هان باش
وشا فاعيل وفا هباش علات ١٧ نجى مفعولُ وفاعلاتن مفعول
وفاعلاتن وزننده در مثال اى دلبر كزيده اى ماه نو رسيده
قدّم ز قد سروت چون ماه نو خميده وتقطيعى بويله در اى ماه نو
رسيده مفعول وفاعلاتن اى دلبر كزيده مفعول وفاعلاتن
١٨ نجى فاعلتنْ مفاعلن فاعلتن مفاعلنْ وزننده در مثال لمؤلفه
من كل سرخ ازان دوست بدارم از جهان كاوست شبيه
روى تو رنك برنك و بو ببو وتقطيعى بويله در من كل سر فاعلتن
خ ازان مفاعلن دوست بدا فاعلتن رم از جهان مفاعلنْ
١٩ نجى مفعولُ ومفاعلن فعولن وزننده در مثال لمؤلفه
خوبان همه كر ز جسم وجانند جانى تو مها ز سر الى پا وتقطيعى
بويله در خوبان همه مفعول ومفا كر ز جسم وجا علن فعو نند لن

٢٠ جی فاعلن فاعلتن فاعلتن فاعلتن وزننده در مثال لمؤلفه
اي محمد علي اي ولوله انداز جهان ‌ اي قالان اسمي مثل دهرده آثاري
خبر ‌ تیره خاك لحد ایچره نه یاترسن قالدر ‌ خاکدن باشکی قیل عالم
ناسوته نظر وتقطیعی بویله در تیره خاك فاعلن لحد ایچ فاعلتن ره
نه یاتر فاعلتن سن قالدر فاعلتن ٢١ جی متفاعلن فعولن متفاعلن
فعولن وزننده در مثالی چه خوش است من بمیرم تو بیایی بر مزارم
ز لحد فغان برارم که خوش آمدی نگارم وتقطیعی بویله در چه خوش
است من متفاعلن بمیرم فعولن تو بیایی بر متفاعلن مزارم فعولن
٢٢ جی درت متفاعلن وزننده اولان در مثال چه شود بچهرهٔ زرد
من نظری برای خدا کنی ‌ که اگر کنی همه درد من بیکی نظاره دوا کنی
وتقطیعی بویله در چه شود بچه متفاعلن رهٔ زرد من متفاعلن
نظری برای متفاعلن خدا کنی متفاعلن وبو بحره مطبوع دیرلر
٢٣ جی مفعول ومفاعیل ومفاعیل وفعولن وزننده در مثال
اي دل کرازان چاه زنخدان بدر آیي ‌ هر جا که روی زود پشیمان
بدر آیي وتقطیعی بویله در اي دل کرازان مفعول ومفا چاه زنخ
عیل ومفا دان بدر آیي عیل ومفاعیل ٢٤ جی مفعول ومفاعیلن
مفعول ومفاعیلن وزننده در مثال لمؤلفه کفتم دل عاشقرا
جز تو نبود تعمیر کفتا دل ماهارا زیبها نبود تاثیر وتقطیعی بویله در
کفتم دل عاشقرا مفعول ومفاعیلن جز تو نبود تعمیر مفعول
ومفاعیلن ٢٥ جی ایکی مستفعلاتن وزننده در مثال مارند
وعاشق وانکاه توبه ‌ استغفر الله استغفر الله وتقطیعی بویله در

قول[1] چول[2] طور[3]

مارند وعاشق مستفعلاتن وانكاه توبه مستفعلاتن ٢٦ جى مفتعلن
مفاعلن مفتعلن مفاعلن وزننده در مثالـــ لمؤلفه كفتمش ارتو
ميشوى قبله عبادتت كنم كفت كه چون توبنده نيست مراضرور
هيچ وتقطيعى بويله در كفتمش ارتو ميشوى مفتعلن مفاعلن
قبله عبادتت كنم مفتعلن مفاعلن ٢٧ جى فاعلتن مفاعلن
فاعلتن مفاعلن وزننده در مثالـــ لمؤلفه نيست هواى كلشن
وخاطر بوستان مرا كشت بى نظارهٔ منت باغبان مرا وتقطيعى
بويله در نيست هوا فاعلتن يى كلشن و مفاعلن خاطر بو فاعلتن
ستان مرا مفاعلن ٢٨ جى فاعلاتن فاعلاتن فاعلات كه مثنوى
شريف بحريدر مثالـــ بشنو ازنى چون حكايت ميكند وز جداييها
شكايت ميكند وتقطيعى بويله در بشنو ازنى فاعلاتن چون حكا-
فاعلاتن ميكند فاعلات ٢٩ جى فاعلاتن مفاعلن فعلن وزننده در
مثالـــ لمؤلفه كفتم اى فاعلاتن دلبر غنچه مفاعلن تو اثر فعلن
٣٠ جى درت فاعلن وزننده در مثال عاشقان ازجفا كى كنند اتقا
زقستان از ازل هجر كشته غم وتقطيعى بويله در عاشقان ازجفا
فاعلن فاعلن كى كنند اتقا فاعلن فاعلن ٣١ جى مفتعلن مفتعلن
فاعلات وزننده در مثال بنده همان به كه زتقصير خويش عذر
بدركاه خداى آورد وتقطيعى بويله در بنده همان مفتعلن به كه
زتق مفتعلن صير خويش فاعلات ٣٢ جى فعلاتن فعلاتن
فعلات وزننده در مثال عاشق آن نيست كه موئى وميانى دارد
بندهٔ طلعت آن باش كه آنى دارد وتقطيعى بويله در شاهدان نيست

٩ كفتم اى دل بى غمخسته از نيست از حال عاشقانت خبر وتقطيعى بويله در م

سوز ایل دیل

فعلاتن که موبی فعلاتن ومیانی فعلاتن دارد فعلات وبونلر کبی دخی
چوق بحرلر موجود اولوب انجق مشهور اولنلری بونلردر ومثمن
ومتسع وبحر طویل قسمی هیچ بحره کلمز مثل مخوان زدیرو بکعبه زاهد
که برده از کف دل من انجا بغمزه ساقی بعشوه دلبر بخنده ساغر
بکریه مینا وبونك کبی اشعار اعضاء انسانی وحیوانی

سر تارك کیسو استخوان چتر موی پیشانی
باش باش تپه‌سی صاچ کمیك پرچم توی وقیل آلن
الرأس قرص الرأس الذوآئب العظم الشوشه الشعر الجبهة
چشم ودیده پلك مژه روی لب دهان زنخدان
کوز کوز قپغی کرپك یوز طودق آغز چکه
العین الجفن الهدب الوجه الشفه الفم الذقن
ریش زنخ توف سخن بینی آب بینی دندان
صقال بویه توکرك سوز بورن سموك دیش
اللحیه اللون البصاق الکلام الانف المخاط السن
چهره خال غبغب خوی زبان گلوو نای زبان کوچك
قیلق بك صاقاق دری دیل بوغاز دیلجك
الصوره الخال الغبغب العرق اللسان الحلقوم الملاذه
لوپ رك کوشت خون آواز پوز فوت وپوك
آورد طمر ات قان سس آغز چوره‌سی اوفورك
البوق العرق اللحم الدم الصوت حول الفم النفخه
کاهر نالك وچونه بانك آبرو بردو سبل کوش گردن

قول چول طور

طماق چکه اون قاش بیق قولاق بویون
الحنك الفك الصّیحه الحاجب الشنب الاذن الرّقبه
پوست دوش بازو آرنج مشت بغل راست
دری اوموز قول دیرسك یومرق قولتوق صاغ
الجلد الکتف العضد المرفق البونیه الابط الیمین
چپ مشت دست چیه انکشت وجب بند
صول اوج الـ آل آیه‌سی پرمق قارش بند
الشمال الکف الید الراحه الاصبع الشبر المفصل
شست ناخن آخر شکم روده شکنبه اندام
باش پرمق طرنق بیونکی قارن بغرصق اشکبه اعضا
الابهام الظفر الترقوة البطن المصارین الکرش الاعضاء
قلوه اندرون بیرون سپرز جکر دل دنده
بوکرك ایچرو طشره طلق جکرباغر یورك قبورغه
الکلوتان الباطن الظاهر والخارج الطحال الکبد القلب الضلع
پهلو پیه وپی بالا پستان بانه سینه ران
یان ایچ یاغی بوی ممه قاصیق کوکس بوط واویلوق
الجنب الشحم والدهن القد البز والثدی العانه الصدر الفخذ
خرد وهوش شیر نام پاشناعه سوی ششش کام
عقل سود آد لقب طرف آق جکر آدیم
العقل اللبن الاسم اللقب الجانب الفشه الخطوه
کام زانو شکم کوچك دم لنك لکد پای

سؤر ایل دیل

طاق دیز قاسق صولوق بالدر تیمه آیاق
سقف الحنك الركبه الزهار النفس الساق الرفصه الرجل

پی بزول پاشنه پایچه قوزك زهم ریم
ایز آشیق اوکچه وطبان پاچه وبجاق طبوقکمکی اود ایریك
اثر القدم الكعب العقب الكوارع الكاحل المراره القيح

آختوفو شهله یشك لكه پك مردم چشم آغوش وکنا
آخرمه سمیزات آزی دیشی سیس پرمق بوغو بنك قوجاق
البصاق دهن اللحم الناب كلف الوجه مفصل الاصبع انسان العين الحجر

کونه ورخ اشك وسرشك طپانچه وسیلی نیشکون وپنج انکشت کوچك
یکاق کوز یاشی سیله وشپر چمدك سرچه پرمق
الخد الدمع اللطمه القرصه الخنصر

بچه دان وزهدان جان وروان کالبد وپیکر وتن کفل وسرین پشت
اوغلانلق جان بدن وکوده صغری ارقه وصرت وکسه
الرحم الروح البدن والجسد الردف الظهر والقفا

کمر ومیان گردنا وکاسه زانو تهیگاه وپهلوگاه بد وزشت به وخوب ونیك وگزین
بیل دیز قپاغی بوش بوکر کوتوچکین فنا کوزل ایو دلبر
الخصر قصعة الركبه رق البطن الوحش والقبيح الطيب والجميل

في اعضاء الحيوان خاصة

جوج شاخ پوپ وکاکل موی وپر چینه دان یال نك
خوروز ایکی بوینوز کپز قیل وتوی قورساق وطاشلق یال بورون
عرف الديك القرن شوشة الديك الريش والشعر الحوصله لبد الخيل المنقار

پر سُم دُم دُنبه کوهان پشم پنجه شهپر
قاناد طرنق تورِق اوْرنج یوْك پنجه قناد چلکی
الجناح الحافر الذیل الالیه الخطم السنام الصوف المخلب اکبر الاجنحه
چلغوز تایه وتاپاله پشکل کفل وسرین سنسو تخم مرغ آواز مرغ
قوش بوقی تزك قغ وقشقی صاغری خرطوم یمورطه اوتمه
زبل الطیر الجله البعر والزبل الردف الخرطوم البیض ترنم الطیر

فی اقسام الحیوانات البری والبحری

کلار موش خرگوش کلاوو سك ملخ زنبور
قوربغه صچان طاوشان عرطاوشانی کوپك چکرکه آری
الضفدع الفار الارنب الیربوع الکلب الجراد النحل
گوسفند کلنك ماهی استر بز شیر خرس
قیون طورنا بالق قاطر یکی ارسلان آیو
الغنم القطا السمك البغل المعز الاسد الدب
کیك گربه شغال گاومیش گاو ماده گاو گراز
پیره کدی چقال ماندہ اوکوز اینك دیشی طکوز
البرغوث القط الشغال الجاموس الثور البقره الخنزیره
خوك گرك قاز مرغابی خر کره خر گره
طکوز قورد قاز اوردك ایشك قودوق وسپا طای
الخنزیر الذئب الاوز البط الحمار الجحش المهر
تبره بزغاله مار کرم گزدم سوسك آهو
قوزی اوغلق یلان قورت عقرب بوق بوجکی جیلان

سۇر ایل دیل

الحمل الجدی الحیه الدود العقرب الخنفس الغزال
میش آژدر آسب شتر وزغه پیل نهنگ
دیشی قیون بیوزیلان آت دوه كرسكله فیل تمساح
النعجه الثعبان الفرس والحصان الجمل الوزغ الفیل التمساح
مادیان مور موریانه پلنگ ببر روباه كور
قصراق قارنجه تیمور قوردی قپلان ببور دلكی یبان اشكی
الفرس النمل سوس الحدید النمر الببر الثعلب الحمار الوحشی
سوسمار مخ زلو خركوشك رشك غنده غوچ
كلر بعدابتی سلوك بوطوق سركه بوی قوچ
الضب السوس دود العلاج ابن الارنب الصبان الرتیله الكبش
نر ماده شكند دد شكار كرم بز نر
ارکك دیشی صوغلجان یرتجی حیوان آو قورت وبوجك تكه واچكی
الذكر الانثى الخراطین السبع الصید حشرات الارض التیس
تازی جانور كلاش وعنكبوت خارپشت خرچنك كنه وملخ
تازی حیوان اورمجك كرپی ینكج كنه وصاقرغه
كلب السلوقی الحیوان العنكبوت القنفذ السرطان القراد
سرخك كاوساله كیك وكاوكوهی شپش كرم پیله سنك پشت ولاك پشت
تخته كهله سی بوزاغی صغن وایل بت وكهله ایبك قوردی قپلوبغه
البق العجل البقر الوحشی القمل دود الحریر السلحفة
بوزینه وحمدونه شتربچه زراف كربه مشك
میمون ونسناس كوشك ودوه یوروسی زریفه مسك كدیسی

قول چول طور

فی اقسام الطیور

زاغ کلاغ خروس بوم کبک کرکس پرستو

قارغه قوزغون خروز بایقوش ککلك آق بابا قرلنقچ

الغراب الغراب البری الدیك الجغد الحجل النسر الأبابیل

پرستوك باز مگس پشه گنجشك بلبل عقاب

قره قرلنقچ طوغان سنك سیوری سنك سرچه بلبل قرتال قوشی

الخطاف الصقر الذباب الناموس العصفور البلبل العقاب

شانه سر طاوس کبوتر سمندر ققنوس طوطی پروانه

ایبك قوشی کلی قوشی کوکرجین سمندر بیلدرجین پپغان پروانه

الهدهد الطاووس الحمام السمندر السمان الدرج ابو دقیق

تیهو تك تك سیمرغ تراج تذرو له چکاوك

چیل قوشی لیلك عنقا طراج سوکلون قوشی قره قوش طویغار

الطیهو اللقلق العنقا الدراج الدراج الذکر نوع من العقاب القبره

شبتاب مرغ شپره شاهباز قاز مرغابی آشیانه

یلدز بوجکی قوش یراسه طوبغون قاز اوردك یووا

دود النجم الطیر الوطواط الشاهین الأوز البط العشه

جوزه وجوجه ماکیان ومرغ خانکی فاخته وقمری سنجوارزه عکه وکشکرك

پلچ ویاورو طاوق اوکیك وقمری بغرتلق قوشی طورنه صقصغن

الکتکوت والزغلول الفرخه والدجاجه الیمامه والقمری القطا والکرکی العقعق

مرغ شب آویز شیرکنجشك ومرغ مردخوار شترمرغ خرمگس اوکو

حق قوشی کوچکن قوشی دوه قوشی اشك آروسی آپلاق

سوٗر ايل ديل

طيرالحق الصُّرد النّعام الدّبّور الطيربلاريش

في الفواكه

شَفْتالو توت آلوچه پسته كنار غوره كُنبزه

شفتالو توت كوكم اريكى فِستق موز قوزق كلك

الخوخ المتوت البرقوق الفستق الموز الحصرم القثا

گِردو زردالو انجير دستنبو فِندق هسته به وآبى

جَوز قيسى اِنجير شمامه فندق چكردك اِيوا

الجوز المشمش التين الشّمّام البندق النوا السّفرجل

نارنج لِيمو بادام خُرما كِلاس سيب خيار

نارنج ليمون بادم خرما كِراز آلما خيار

النارنج الليمون اللّوز البلح والتمر الكراز التفاح الخيار

خيارزه كدو انكور دِرخت شاخ برك بيخ وريشه

آجر قبق اوزم آغاج دال يپراق كوك

عبداللاوى القرع العنب الشجر الغصن الورق الجذر

مويز انار نوبر آلبالو وكله نار شاهبالود كلاوامرود هندوانه

قورى اوزم نار طرفنده ميو نِشنه كستانه ارمود قاربوز

الزبيب الرمان الفاكهة الجديده الغشنه ابوفروه الكمثرى البطيخ

خربزه بكرايى ونارنكى سنجد خلال بر ميوه

قاوون پورتقال ايكده خرماقروغى يمش ميوه

القاوون البرتقان الغبيرا البلح الثمر الفاكهة

في اسماء النباتات غير الاشجار والحبوب

قول چول طور

سَبزه سیسَنبَر سیسنبرون گیاه نِیْ نَرگِس خامَه
یشللك مارصمه بِلاغ اوتی اوت قامِش نرکس قلـم
النبات نمام الملك حرف الماء الحشیش القصب النرجس القلم
تُرُب ریحان تـَرَه تره تیزك سیر گشنیز خار
طورپ فسلکن سبزه وات صوغان صارمساق کشنش دیکن
الفجل الریحان الخضار الجرجیر الثوم الكزبره الشوك
گُل کاه آسـه گرفس لاله چایي پودینه
گُل صمان میان کوکی کرویز لاله چای یارپوز
الورد التبن عرق السوس الكرفس الشقایق الشای الحبق
شِکوفه گزر کاهو آزرگون پنیرك پیاز ریواس
چیچك هاوج قرولـ آی چیچکی ملوکیه صوغان عِشقین
الزهر الجزر الخسّ عبد الشمس الملوخیّة البصل الریباس
پَرسیان کِشتْ نیل بادمجان یونجه سه برکه بابونه
مهارماتق اکین چویت اوتی پطلیجان یونجه برسیم پاپادیه
العشقه الزرع النیله الباذنجان الفصفصه البرسیم البابونج
پنبه نعنا شنبلیت کتان زعفران زِفت وقیر بَکَم
پموق نانه بوی اوتی کتان زعفران زفت وقیر بویه آغاجی کوکی
القطن النعناع الحلبه الكتان الزعفران الزفت البقم
گندنا و سبزی هیمه و هیزم ساق آوشن نیلوفر سفید هندوانه
پراصه اوطون ایچی بوش آغاج کککلك اوتی آق صارماشق ابوجهل قاوونی
الكرّاث الحطب الشجر المجوّف السعتر البري الكرمة البيضا الحنظل

سوز ایل دیل

في الحبوب ٥

برنج آرزن باقلا گندم جو بلغور تخم خوشه
پرنج طاری باقله بغدای آرپه یارمه تخم بشاق
الأرز الخردل الفول القمح الشعير الفريك البذر السنبل
دانه شاهدانه کنجد ذرة تریاك داغ وعدس شکم پاره نخود
دانه کنور چتنه صوصام مصر بغدای افیون مرجمك قانی یارق نخود
الحبة القنار السمسم الادره الافيون العدس بذر القطونه الحمص

في الاشجار واماكنها واجزائها

باغ دارچین میخك تاك ورز گلنار نارین گلبن
باغچه تارچین قرنفل آصمه نارچیچکی نارآغاجی گل آغاجی
الجنينه القرفه القرنفل الكرم الجلنار شجر الرمان شجر الورد
بید تبرخون ناژو چوب گز خوشه درخت مورد
شکود بقم آغاجی چام آغاجی ایلغین آغاجی صالقم مرسین آغاجی
الصفصاف شجر البقم الصنوبر شجر الطرفا العنقود شجر الآس

في المأكولات والمشروبات

انگبین سرکه آرد پست نان نخ سبوس ماشت
بال سرکه اون قاوت اتمك بوز كپك یوغورد
العسل الخل الدقيق السويق الخبز الجميد النخاله اللبن الرائب
سرشیر کره شیر روغن شوربا آب دوغ قند
قیماق تره یاغی سود یاغ چوربا صو ایران شکر
القشطه الزبده اللبن السمن المرق الماء اللبن المخض السكر

قوال چوال طوار

پنیر نانخورش نمك ترشی بگنی وبوزه نفت می وباده وشراب
پینیر قاتیق طوز ترشی بوزه وبیره نفت شراب
الجبن الأدام الملح الترشی البوزه والبیره النفت النبیذ

فی الملبوسات

دستار عرقچین پیراهن قبا آستین دامن شلوار کمربند
صارق دراك كوملك انتاری یك اتك شلوار قوشاق
العمامه الطاقیه القمیص القفطان الكم الذیل السروال الحزام
موزه کفش فراویز برکی پینه بند دکمه گریبان
چزمه بشمق پرواز زاهدکلاهی یامه باغ دوگمه یقه
الخف الصرمه السجاف البرنس الرقعه الرباط الزر الیاقه
زره سپر پوستین ماهوت چت آستر ابره فس وکلاه
زرخ قلقان کورك چوخه چیت آستار یوز فس وقلپاق
الدرع الترس الفروه الجوخ الشیت البطانه الوجه الطربوش
سینه‌گیر تنبان وزیرجامه بندشلوار پافزار وپاپوش کیسه گره وبند تار ونخ
یلك ایچ طونی اوچقر قوندره کیسه وطوربه دوگم تیل
السدیری اللباس الدکه المركوب الكیس العقد الخیط
جامه ورخت مادگی وجفت منگله وقوتاز تاج وافسر خود وطاسكلاه دستمال لنگ وخونه
روبه اِلك پسكل وچچق تاج دمورطاقیه یاغلق ومحرم اسكی دبجاوره
الثوب والحروق الثنایه الزر التاج المغفر المندیل الشرموطه

فی الأقارب والاحتشام

پدر مادر برادر خواهر فرزند زن شوهر زن

سوز ایل دیل

پدروبابا آنا قرنداش قزقرنداش ارکک قاری قوجه قاری
الاب الامّ الاخ الاخت الرجل المراة الزوج الزوجه
سور داماد خالو داماد دوشیزه عمو ناپدری نواده
دوکون کوه طایی داماد قیزاوغلان عموجه بابالق طورن
الفرح العریس الخال الصهر البنت البکر العم زوج الام الحفید
دوغولی هوو همنام نخری دختر دختره کنیز همریش
ایکیز کوئی آداش الکچوجق قیز قیزلق خلایق باجانق
التوءم المضرّه السمیّ بکری البنت البکاره الجاریه العدیل
خویش وپیوند وتبار بیگانه پسرپود ناپسری پیوک وعروس وبانو
خصم واقربا یبانجی اوغول اوغلق گلین
الاقارب الاجنبی الابن المتبنّی العروس
همشیره نیا وباب خواجه نمادری ناپدری نوباوه نامزد
باجی بابا ودده اوکی آنا بابالق یتیشمش قز نشانلی
الاخت الجدّ امراة الاب زوج الام الباکوره المخطو والمخطوبه
نبیسه ونواده نبیس مادرزن برادرزن خواهرزن پدرزن
اوغلک اولادی قیزاولادی قاین آنا قاین بالدز قاین بابا
اولادالابن اولادالبنت النسیبه النسیب النسیبه النسیب
بی بی وخانم وخاتون وبانو بچه برادرشوهر ویاد زهراد کاکا
قادین وکدبانو چوجق واوشاق قاین دولدوش بیوک برادر
سیّدة البیت الطفل والولد النسیب الزنّیه الاخ الکبیر
بیلکم لسان عربیده قاینه وقاین بابایه نسیب وبالدز وقاین آنایه

نسیبه دیرلر ایسه تفصیل ایتدکلری وقتده اخو امرأتی وابو امرأتی
وقاری طرفندن ام زوجی واخت زوجی دینلور ویکنه قارندش
پسر خواهر و پسر برادر وعربیده ابن الاخ والاخت وبیوك والده
فارسیده مادر پدر ومادر مادر وبیوك بابایه دده وعربیده
جمله سنه جد وجده دینلور وبریسینی اوغول ایمکله اوغول
ایدیلان کیمسنه یه وقارینك بشقه قوجه دن کتوردیکی
چوجوغه یاخود قوجه نك بشقه قاریدن کتوردیکی اولاده
فارسیده ناپسری وترکیده اوغوللق واوغول طرفندن قارینك
قوجه سنه ناپدری وترکجه بابالق دیرلر فی الصنایع والرتب العسکریه
جولا ماما برزکر پینه دوز زرکر جادوکر کوهری
جولهه ابه قاری اکینجی یماجی قیوجی بویجی جواهرجی
الحائك القابله المزارع الاسکافی الصائغ الساحر الجوهری
شبان کورکن کورشکاف دزد آهنکر ناخدا ناشوا
چوبان تبرقازیجی کفن صویجی خرسز تیمورجی قپودان اتمکجی
الراعی الترابی النباش السارق الحداد القبطان الخباز
کفشدوز ساربان شکرفروش نقبزن آسیابان سفیدکر دلاك
قوندره جی دوه جی شکرجی لغمجی دکرمنجی قلایجی بربر
الصرماتی الجمال السکری النقاب الطحان المبیض المزین
کوت کش ایلچی صنعتکار آشپز نوکر دایه چاقوکر
کنیفجی ایلچی ایشجی آشجی خذمتکار دایه بیچاقجی
الکناس الرسول الصنایعی الطباخ الخدام الدایه السکاکینی

سوز ایل دیل

بصمه‌زن باغبان ماهیگیر رنگرز نواکر رختشوی قفلگر
باصمه‌جی باغچه‌بان بالقجی بویه‌جی تقلیدجی چماشورجی چلنگر
المطبعجی الجنائنی السماك الصباغ المقلد الغساله القفال
شیشه‌گر حمال استاد خوش‌نویس پیامبر لکمه بنّا
جامجی حمال خواجه خطاط خبرجی لالا بنّا
القزازی الشیال المعلم الخطاط الرسول المربی البنا
درزی مهتر صراف قصاب صحاف کدخدا حکاك
ترزی سایس صراف قصاب مجلد کوی کحیاسی مهرجی
الخیاط السایس الصراف الجزار المجلد شیخ البلد الحکاك
نعلبند میوه‌فروش پنبه‌زن بوفروش پیله‌ور بازارگان پاسبان
بیطار میوه‌جی حلاج عطار چرچی بزرکان بکجی
البیطار الفاکهانی المنجد العطار الخردجی التاجر الغفیر
پزشك وحکیم حرامی و راه‌زن ریسمانباز کبوترباز شکاوصیاد دولگر
حکیم یول‌کسیجی پهلوان کوکرجنجی آوجی نجار ودورگر
الطبیب والحکیم قطاع الطرق البهلوان والحاوی الغاوی الصیاد النجار
گرمابه‌بان پادشاه وشاه خزینه‌دار شمشیرگر ساعتساز قهوه‌فروش
حمامجی سلطان خزینه‌دار قلجی ساعتجی قهوه‌جی
الحمامی الملك الخازن السیوفی الساعاتی القهوه‌جی
نویسنده ومیرزا امیرزاده وزیر سرباز دهباشی پنجاه‌باشی
یازیجی شاه‌زاده وزیر عسکر اونباشی اسپرال
الکاتب ابن الامیر الوزیر العسکر اونباشی الجاویش

دربان

قول   چول   طور

سلطان یاور سرهنگ سرتیپ امیرتومان سردار وسرکرده
یوزباشی قول آغاسی بیکباشی میرآلای اون بیك عسکر رئیسی سردار
یوزباشی صاغقول بیکباشی میرالای رئیس عشرة الاف عسکر سرعسکر

فی اثاث البیت ولوازمه

خانه نردبان پرده لگن فنجان تابه سیخ
او بصامق پرده طشت فنجان تاوه شیش
البیت السلم الستار الطشت الفنجان الطاوه السیخ
کبریت حنا بادزن کوزه گهواره کلید صابون
کبریت قنا یلپازه بردق بشیك آنختر صابون
الکبریت الحنا المروحه الکوز المرجحه والمهد المفتاح الصابون
پرویزن بدره لحاف شانه ترازو شاهین سینا
الك کیسه یورغن طراق ترازی شاهین مسواك
المنخل البدره اللحاف المشط المیزان السنجه السواك
ناودان سفال بام گرمابه سوزن سنگ تخت
اولوق سقسی طام صجاق ایکنه طاش تخت
المیزاب السفال السطح الحمام الابره الحجر التخت
کالا کلنگ قفس آفتابه مقراض دول دام
قماش قازمه قفس ابریق مقص دول طوزاق
المتاع الفاس القفص الابریق المقص الدلو الشبکه
خم خرگاه چتر چراغ سونه مس سرب
کوپ اتاق کونلك اشیق قاو باقر قورشون

سؤر ٤ ایل ١ دیل ٣

الزبر السرادق الشمسیه النور الصوفان النحاس الرصاص

برنج آهن پولاد تنكه طسمه آرزیز آهن ربا

طونج تیمور چلیك تنكه قایش قلای آهن ربا

النحاس الاصفر الحدید الصلب الصفیح الجلد القزدیر المقنطیس

گچ آهك سنك خاك خشت آجر كرباس

گرج ریختم طاش طپراق كرپیچ طوب بز

الجیر الجبص الحجر التراب الطوب النی الطوب البفته

آره كارد زین بار پاره تیغ دستی پالان

ایه بچاق ایر یوك پارچه اوستره سمر

المبرد السكین السرج الحمل القطعه الموس البردعه

قلمتراش روزن نرد شطرنج بیه پتك چیز

چاقو باجه طاوله شطرنج زار چكیچ شیء ونسنه

المطوه المدخنه الطاوله الشطرنج الزار المطراق الشیء

شمشیر تفنك پیشتو زروطلا سیم ونقره كوی فتیله

قلیج تفنك طپانچه آلتون كموش طوب فتیله

السیف البندقیه الطبنجه الذهب الفضه الكره الفتیل

پول مهره تنبك تیر كمان گرد نشتر

آقچه وپاره بونجق دبلك اوق یای توز لنشتر

الفلوس الخرز الدربكه السهم القوس الغبار ریشة الفصاده

سبزه لهیم مروارید پیروزه بسد قاربوس الماس

زرداق لحیم اینجو فیروزه مرجان ایرقاشی الماس

قول چول طور

السنان اللجام اللؤلؤ الفيروزج المرجان القربوس الالماس
یاقوت بلور زمرد صدف عقیق نشاسته سرمه
یاقوت بللور زمرد صدف عقیق نشاسته سرمه
الياقوت البلور الزمرد الصدف العقيق النشا الكحل
زنك سوراخ دیك نیمچه بوشقاب نعلبكی قاشوق
یاس دلیك قزان طنجره صحن طبق اوفقجی قاشق
الصدى الخرق الحله الصحن الطبق الصحن الصغير الملعقه
چغانه گانچه سیماب سپر آماج آرشی زهكير
قانون كمانچه جیوه قلقان نشانه قولاج حلقه
القانون الكمنجه الزيبق الترس الهدف الذراع الحلق
سوزن انکشتانه میخ ترازو چادرشب دولاب جاروب
ایكنه یوكسك چوی ترازی چارشف دولاب سپوركه
الابره الكستبان المسمار الميزان الملاءه الدولاب المقشه
خوان آشبز هاون سنجق ریك خارا خاره
سفره ماشه هاون طوپلو ايكنه قوم مرمر قنی طاش
المائده الماشه الهون الدبوس الرمل الرخام الحجر الصلب
ذرع من مرغ فرسنك خت خواب پیاله بالش وبالين
آرشون بطمان دونم ساعت یتاق قدح یصدق
الذراع الرطل الفدان الفرسخ فرش النوم الكاس المخده
انكشت وزغال صندل سنك آتش سنك باشينه آيينه
كمور اسكمله چقماق طاشی اياق طاشی آينه وكوزكو

النجم الكرسی حجر الزناد حجر الرجل المرآة
چوبوق قلیان آتشزنه دسن وریسمان چلوپالان درای وزنك لگام وجلو
چبوق نارکیله چقماق ایپ وایپلك کبجه چاك دیزکین
الشبك الشیشه الزناد الحبل والخیط المصفه الجرس والناقوس اللجام

في الاوصاف والاوقات والالوان

آل سفید نمونه سیاه سرخ لاجوردی آبی
آل بیاض اوزنك سیاه قرمزی لاجوردی ماوی
القانی الابیض العینه الاسود الاحمر اللازوردی السماوی
زرد سبز امروز فردا دیروز پریروز شام
صاری یشل بوکون یارین دون اولکی کون آخشام
الاصفر الاخضر الیوم غدا امس اول امس المغرب
پس فردا پسترین فردا پش پریروز پیشین پسین خفتن بامداد
اوبرکون دها اوبرکون دها اولکی کون اویله ایکندی یاتسی صباحلین
بعد الغد بعد بعد الغد اول اول امس الظهر العصر العشا الصبح
شب روز ماه سال هفته چاشت عید
کیجه کوندز آی ییل هفته قوشلق بیرام
اللیل النهار الشهر السنة الاسبوع الضحی العید
شنبه یکشنبه دوشنبه سه شنبه چهارشنبه پنجشنبه آدینه
جمعه ایرتسی بازارکونی بازارایرتسی صالی کون چارشنبه پنجشنبه جمعه
السبت الاحد الاثنین الثلاثا الاربعا الخمیس الجمعة
بهار تابستان پاییز زمستان ده شهر بازار

اِلك بهار ياز گوز قيش كوى شهر چارسو
الربيع الصيف الخريف الشتا القريه البلد السوق

گرمابه بام تاوان ديوار در پنجره روزنه
صيجاق طام تاوان ديوار قپو پنجره باجه
الحمام السطح السقف الحايط الباب الشباك المدخنه

آبريز حياط بالاخانه چاه طويله مطبخ اوجاق
كنيف حوللى غرفه قويو طاوله مطبخ اوجاق
الكنيف الحوش الغرفه البئر الاصطبل المطبخ الكانون

كوه دره زمين آسمان گلستان بادبان صندوقخانه
طاغ دره يير گوك گلستان روزگارلق خزينه
الجبل الوادى الارض السما الروضة الملقف الخزانه

كاروانسرا مسجد كليسا كشتى كشتى آتشى خوابگاه اوطاق
خان جامع كليسا گمى آتش گميسى يتاق اوطه سى اوطه
الوكاله الجامع الكنيسه السفينه مركب النار اوضة النوم الاوضه

چادر ارك جوى دريا درياچه راه آهنى دكان
چادر قلعه ايرمق دكز گول تيمور يولى دكان
الخيمه القلعه النهر البحر البحيرة سكة الحديد الدكان

پل باغ راغ خرگاه راه كوچه دربند
كوپرى باغچه چمن اوتاق يول بيوك يول سوقاق
القنطره الجنينه المرعى السرادق الطريق الشارع الزقاق

فى الصفات الانسانيه

سوز ایل دیل

برهنه فر فرزانه گمراه ستروَن زمینگیر گنهکار
چیلاق شوکت عاقل یولسز قسرقاری کوتریم عاصی
العریان الشوکه العاقل الضالّ العقیمه للمکسّح العاصی
گستاخ خنده‌رو بیکیش بهادر بیمغز بینا دانا
ادبسز کولریوزلو دینسز پهلوان شلفه کوزیجی بیلیجی
قلیل الادب البشّاش الملحد الشجاع خفیف العقل البصیر العالم
پارسا چلاس آبستن تشنه سیراب گرسنه سیر
زاهد یلپاق گبه صوسز قانیق آج طوق
الزاهد الدواس الحبلی العطشان الریّان الجائع الشبعان
دیوانه شپشو تنبل تنها تویل جاسوس جاندار
دلی کهله‌لی تنبل یالکز طاز خبرجی جانلو
المجنون المقمّل الکاهل الفرید الأصلع البصّاص ذی روح
پیر بچه پیره‌زن کینسک انباز بردبار نگهبان
اختیار چوجق اختیارقاری بخیل اورتاق یومشق بکجی
العجوز الطفل العجوزه البخیل الشریک الحلیم الغفیر
نیازمند استاد لوچ کر هوشیار دراز کوتاه
احتیاجلو خوجه شاشی صاغر هوشلی اوزون قصه
المحتاج المعلّم الاحول الأطرش الشاطر الطویل القصیر
بلند پست شکیبا مردم زنده مرده گواه
یوکسک آلچق طیانیجی بنی‌آدم دیری اولی شاهد
العالی الواطی الصابر الانسان الحی المیت البینه

زیبا خجسته حرامزاده دوست آشنا دشمن آرام

كوزل مبارك پیچ دوست بیلدك دشمن راحت

اللطیف المبروك ابن الحرام الحبیب والصاحب المعارف العدو المستریح

سركش آواره دوروی اوباش ارجمند آموزكار نابدید

عاصی تارك دیار ایكی یوزلو رذلا عزیز اوكردیجی بلورسز

العاصی المهاجر المنافق الرذلا العزیز المعلم غیر معلوم الاثر

سالوس مهمان شتوه فیروز كوسه مست هوشیار

دوباره‌جی مسافر اوصانمش نصرتلو كوسه سرخوش آییق

الحیلی الضیف الزعلان المنصور الكوسه السكران الرائق

خواموش دژم ومه پژمرده وافسرده وربه وچاق لاغر شل ولنك

صوص واپسم بیوك واولو غملو كدرلو سمیز زبون طوپال

الساكت الكبیر والعظیم المحزون السمین الهزیل الاعرج

بیهوش وبیخود كوچك خرده سخنچین ناخوش وبیمار تناور وتنومند

بایغین كوچك اوفق قوغوجی كیفسز شیشمان

المغمی علیه الصغیر والحقیر النمام المریض السمین

تنكدست وبیچیز توانا جنده وكولی وقحبه جانان ویار جوان ورنا

زوكرد قوتلی وقادر روسبی وقحبه ایشكلو یار كنج

المفلس والمحتاج القادر والقوی القحبه والشرموط المحبوبه الشاب

سنگین سبك وجلف پرگو وهرزه درای بدگهر وفرومایه ترشرو وبدل

آغر ووقارلو خفیف ووقارسز بكتاق وبوش بوغاز صویسز قورقاق

الموقر الخفیف ومن غیر وقار كثیر الكلام دنی الاصل الجبان

سوز ایل دیل

بدرقه ورهبر ورهنما زشت وبدشکل نوکر وچاکر شاکرد لال وگنگ
قلاوز چرکین وکوتی خدمتکار چراغ دلسز
الدلیل الوحش وقبیح الوجه الخدام التلمیذ الأخرس
پلنك وکنکلاج کور ونابینا هما وهمراه شاهنشاه وکی رسوا وبدنام
پلنك کور یول ارقداشی سلطان سلاطین رذیل
الألکن الأعمی رفیق الطریق ملك الملوك الرذل والدنی
مستمند بنده آزاد نامدار خیره سر وسرکشته سازنده
محتاج وکدالو قول وکوله آزادلو وحر اسملی سرسام ودنك چالغیجی
المحتاج والمحزون العبد المعتوق والحر مشهور الاسم الواله والمتحیر الآلاتی
رامشکر خشمناك چست وچابك وچالاك وزیرك چغانه وبدزبان
چالغیجی قاری طارغین وقیزغین شاطر وزیرك صیریق وسلیط قاری
المغنیه الغضبان الشاطر والعاقل المرأة الفاحشة والموذیة
نادان وچل خدا وخداوند خدای ویزدان وایزد پیغمبر
بون وآکلمز صاحب ومالك الله تعالی پیغمبر
الاحمق والابله الصاحب والمالك الله تبارك وتعالی النبی
خرم وخورسند وشاد فرومانده وواماند خوجه رام
سوینجك وشاد یورغون وعاجز طواشه یواش
المسرور والفرحان التعبان والعاجز الطواشی المطیع والمانوس
شرمسار یاور ومددکار یکرنك قوزوم نخوانده پلید
اوتانجق یاردمجی صادق دوست طالقاوق پیس ومردار
المستحی المعین المحب الصادق الصقیل النجس

قول١ چول٢ طوز٣

فی حساب الأبجد

ا١ ب٢ ج٣ د٤ ه٥ و٦ ز٧ ح٨ ط٩ ی١٠ ك٢٠ ل٣٠ م٤٠ ن٥٠ س٦٠ ع٧٠ ف٨٠ ص٩٠ ق١٠٠ ر٢٠٠
ش٣٠٠ ت٤٠٠ ث٥٠٠ خ٦٠٠ ذ٧٠٠ ض٨٠٠ ظ٩٠٠ غ١٠٠٠ اسماء البروج الفلکیه وعلاماتهم

البروج الربیعیه حمل صغر ثور آ جوزا ب البروج الصیفیه
سرطان ج اسد د سنبله ه البروج الخریفیه میزان و
عقرب ز قوس ح البروج الشتویه جدی ط دلو ی حوت یا
واشبو برجلر سهولت حفظ ایچون اشبو شعرده جمع اولنمشدر که
شعر حمل ثور جوزا سرطان اسد زسنبله میزان وعقرب
رسد بقوس وبجدی وبدلو وبحوت حساب بروج سماوی
کشد فائده بیلکم کواکب سیاره یدی اولوب فلك اولدن
طوته رق یدنجی فلکه قدر هر بر فلك بر کوکبك خانه سی اولوب
اول فلك یلدزلرقومك اسمیله تسمیه اولنور مثلا فلك اوله
فلك قمر وثانیه فلك عطارد دیرلر واسملری اشبو شعرده
مجموع اولوب علامتلری دخی زیرلرنده یازلمشدر شعر
قمراست وعطارد وزهره شمس ومریخ ومشتری وزحل
ر د ه س خ ی ل

واشبو بروجك هر بریسی بر کوکبك خانه سی ایسه هر بر کوکب
خانه سنده بولندیغی وقتده خوشحال ووبالنده اولدیغی حالده یعنی
خانه سندن طوتوب صایه رق یدنجی برجده بد حالدر مثلا مریخك
بر خانه سی حمل ایسه وبالی میزاندر وخانه لر اشبو شعرده مندرجدر
شعر صفر زخ آ وه بهدجردس حیتای طیل برذای خانه

سؤر ایل دیل

میدانه هر وبالی ای عدیل شویله که حمل وعقرب بیت مریخ وثور
ومیزان بیت زهره وجوزا وسنبله بیت عطارد وسرطان
بیت قمر واسد بیت شمس وقوس وحوت بیت مشتری وجدی
ودلو بیت زحلدر فائده قمر بر ایك ظرفنده اشبو اون ایکی برجی
قطع ایدوب شمس هر ماه بر برجده اولمغله هر بر برجده قاچ کون اوتوره
اشبو شعرده مجموعدر شعر لا ولا لب لا ولا لا یشش مهست للکط
وکط لل شهور کوتهست وتفصیلی اولا برج وثانیا علامت وثالثا عدددر

حملده	ثورده	جوزاده	سرطانده	اسدده	سنبلده	میزانده	عقربده
لا	لا	لب	لا	لا	لا	ل	ل
۳۱	۳۱	۳۲	۳۱	۳۱	۳۱	۳۰	۳۰

قوسده	جدیده	دلوده	حوتده
کط	کط	ل	ل
۲۹	۲۹	۳۰	۳۰

بیلکم اشبو بروجده بعضیسی آبی وبعضیسی ناری وبعضیسی
هوائی وبعضیسی ترابی اولمغله اشبو بیتده جمع اولمشدر که
صدح آتشست و آهط دان تراب
حمل واسد وقوس ثور وسنبله وجدی
هوا بوی دارد چو جزیا ست آب
جوزا ومیزان ودلو سرطان وعقرب وحوت

بیان الاشهر العربیه وعلاماتها

محرم م صفر ص ربیع الاول را ربیع الآخر ر جماد الاول جا
جماد الآخر ج رجب ب شعبان ش رمضان ن شوال ل
ذی القعده ذا ذی الحجه ذ که اسملری سهولت ایچون اشبو بیتده
مجموعدر بیت زمحرم چو کذشتی برسد ماه صفر دو ربیع ودو جماد

قو ل   چول   طور

زني يكديكر رجب است ازپي شعبان رمضان وشوال هم بذى
قعده وذى حجه بود سال دكر   اسماء الاشهر الروميه
تشرين اول تشرين ثانى كانون اول كانون ثانى شباط
مارت نيسان مايس حزيران تموز اغستوس ايلول
كه سهولت ايچون اشبو شعرده درج اولنمشدر شعر
دو تشرين ودو كانون وپس آنكه شباط ومارت ونيسان
مايس باشد حزيران وتموز اوغوست وايلول نكهدار ازمن
اين تا باتو باشد   اسماء الاشهر القبطيه
توت بابه هاتور كيهك طوبه امشير برمهات برموده
بشنس بؤنه ابيب مسرى كه اشبو شعرده مندرجدر شعر
توت وبابه هاتور وكيهك دان طوبه امشير وبرمهات بخوان
چو به برموده وبشنس رسى   به بؤنه ابيب ومسرى ران

بيان الاشهر الافرنجيه

بيلكم شهور افرنجيه نك عدد ايامى شهور روميه مثللو اولوب
آستانه طرفلرنده ينه اسماء روميه يى استعمال ايدوب شباط
رومى وشباط افرنجى ديرلر ايسه مصرده غالبا شهور افرنجيه
كندو اسملريله ذكر اولنه كلديكندن تفصيلا ذكره حاجت مس
ايتدى ينايير ياجنورى فبراير مارث آبريل مايه يوليه
جولاى اغسطس سيتمبر اكتوبر نومبر دستمبر كه اشبو
شعرده مجموعدر شعر ينايرفبراير ومارث وابريل بمايه
يوليه وجولاى واغسطس ستمبر واكتوبر دان ونومبر

بدستمبر بودسال آخواي کس بیوك وکوچك طرفندن بردوز بحریه
یازیلان القاب رسمیّه بیانندهدر مقام صدارت عظمایه علما
جانبندن معروض داعی کمینه لریدرکه سایرلری جانبندن معروض
چاکر کمینه لریدرکه عباره آراسنده اسملری ذکراولندقده دولتلو
فخامتلو افندم حضرتلری رتبهٔ صدارتی احراز ایتمش ذواته علما
جانبندن معروض داعیلریدرکه سایرلری جانبندن معروض
چاکرلریدرکه عباره آراسنده بهجتلو دولتلو حضرتلری دار السعاده
الشریفه آغاسنه دولتلو عنایتلو افندم حضرتلری مقام سرعسکریه
وشرف صهریت سنیّه یه نایل اولمش وکلایه دولتلو عاطفتلو
افندم حضرتلری ذات سردار اکرمی یه دولتلو رافتلو افندم حضرتلری
مشیرلره ووزرایه ومعزوللرینه دولتلو افندم حضرتلری رتبهٔ
بالایه وسرقرنای شاهنشاهی ایله مابین همایون باشکاتبنه
عطوفتلو افندم حضرتلری رتبهٔ اولی صنف اوّلیله فریقانه
سعادتلو افندم حضرتلری میرمیرانه ورتبهٔ اولی صنف ثانیسنه
سعادتلو افندم میرلوالره وثانیه متمایزینه عزّتلو افندم رتبهٔ
ثانیه صنف ثانیسنه ومیرالامراومیرآلای واصطبل عامره
مدیری پایه لولره عزّتلو افندی پاشا بیك آغا قایمقاملره ورتبهٔ
ثالثه یه وقپوجی باشیلره رفعتلو بیك افندی آغا بیکباشیلره
ورتبهٔ رابعه یه وآلای امناسنه وخواجکانه فتوتلو افندی بیك
آغا قول آغالری وسایر مأمورینده اولنلره حمیتلو آغا افندی
بیك یوزباشی ومادونه مکانتلو افندی آغا مسند مشیخت

اسلامیه یه علما جانبندن معروض داعی دیرینه لریدرکه سایرلری
جانبندن معروض بنده دیرینه لریدرکه عباره آراسنده دولتلو
سماحتلو حضرتلری مشیخت اسلامیه معزوللرینه علما جانبندن
معروض داعیلریدرکه سایرلری جانبندن معروض بنده لریدرکه
عباره آراسنده دولتلو فضیلتلو حضرتلری چلبی افندی یه
رشادتلو افندم حضرتلری عباره اراسنده رشادتلو چلبی افندی
حضرتلری صدورده سماحتلو افندم حضرتلری استانبول پایه لولره
فضیلتلو افندم حضرتلری حرمین محترمین پایه لولرینه فضیلتلو
افندم بلاد اربعه ومخرج موالیسنه فضیلتلو افندی مدرسینه
مکرمتلو افندی قضاته مودتلو افندی فائدة فی الحساب
جمع یوقاروده کی عدد ایله اشاغیده کی عددی جمع ایدوب
اوندن اشاغی اولانی زیر خطده یازمغه واوندن یوقاروده کی
مابعدینك اوزرینه آرتمغه دیرلر مثلا ٢٥٦٧ عددی ٩٧٦٤
عددیله جمع ایتمك مراد اولنسه بو شکلده یازیلوب

٩٧٦٤
٢٥٦٧
١٢٣٣١

واصولی بویله درکه یدی ایله درت اون بر اولوب بر زیر
خطه قونیله رق الده بر قالور آلتی وآلتی اون ایکی اولوب الده کی
بر دخی اضافه اولنه رق اون اوچ اولور اوچ زیره وضع اولنوب
الده بر قالور وبش ویدی اون ایکی اولوب الده کی بر دخی اضافه
اولندقده اون اوچ اوله رق اوچ آلته قونیلوب الده بر قالور
صکره ایکی وطقوز اون بر اولوب الده کی بر دخی اضافه اولندقده
اون ایکی اولورکه اون یساره وایکی یمینه قونیلور ضرب

بیلکم التی دن اونه قدر اجمالاً ضرب ایتمه نك اصولی اشبو شعرده
مندرجدر مشعر وَوْ لَوِ وَزْ مَبْ وَجِ مَحْ وَطْ نَدْ
٦ فی ٦ ٣٦ ٦ فی ٧ ٤٢ ٦ فی ٨ ٤٨ ٦ فی ٩ ٥٤
زَزْ مَطِ زَحْ نَوْ زَطِ سَجْ حَحْ سَدی | حَطْ عَبِّ
٧ فی ٧ ٤٩ ٧ فی ٨ ٥٦ ٧ فی ٩ ٦٣ ٨ فی ٨ ٦٤ | ٨ فی ٩ ٧٢
طَطْ فَاءِ ضَرْبُمَا | دون عَشرِهَا الیهَا تهتدی فایده بیلکم
٩ فی ٩ ٨١ مراتب اعداد اولا آحاد درکه بردن اونه قدر
صکره عشرات که اوندن یوزه قدر وصکره مآت که یوزدن
بیکه قدر صکره الوف بیکدن اون بیکه قدر صکره عشرات
الوف که اون بیکدن یوز بیکه قدر صکره مآت الوف که یوز
بیکدن بیك بیکه قدر در وهکذا شمدی برعدد دیکر عدده
اورلدقده مرتبه لری بربره جمع اولوب قاچ مرتبه یه بالغ ایسه
اول عدد اول مرتبه نك زیرنده اولان مرتبه دن بسط اولنور مثلا
بش یکرمی یه اورلدقده بش یکرمینك صورتی اولان ایکی یه
اوریلورکه اون اولور صکره درجه لری صایلوب شویله که
بش آحاد مرتبه سنده ویکرمی ایکنجی مرتبه اولان عشرات درجه سنده در
بنا برین اوچ مرتبه اولور واوچنجی مرتبه مآت مرتبه سی اولمغله
اشبو اون مآتدن اشاغی اولان عشرات مرتبه سندن بسط اولنه قده
یوز اولور ویاخود التمش یدی یوزه اوریلور ایسه التی یدی یه
اوریلوب قرق ایکی اولور صکره مراتب صایلوب شویله که
التمشك درجه سی ایکنجی درجه اولان عشراتدر ویدی یوزك

قوٓل چوٓل طوٓر

درجه سی اوچنجی اولان ماتدر که بربری اوزرینه طویلند قده بش
درجه اولور واشبو فرق ایکی دردنجی مرتبه اولان الوفدن بسط
اولنمد قده فرق ایکی بیك اولور والحاصل ضربك اصولی بویله در
که عدد ایکی درجه یازیلوب بالاده کی یه مضروب فیه واشاغیده کی یه
مضروب دیرلر ومضروبك عددینی برر برر آلوب مضروب فیهك
عددینه اوره رق حاصلی تحتنده وضع ایدرلر بوصورتده
شویله که اولا ایکی یی یدی یه ضرب ایدرسن اون درت
اولور درت التنه وضع اولنه رق الده بر قالور صکره
ایکی بشه اوریلوب اون اولور بر دخی الده اولوب
اون بر اولدقده بر درك شمالنه قونیله رق صکره ایکی
بره اوریلور ایکی اولور بر دخی الده وار اوچ اولور وبرك شمالنه
یازیلور صکره اوچ یدی یه ضرب اولنه رق یکرمی بر اولور واشبو
اوچ مرتبهٔ عشراتده اولمغله مرتبهٔ عشراتدن بسط اولنه رق ٢١٠
اولور وزیره قونیلور صکره اوچ بشه اورلدقده ١٥ اولور
ایکیسیده عشراتده اولمغله درت مرتبه اولوب تحتی اولان
اوچنجی مرتبه دن یعنی ماتدن بسط اولند قده ١٥ یوز اولور
که ١٥٠٠ دیمکدر والتنه وضع اولنور صکره اوچ بره ضرب
اولندقده ٣ اولور واشبو اوچك مرتبه سی عشرات وبرك
مرتبه سی ماتدر که جمع اولند قده بش مرتبه اولور وبشنجی مرتبه
اولان عشرات الوف مرتبه سینك تحتی آحاد الوفدن بسط
اولند قده ٣٠٠٠ اولور وزیره قونیلور صکره آلتی یدی یه

مضروب فیه ١٥٧
مضروب ٦٣٢
٣١٤
٢١٠
١٥٠٠
٣٠٠٠
٤٢٠٠
٣٠٠٠٠
٦٠٠٠٠
٩٩٢٢٤

ضرب اولندقده قرق ایکی ایدر درجه درتدر اوچنجی درجه اولان
ماتدن بسط اولندقده قرق ایکی یوز اولور که درت بیك ایکیوز
دیمکدر وآلته وضع اولنور صکره آلتی بشه اوریلوب اوتوز
اولور مرتبه بشدر دردنجی مرتبه اولان آحاد الوفدن بسط اولندقده
اوتوز بیك ایدر وزیره قونیلور صکره آلتی بره اورلدقده آلتی اولور
ومرتبه آلتیدر بشنجی مرتبه اولان عشرات الوفدن بسط اولندقده
آلتمش بیك اولوب زیره قونیلور صکره بالاده مذکور جمیع اصولی
اوزره جمع اولندقده ٩٩٢٢٤ اولور تفریق بر عددی دیکر عدددن
چیقرمغه دیرلر ودایما آز عدد آلتده اوله رق عدد کثیر یوقاروده
اولور مثلا ٤٥٧٧ دن ٣٦٤٣ ی تفریق اولندقده بویله یازیلور
که اولا اوچ یدیدن چقدقده درت قالوب آلتده یازیلور

٤٥٧٧
٣٦٤٣
٠٩٣٤

صکره درت یدیدن چقدقده اوچ قالوب دردك
شمالنده یازیلور صکره آلتی بشدن چیقه مدیغندن عشراتنده
یعنی کندودن صکره اولان عدددن بر صای اوزرینه کلدکده
اون بش اولور وآلتی اون بشدن چقدقده طقوز قالور وآلتده
یازیلور صکره الك بالاده اولان دردك بریسی کیتمش وفقط اوچ
قالمش اولمغله اوچ اوچدن چقدقده برشیئ قالمدیغندن بر نقطه
قونیلور وامتحانی بویله درکه زیر خطده اولان عدد ایله فوق
خطده اولان عدد جمع اولندقده الك یوقاروده کی عدد چیقر
بیلکم مصرده الك لازملو شیئ اطیان حسابنی بیلمك اولمغله بیلنه
بویله درکه هر فدان یکرمی درت قیراط اولوب وهر قیراط اوچ

قولـ ١ چول ٢ طور ٣

حبه یه وهر حبه ایکی دانقه تقسیم اولنمشدر بنا برین بر دانق
سدس قیراط وبر حبه ثلث قیراط دیمکدر شمدی بر دانق نه
وبر حبه ص ونصف قیراط لم وایکی حبه ص وثمن و وسدس
ـ وربع ری وثلث ملو ونصف ٣ وایکی ثلث ی ونصف
وربع سع ونصف وثلث ىل وثلث وربع سع وثلثای وربع
سع یازیلور وبر فدانك اجزاسی بو اصول اوزره یازیلورکه
ـ یعنی بالاده دانق وآلتده بر سدس اوله رق که بر دانق
سدس قیراط دیمکدر ملو ص که بر حبه ثلث قیراطدر لم ٣ که
نصف قیراط نصفدر ی ص که ایکی حبه ایکی ثلث قیراطدر
ملو که نصف قیراط وحبه نصف وثلثدر ١ م که بر
قیراط بر قیراطدر ١٣ م که نصف ثمن فدان بر بچق قیراطدر
ملو ١ که نصف وثمن وحبه قیراط ونصف وثلثدر ٢ مو که
ایکی قیراط ایکی قیراطدر ٣ و که ثمن فدان اوچ قیراطدر
٤ که سدس فدان درت قیراطدر ٥ مو که بش قیراط
بش قیراطدر ٦ که ربع فدان آلتی قیراطدر ٧ و که
سدس وثمن یدی قیراطدر ٨ ملو که ثلث فدان سکز قیراطدر
٩ و که ربع وثمن طقوز قیراطدر ١٠ که ربع وسدس
فدان اون قیراطدر ١١ ملو و که ثلث وثمن فدان اون بر قیراطدر
١٢ ٣ که نصف فدان اون ایکی قیراطدر ١٣ و که ربع
وسدس وثمن اون اوچ قیراطدر ١٤ که ثلث وربع اون
درت قیراطدر ١٥ ٣ و که نصف وثمن اون بش قیراطدر ١٦ ی

که ایکی ثلث فدان اون آلتی قیراطدر $\frac{\text{ب و}}{17}$ که ثلث وربع
وثمن اون یدی قیراطدر $\frac{\text{ج}}{18}$ که نصف وربع اون سکز
قیراطدر $\frac{\text{ی و}}{19}$ که ایکی ثلث وثمن اون طقوز قیراطدر $\frac{\text{ب}}{20}$
که نصف وثلث یکرمی قیراطدر $\frac{\text{ج و}}{21}$ که نصف وربع
وثمن یکرمی بر قیراطدر $\frac{\text{س}}{22}$ که ایکی ثلث وربع یکرمی ایکی
قیراطدر $\frac{\text{ب و}}{24}$ که نصف وثلث وثمن یکرمی اوچ قیراطدر
فدان ـــــ ٢٤ قیراطدر   امثال فارسیه وترکیه وعربیه بیانندە در
بیلکم هر بر لساننده امثال کلامه قوت ویرمك وانسانه نصیحت اولمق
اوزره کتوریلوب خصوصًا عبارەیی بیله محسّن ایتمکه نافع والمغله
اوّلا امثال فارسیه واندن صکره ترکیه واخرده امثال عربیه نك
تحریرینه ابتدار قلندی امثال فارسیه نظمًا   ابلهی کو روز روشن
شمع کافوری نهد   زود باشد کش بشب روغن نباشد درچراغ
استاد معلم چو بود کم ازار   خرسك بازند کودکان در بازار
اندك اندك شود همی بسیار   دانه دانه است غله در انبار
اکر بینی که نابینا وچاه است   اکر خاموش بنشینی کناه است
اکر رستم از دست این تیرزن   من وکنج ویرانه پیره زن
انتظار از کندن جان بدتر است   انتظار از درد دندن بدتر است
انچه در طبع تو نیاید راست   تو نفهمیده مکو که خطاست
انچه نصیب است بهم میرسد   کر نستانی بستم میرسد
انرا که ندانی نسب ونسبت حالش   ویرا نبود هیچ کواهی چو فعالش
انچه شیرانرا کند روبه مزاج   احتیاجست احتیاجست احتیاج

قول چول طور

ابر اگر آب زندگی بارد هرگز از شاخ بید بر نخوری
با ادب باش پادشاهی کن بی ادب باش هرچه خواهی کن
بزرگش نخوانند اهل خرد که نام بزرگان بزشتی برد
بتمنای گوشت مردن به که تقاضای زشت قصابان
بخت اگر یاری کند دانا و نادانا یکیست خانه چون تاریک شد بینا و نابینا یکیست
بخت اگر یاری کند دندانت سندان بشکند بخت اگر برگردد از پالوده دندان بشکند
بد را بدی سهل باشد جزا اگر مردی احسن الی من اسا
بدین مژده گر جان فشانم رواست که این مژده آسایش جان ماست
برگ سبزیست تحفهٔ درویش چه کند بینوا همین دارد
بلبلا مژدهٔ بهار بیار خبر بد ببوم باز گذار
بهر کاری که همت بسته گردد اگر خاری بود گلدسته گردد
بهشت انجاست کآزاری نباشد کسیرا با کسی کاری نباشد
بی پیر مرو تو در خرابات هرچند سکندر زمانی
بی دولت اگر مسجد آدینه بسازد یا طاق فرو افتد یا قبله کج آید
تو آتش به نی در زن و بر گذر که نه خشک در بیشه ماند نه تر
تا که احمق باقیست اندر جهان مرد مفلس کی شود محتاج نان
تا مرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد
تشنگانرا نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمهٔ آب
تو مرا دل ده و دلیری بین روبه خویش خوان و شیری بین
جایی که عقاب پر بریزد از پشهٔ لاغری چه خیزد
جهد نما تا که بجایی رسی درد بکش تا بدوایی رسی

چو از قومی یکی بیدانشی کرد نه که را منزلت ماند نه مه را

چوب خدا صدا نـدارد وقتیکه بزند دوا نـدارد

چو برآب فرو می نبرد دانی چیست شرمش آید ز فرو بردن پرورده خویش

چو چل آمد فرو ریزد پر و بال چو شصت آمد نشست آید بدیوار

چو کردی با کلوخ انداز پیکار سر خود را بنادانی شکستی

چه خوش باشد که بعد از انتظاری به امیدی رسد امیدواری

چه خوش گفته است سعدی در زلیخا الایا ایها الساقی ادر کاسا وارمیها

حشر غلامان علی با علی حشر غلامان عمر با عمر

خرانرا کسی در عروسی نخواند مگر آنزمان کآب و هیزم نماند

خدائیکه بالا و پست آفرید زبردست هر دست دست آفرید

خر عیسی اگر بمکه رود چون برآید هنوز خر باشد

خلاف رای سلطان رای جستن بخون خویش باشد دست شستن

خوی بد در طبیعتی که نشست نرود جز بوقت مرگ از دست

در بیابان فقیر گرسنه را شلغم پخته به ز نقره خام

در برابر چو گوسفند سلیم در قفا همچو گرگ مردمخوار

درخت گردکان با این بزرگی درخت خربزه الله اکبر

دردا که طبیب صبر می فرماید وین نفس حریص را شکر میباید

دلرا بدل رهیست درین گنبد سپهر از سوی کینه کینه و از سوی مهر مهر

دو بامداد گر آید کسی بخدمت شاه سیم هر آینه در وی کند بلطف نگاه

دو چیز طیره عقلست دم فرو بستن بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشی

دوست آن باشد که گیرد دست دوست در پریشان حالی و درماندگی

دوست مشمر انکه در نعمت زند   لاف یاری و برادر خواندگی
دوستان را کجا کنی محروم   تو که با دشمنان نظر داری
دیدی که خون ناحق پروانه شمع را   چندان امان نداد که شب را سحر کند
دیکش ندارد اشکنه   کوزش منارة میشکند
دیوانه باش تا غم تو دیکران خورند   عاقل مباش تا تو غم دیگران خوری
رشتهٔ بر کردنم افکنده دوست   میکشد هر جا که خاطر خواه اوست
روستایی اکر ولی بودی   خرس در کوه بوعلی بودی
زادهٔ ظالم ستمکر میشود   تیغ چون بشکست خنجر میشود
زبان بریده بکنجی نشسته صم و بکم   به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم
زمین شوره سنبل بر نیارد   درو تخم عمل ضایع مکردان
زن و اژدها هر دو در خاک به   جهان پاک ازین هر دو ناپاک به
زنهار از قرین بد زنهار   وقنا ربنا عذاب النار
سخیها ز اموال بر میخورند   بخیلان غم سیم و زر میخورند
سری که نه در راه عزیزان بود   بار کرانیست کشیدم بدوش
سری که شور ندارد درخت بی بار است   لبی که خنده ندارد شکاف دیوار است
سفله چو جاه آمد و سیم و زرش   سیلی خواهد بحقیقت سرش
سك اصحاب کهف روزی چند   پی نیکان کرفت و مردم شد
سنك بر باروی حصار مزن   که بود کز حصار سنك آید
شه اکر لطف بیعدد داند   بنده باید که حد خود داند
شپره کر وصل آفتاب نخواهد   رونق بازار آفتاب نکاهد
شغال بیشهٔ مازندران را   نکیرد جز سك مازندرانی

شکم ملا طغار خدا ست — هرکه پر کند یاور خدا است

صیاد نه هر بار شکاری بکند — باشد که یکی روز پلنگش بدرد

طبیب بیمروت خلقرا رنجور میخواهد — کدا بهر طمع فرزند خودرا کور میخواهد

طمع آرد بمردان روی زردی — طمعرا سر ببر که مرد مردی

عجب رسمیست رسم آدمیزاد — که دور افتاده را کم میکند یاد

فرزند اگرچه عیبناک گشت — در چشم پدر زعیب پاک گشت

فلفل مبین که خرد است — بخور ببین چه تند است

فهم سخن گر نکند مستمع — قوت طبع از متکلم مجوی

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت — نوشیروان نمرد که نام نکو گذاشت

قاضی ار با ما نشیند برفشاند دست را — محتسب گر می خورد معذور دارد مست را

قدر زر زرگر شناسد قدر گوهر گوهری — قدر گل بلبل شناسد قدر قنبر را علی

قدم نامبارک مسعود — گر بدریا رسد برآرد دود

کس نیاموخت علم تیر از من — که مرا عاقبت نشانه نکرد

کلاغی تک کبک را گوش کرد — تک خویشتن را فراموش کرد

کاریکه بعقل در نیاید — دیوانکی ی درو بباید

کبوتر با کبوتر باز با باز — کند همجنس با همجنس پرواز

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم — ور همای از جهان شود معدوم

کس نیاید بخانهٔ درویش — که خراج زمین و باغ بده

کسیکه نداند نشان پدر — تو بیگانه خوانش مخوانش پسر

گاوان و خران باربردار — به زآدمیان مردم آزار

گاه باشد که کودک نادان — بغلط بر هدف زند تیری

قول[1] چول[2] طور[3]

گربهٔ مسکین اگر پر داشتی   تخم گنجشک از جهان برداشتی
گر آب چاه نصرانی نه پاکست   جهود مرده میشویم چه باکست
گرچه کس بی اجل نخواهد مرد   تو مرو در دهان اژدرها
گوسفند از برای چوپان نیست   بلکه چوپان برای خدمت اوست
گر دنام پدر چه میکردی   پدر خویش باش اگر مردی
گر گزندت رسد زخلق مرنج   که نه راحت رسد زخلق نه رنج
گر نبیند بروز شپره چشم   چشمهٔ آفتاب را چه گناه
گفته گفته من شدم بسیار گو   از شما یك تن نشد اسرار جو
گلیم بخت کسیرا که بافتند سیاه   به آب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد
ماری تو که هر کرا ببینی بزنی   یا بوم که هرکجا نشینی بکنی
ما زیاران چشم یاری داشتیم   خود غلط بود انکه ما پنداشتیم
محبت است که دلرا نمیدهد آرام   وگرنه کیست که آسوده گی نخواهد
مکن تکیه بر ملك دنیا و پشت   که بسیار کس چون تو پرورد و کشت
ملحد گرسنه وخانهٔ خالی پر نان   عقل باور نکند کز رمضان اندیشد
مسکین خر اگرچه بی تمیز است   چون بار برد همی عزیز است
مورچکانرا چو بود اتفاق   شیر ژیانرا بدرانند پوست
نکویی با بدان کردن چنانست   که بد کردن بجای نیک مردان
نماند ستمکار بد روزگار   بماند برو لعنت پایدار
نه در هر سخن بحث کردن رواست   خطا بر بزرگان گرفتن خطاست
نه قاضیم نه مشایخ نه محتسب نه فقیه   مرا چه کار که منع شراب خواره کنم
نه هر زن زنست و نه هر مرد مرد   خدا پنج انگشت یکسان نکرد

سؤر   ایل   دبیل

نیش عقرب نه از ره کینست   مقتضای طبیعتش اینست
نه هر که چهره برافروخت دلبری داند   نه هر که آینه سازد سکندری داند
نیم نانی کر خورد مرد خدای   بذل درویشان کند نیم دکر
وقت ضرورت چو نماند کریز   دست بکیرد سر شمشیر تیز
هر بیشه کمان مبر که خالیست   شاید که پلنك خفته باشد
هرچه هست از قامت ناساز بی اندام ماست   ور نه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست
هرچه از دونان بمنت خواستی   در تن افزودی و از جان کاستی
هر شبی کویم که فردا ترك این سودا کنم   باز چون فردا شود امروز را فردا کنم
هر کجا در جهان فلك زده ایست   کار او شاعری و رمالیست
هر کس که نمك خورد نمکدان شکند   در مذهب رندان جهان سك به از وست
هر کسیرا که بخت بر کردد   اسب او در طویله خر کردد
هر که شد خاك نشین برك و بر پیدا کرد   سبز شد دانه چو با خاك سر پیدا کرد
هر که آمد عمارتی نو ساخت   رفت و منزل بدیکری پرداخت
هر که با پولاد بازو پنجه کرد   ساعد سیمین خود را رنجه کرد

امثال فارسیه مصراعاً

آدینه اطفال شود شنبه مستان   آری باتفاق جهان میتوان کرفت
از دل برود هر آنکه از دیده رود   اسب و زن و شمشیر وفادار که دید
اکر داری سر دعوی بیا این کوی و این میدان   از نی بوریا شکر
نخوری از هرچه بکذری سخن دوست خوشتر است   آسوده کسی
که زن ندارد   اشتها نیست جان من مرضست   اصل بد از خطا
خطا نکند   اکر باور کنم عقلم نباشد   اکر خار کاری سمن ندروی

قوا[1] چول[2] طور[3]

اگر خر نمیبود قاضی نمیشد اگر ساقی تو باشی می توان خورد اگر ماند
شبی ماند شبی دیگر نمی ماند اگر مولا نظر سازد بهایی بی بها گردد
البته زیر کاسه بود نیم کاسه آلو چو به آلو نگرد رنگ برآرد آنانکه
غنی ترند محتاجترند آن بلا نبود که از بالا بود اندرین باغ چو طاور[4]
بکاراست مگس آنرا که خبر شد خبری باز نیامد آنجا که عیانست
چه حاجت به بیانست آنشب قدری که گویند اهل خلوت امشبست[5]
آواز خر و نغمهٔ داود یکیست آواز دهل شنیدن از دور خوش
آواز سگان کم نکند رزق گدارا او خویشتن گمست که را رهبری
کند اوقات شریف بین که چون میگذرد این غم دز عاشقی
بالای غمهای دگر این قافله تا بحشر لنگست اول اندیشه
وانگهی گفتار اول آنکس که خریدار شدش من بودم اول شب
میکشد مفلس چراغ خویشرا اول کسیکه لاف محبت زند منم
آه عاشق بی اثر بینیم ما ای بسا آرزو که خاک شده ای در بتو
میگوید دیوار تو هم بشنو ای زفرصت بیخبر در هر چه باشی زود
باش ای گل بتو خورسندم تو بوی کسی داری این به بیداریست
یا رب یا بخواب اینجا حسب نگنجد و نجا نسب نباشد اینجا
مقام دم زدن جبرئیل نیست این دسترا مباد به آن دست
احتیاج اینرا بکسی گو که ترا نشناسد این زر قلب هر کس که
دهی باز دهد این زمینرا آسمانی دیگر است این سبو گر نشکند
امروز فردا بشکند این کار دولتست کنون تا کرا رسد این
همه از پی آنست که زر میطلبد ای وقت تو خوش که وقت ما

خوش کردی آبرا بانك سك ضرر نکند آب رفته بجو نیاید باز
آتش بزمستان زکل سوری به آز بد قمار هرچه ستانی شتل
بود آخور کذر پوست بد باغانست آزا بر سیه باشد افزونی بارا
از چاه برون آمد و بچاه افتاد از خدا شرم دار و شرم مدار از دا
چو آزاد شوم در قفس افتم از دوست یك اشارت از ما بسر
دویدن افسرده دل افسرده کند انجمنیرا با که وفا کرد که باما
کند باید متاع نیکو از هر دکان که باشد بخت چون برکردد از
پالوده دندان بشکند هیچ دیوار کند و بام اندود باخدا کارات
مارا ناخدا درکار نیست با درد کسی رسد که دردی دارد
با درد کشان هرکه در افتاد بر افتاد با دوستان مروت با دشمنان
مدارا بارها گفته ام و بار دگر میگویم باری بهیچ خاطر خود
شاد میکنم باز کردد باصل خود هر چیز با سیه دل چه سود
گفتن وعظ با کافر و مسلمان بنشین و صلح کل کن بالاتر از
سیاهی رنك دگر نباشد بزرگان خورده بر خردان نگیرند بخت اگر
داری برو بر پشت خواب بخدا کار چو افتاد خدا ساز کند بدخواه
کسان بهیچ مقصد نرسد بد گهر با کسی وفا نکند برات عاشقا
بر شاخ آهو براحتی نرسید آنکه محنتی نکشید برای نهادن چه
سنك و چه زر بر حذر باش که سر میشکند دیوارش بر رسو
بلاغ باشد و بس بر سر فرزند آدم هرچه آید بگذرد بر صراط المستقیم
ای دل کسی گمراه نیست برعکس نهند نام زنگی کافور بسیار
سفر باید تا پخته شود خامی بشنود یا نشنود من گفتگویی میکنم

قول[۱] چول[۲] طور[۳]

بشهر خود روم و شهریار خود باشم بشهر خویش هر کس شهریار است
بعد از سر من کن فیکون شد شده باشد بقدر مال باشد سر گرانی
بکن مکرمت لیک منت منه بلقمان حکمت آموزی چه حاجت بود
هم پیشه با هم پیشه دشمن بهار و باغ دل آسوده را بکار آید ببین
تفاوت ره از کجاست تا بکجا بهر نامی که خوانی سر برآرد بیتاب عشق
هر چه کند حق بدست اوست بی ریاضت نتوان شهرهٔ آفاق شدن
بیزری کرد بمن آنچه بقارون زر کرد پند پدر مانع نشد رسوای مادر
زاد را پیش از من و تولیل و نهاری بوده توبه فرمایان چرا خود توبه
کمتر میکنند تو خربزه خور ترا بفالیز چه کار تا تو بمن میرسی من بخدا
میرسم تا خود فلک از پرده چه آرد بیرون تا در میانه خواستهٔ کردگار
چیست تا ریشه در آبست امید ثمری هست تا پیری و بود
مرگ یکیست تاریکی شب سرمهٔ چشم موشست تا سال دگر کی
خورد زنده که ماند تا شب نروی روز بجایی نرسی تا صدق قانع
نشد پُر نشد تا نباشد چیزکی مردم نگوید چیزها تا نفس باقیست
راه زندگی همواره هست تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد تشنه
در خواب آب میبیند تعریف زیاده بدتر از دشنامست تقدیر چو
سابق گشته تدبیر چه سود تکبر عزازیل را خوار کرد تکیه بر جای
بزرگان نتوان زد بگزاف تندرستان را نباشد درد ریش تعارف کم
کن و بر مبلغ افزای تو پاک باش و مدارای برادر از کس باک تیر
رفته از کمان دیگر نیاید جای خویش تیغ کج را نیام کج باشد ثانی
اثنین عوج بن عنق است جانا سخن از زبان ما میگویی

جان داده ام که کشته میسر وصال دوست جای بنشین که بر
نخیزی جای گل گل باش وجای خار خار جواب ابلهان باشد خموشی
جور استاد به زمهر پدر جهاندیده بسیار گوید دروغ چو گل
بسیار شد پیلان بلغزند چو میدان فراخست گوی بزن
چه باك از موج بحر انرا که باشد نوح کشتیبان چاره نیست
درین واقعه الا تسلیم چرا کاری کند عاقل که باز آرد پشیمانی
چراغ مفلسان نوری ندارد چراغ مقبلان هرگز نمیرد چراغ
مرده کجا نور آفتاب کجا چراغرا نتوان دید جز بنور چراغ چربی
از سنك بر نمی آید چشم مور وپای مار ونان ملا را که دید
چشم گر بینا بود هر روز روز محشر است چغندر کاشتم شلغم
برامد چکنم چشم اسمان کور است چنان نماند وچنین نیز
هم نخواهد ماند چو بر گردد فلك کشکول سازد تاج شاهیرا
چو شد زهر عادت مضرت نبخشد چین ابرو چوب دربانست
صاحب خانه را چو فردا رسد فکر فردا کنم چو کفر از کعبه برخیزد
کجا ماند مسلمانی چو میدان فراخست گوی بزن چو میرد
مبتلا میرد چو خیزد مبتلا خیزد چو نام سگ بری چوبی
بکف گیر چو نرمی کنی خصم گردد دلیر چون قضا آید طبیب
ابله شود چون معانی جمع گردد شاعری آسان شود چون
کار ز دست رفت فریاد چه سود چه گویم که ناگفتنم
بهتریست چه مردی بود کز زنی کم بود چه نسبت خاکرا
با عالم پاك حاجت مشاطه نیست روی دلارا مرا

حکمت شنیده از لب لقمان صوابتر حرف بد بر زبان بد باشد
حلوا بکسی ده که محبت بخشید حیف دانا مردن و افسوس
نادان زیستن خانهٔ درویشرا شمعی به از مهتاب نیست خر ار
جل اطلس بپوشد خر است خاك از توده کلان بردار خانهٔ پر
شیشه را سنکی بسنست خانهٔ خواجه کودکان بسیار خانه
ویران میشود چون طفل کردد خانه دار خدای جهانرا جهان
تنك نیست خر چه داند بهای قند و نبات خصم چون پشت
دهد هیچ مکو خفته را خفته کی کند بیدار خلوت از اغیار باید
نی زیار خواب یك خوابست و باشد مختلف تعبیرها خواجه
آنست که باشد غم خدمتکارش خود کشتهٔ حافظرا خود تعزیه
میداری خود پسندی جان من برهان نادانی بود خوشحال
کسیکه یار ازو یاد کند خویشی بخوشی سودا برضا خوشند
که در پی شکست خویشند دایه از ماد مهربانتر در خانهٔ
مور شبنمی طوفانست در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست
درویش صفت باش و کلاه تتری دار دست بالای دست
بسیار است دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد دو دل یك شود
بشکند کوهرا دیوانه بکار خویشتن هشیار است دیو بکریزد
از آن قوم که قرآن خوانند دایما یکسان نباشد کار دوران
غم مخور در خانه اکر کسست یك حرف بسنست درخت کاهلی
کفر آورد بار درد را پیش دردمند بکو درد بکش تا بدوای
رسی درد عاشق نشود به بمداوای طبیب درد مرا از یار است

ودرمان نیز هم در سنگ خاره قطرهٔ باران اثر نکرد در طریقت
هرچه پیش سالک آید خیر اوست در عفو لذتیست که در انتقام
نیست درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست در یتیم را همه
کس مشتری بود دزد از خانهٔ مفلس خجل آید بیرون دزد دانا
میکشد اول چراغ خانه را دست ما کوتاه وخرما بر نخیل دشمن
اگر قویست خدایم قویتر است دشمن چه کند چو مهربان باشد
دوست دعای گوشه نشینان بلا بگرداند دل بدست آور که
حج اکبر است دل که افسرده شد از سینه بدر باید کرد دوبار
نیست کسرا زندگانی دولت آنست که بیخون دل آید بکنار
دولت در آن سراست که از میهمان پر است دولت ندهد خدای
کسرا بغلط دیدم همه را وآزمودم همه را دیگ سیه جامه
سیه میکند دیوانه همان به که بود اندر بند ذوق چمن زخاطر
بلبل نمیرود راز خود با یار خود چندانکه بتوانی مگوی راز
دل جز بیار نتوان گفت راست کورا همیشه راحت پیش راستی را
زوال کی باشد راستی موجب رضای خداست رزق را روزی
رسان پر میدهد رسیده بود بلایی ولی بخیر گذشت رموز
مصلحت ملک خسروان دانند رند عالم سوز را با مصلحت بینی
چه کار رندی وهوسناکی در عهد شباب اولی روبرو گشتن
به از پهلو بود روح را صحبت ناجنس عذابیست الیم روز شنبه
بجهود ارزانی روزی بقدر همت هر کس مقرر است رو
مسخره گی پیشه کن ومطربی آموز ریاضت کش بیا دامی بسازد

زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز زبان در دهان پاسبان سر است
زبان سرخ سر سبز میدهد بر باد زهر نهادن چه سنگ و چه زر
زر بده مرد سپاهی را که تا او سر دهد ز صد تیر آید یکی بر هدف
زرک خر بود شکرا عروسی زهر طرف که شود کشته سود اسلام است
زهی مراتب خوابی که به ز بیداریست زیر بارند درختان که تعلق
دارند سبزه در سنگ نروید چه کنه بار از ستم بر ستم پیشه عدل
است و داد سخن تا نپرسند لب بسته دار سخت میگیرد جهان
بر مردمان سخت گیر سخن بسیار دانی اندکی گوی سخن در هر دو
عالم سربلند است شنیدن کی بود مانند دیدن شیرین نشود
دهن بحلوا گفتن شاگرد رفته رفته باستاد میرسد شاهان چه عجب
گر بنوازند گدا را شب آبستن است ای برادر بروز شتر بدانکی
ولی گرانست شتر در خواب بیند پنبه دانه شدنی شد گر چه
خواهد شد شرط همه وقتی نبود لایق کشتی شمشیر نیک ز آهن
بد چون کند کسی شمشیر بکون بسته که من نوکر شاهم شمعرا بروز
ورو نمیباشد شوق در هر دل که باشد رهبری در کار نیست
صبر درویش به که بذل غنی صید را چون اجل آید سوی صیاد رود
صبحرا شام در قفا باشد صد در شود گشاده چو بسته شود
دری صدر هر جا که نشیند صدر است صلاح ما همه آنست
کان ترا است صلاح صوفی نشود صافی تا درنکشد جامی
صوفیان صافرا اول بدوزخ میبرند ضبط ملکی نیست
ممکن بی سیاست ای پسر طبل پنهان چه زنم طشت من

از بام افتاد طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت طبیب مهربان
از دیدهٔ بیمار می افتد طفل دامنگیر من آخر گریبان گیر شد ظرافت آتش
افروز جدایست عذر بدتر زگناهش نگرید علاج واقعه پیش
از وقوع باید کرد عارف که برنجد تنک آبست هنوز عاشق مهربان
به از پدر است عاقبت گرگ زاده گرگ شود عدو شود سبب خیر
اگر خدا خواهد عذر تقصیرات ما چندانکه تقصیرات ما عزت
هر کس بدست خویشتن عزیز من جوابست این نه جنگست
عشقست وهزار بدگمانی عشقبازیرا ز مجنون یاد میباید گرفت
عشق آتشیست پیر و جوانرا خبر کنید غافلان خوش فراغتی
دارند غله گران شود امسال ستید میشوم فال بد بر زبان
بد باشد فتنهٔ خفته را مکن بیدار فردا گذ خمار کامشب
مستی فرزند کسان نمیکند فرزندی فریب صید باشد خواب
صیاد فضل و هنر ضایعست تا ننمایند فکر هر کس بقدر همت
اوست فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگر است قلم اینجا
رسید و سر بشکست قیامت گرچه دیر آید بیاید تجبه چون پیر
شود پیشه کند لالی قرب سلطان آتشست از وی حذر قضا
نوشته نشاید سترد قناعت توانگر کند مرد را قوچ نر از برای
قربانیست قیمت زعفران چه داند خر کار هر با فنه و حلاج نیست
کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من کس نگوید که دوغ
من ترش است کلوخ انداز را پاداش سنگ است کار نیکو
کردن از پر کردنست کارها نیکو شود اما بصبر کاریکه نکو

نشد نکو شد که نشد کاریکه نه کار تست زنهار مکن کارها را
کار فرما آب و تابی میدهد کافر همه را بکیش خود پندارد
کس چه داند که پس پرده که خوبست و که زشت کسرا وقوف
نیست که انجام کار چیست کسی کجاست که او دامنی بیالود است
گل اگر طبیب بودی سر خود دوا نمودی کوشش چه سود چون
نکند بخت یاوری کوشش بی فایده است وسمه برابروی کور
کوفته را نان تهی کوفته است گر حیز کند توبه کونش ندهد
یاری گر زر داری بزور محتاج نه گرگ دهن آلوده و یوسف
ندریده گر نبودی چوب تر فرمان نبردی گاو و خر گر بدولت برسی
مست نگردی مردی گرم تا کی بماند این بازار گرت از دست
براید دهنی شیرین کن گر تو ابلیس نه چشم چپت کور چراست
گردن بی طمع بلند بود گندم از گندم بروید جو ز جو گو بروز کار (سالها)
گاوی گردد گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش لایق
افسر نباشد هر سری لذت عشق عاشقان دانند مارا بدین
گناه ضعیف این گمان نبود مارا بسخت جانی خود این گمان نبود
محتسب گر می خورد معذور دارد مست را مارا چه ازین قصه
که گاو آمد و خر رفت مرا نان ده و کفچه بر سر بزن مباش در پی
آزار و هرچه خواهی کن محنت بی فایده است وسمه بر ابروی
کور مرا گدای تو بودن ز سلطنت بهتر مرا بخیر تو امید نیست
شر مرسان مردن بنام به که بود زندگی به ننگ مرده آنست
که نامش بنکویی نه برند مردی نبود فتاده را پای زدن

مرغ زیرك چون بدام افتد تحمل بایدش مزد آن کرفت جان برادر که
کار کرد معزول میشوند چه معقول میشوند مقام عیش میسر
نمیشود برنج ملّا شدن چه آسان آدم شدن چه مشکل ملك
خدا تنك نیست پای کدا لنك نی من پای تو بوسم و تو دست
دکران من بتو مشغول و تو با عمرو زید من سود کنم ترا زیانی نرسد
منعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست من که بدنام جهانم چه
صلاح اندیشم مور همان به که نباشد پرش مه چو لاغر شود انکشت
نما میکردد مهمان خودیم لیك در خانهٔ تو مردیت بیازمای وانکه
زن کن مکس هرکز نخواهد رفت از دکان حلوایی مکسار انتوان
کرد ز شکر قدغن نخورد شیر نیم خوردهٔ سك ناخوانده بخانهٔ خدا نتوان
رفت نابرده رنج کنج میسّر نمیشود نان بران کن که خریدار تست
ناکس بتربیت نشود ای حکیم کس نامرد زند همیشه لاف مردی
نرود میخ آهنین بر سنك نشود نیك نهادی که ز میثاق بدآست
نفس برامد و کار از تو برنمی آید نکند دوست زینهار از دوست
نکو کوی و کر دیر کویی چه غم نویسنده داند که در نامه چیست
نهان کی ماند آن رازی کزو سازند محفلها نه خود خورد نه کس دهد
کنده کند بسك دهد وای اکر از پی امروز بود فردایی وفای
عهد نکو باشد ار بیاموزی هرجا که رنك و بوی بود کفتکو بود
هرچه آن خسرو کند شیرین بود هرچه بادا باد ما کشتی در آب
انداختیم هرچه را باد آورد بادش برد هرچه کنی بخود کنی کر
همه نیك و بد کنی هر روز عید نیست که حلوا خورد کسی هر عیب

که سلطان بپسندد هنر است هر گلی را رنك وبوی دیگر است همه جا خانهٔ عشقست چه مسجد چه کنشت هر آنچه حاکم عادل کند همان داد است هر بهاری را خزانی در پی است هر جا که پری رخیست دیوی با اوست هرچه خدا خواست همان میشود هرچه از دوست میرسد نیکوست هرچه آید بر سر فرزند آدم بگذرد هرچه کند همت مردان کند هر سخن جایی و هر نکته مقامی دارد هر شبنمی درین ره صد موج آتشین است هر عمل اجری و هر کرده جزایی دارد هر کرا صبر نیست حکمت نیست هر کرا درد رسد ناچار گوید وای را هر کسیرا بهر کاری ساختند هر کسی مصلحت خویش نکو میداند هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت هر کس بقدر خویش گرفتار محنت است هر کس بقدر همت خود خانه ساخته هر که آمد بجهان ز اهل فنا خواهد بود هر که تهی دست تر آسوده تر هرگز نشد که بیسر خر زندگی کنم هر مسی که به کیمیا رسد زر گردد هر نشیبی را فرازی در پی است همدرد ما کسی نیست که داغیست بر دلش همه اگر شتاب کند هم تو نیست همیشه در صدف گوهر نباشد هنر بهتر از ملك ومال پدر یار بد بدتر بود از مار بد یار در خانه و ما گرد جهان میگردیم یك ترش رویی برای دفع صد مهمان بس است یکی عنایت قاضی به از هزار گواه

امثال فارسیه نثراً

آرزو بر جوانان عیب نیست آتش گفتیم دهان نسوخت از دامن برید و بر شانه پیوند کرد از اینجا رانده از آنجا مانده

استر را کفتند پدرت کیست کفت پدرم مادیانست آنرا که حسا
باکست از محاسبه چه باکست آواز آسیاب می شنوم و آرد
نمی بینم اوّل خویش بعد درویش از نو کیسه وام نخواه از یك دست
صدا برنخیزد اسب بدویدن جو خود زیاد کند اسب چوبین راه
نمیرود آستین کار دست نمیکند اشتر که کاه می خواهد کردن
دراز میکند اشتهای مردان زیر دندان اطلس هرچه کهنه بشود
باتابه نشود اشتر هرچه مرده باشد پوستش بار خریست آنچه
از دزد باقی ماند نصیب فالگیر شد آنچه خر کوید کون خر باور نکند
اندکی مال به از بسیاری جمال آب آمد و تیمم برخاست آب چو
از سر کذشت چه یك نیزه چه یك دست آب داند که آبادی کجاست
ابله کفت و دیوانه باور کرد از برای یك شکم منّت دو کس نباید
کشید از بیم باران بزیر ناودان کریزد اجل سك که می آید
بمسجد میرود احمق را ستایش خوش آید آخر پیری وداع عمر است
آخر سایسی کاه فروشیست آدم با دم میرسد و کوه بکوه نمیرسد
آدم را کندم بهشت نسازد آدمی شیر خام خورده است ارزان
بی علّت و کران بی حکمت نمیشود ارّه کشی کار بوزینه نیست
از آتش او کرم نشدم از دودش کور شدم از اسب فرود آورده
بر خر نشاندند از زن بیوه کدائی کیر میکند از پای لنك چه سیر
از دهن سك دریا نجس نشود از خاشاك پل جیحون میسازد
از خرس موئی از کوچکان خطا و از بزرکان عطا از شکم
کرسنه چه خیر از دیوانه میپرسد اوّل ماه کی است از یك

روغن میکشد آز سودای نقد بوی مشک می آید از سوزنگر آهن
نمیتوان خرید از کور پرسیدند که چه خواهی گفت دو چشم روشن
از کیسهٔ خلیفه می بخشد از ماست که بر ماست آز مقاطعه باد
جز خاک نخیزد از مردی تا نامردی یک قدم است کاخرس در جوال
شد بازی بازی با ریش بابا هم بازی بیک دست دو هندوانه
نتوان برداشت بزک نمیر که بهار می آید بیک کرشمه دو کار بادنجان
ارزانست اما خرجش گرانست بادنجان دور قاب میچیند باغبان
وقت باغ کوش کر باشد باندازهٔ گلیم خود پا دراز کن بچهٔ خود را
میزند که همسایه را بترساند بدعای گربه باران نمیبارد برای کور
ابلیس سایه کرد رسول نکرد درای مصلحت کون خر را می بوسند
بزاغم جانست وقصّا براغم پیه زرگی بعقلست نه بسال
بعد از مردن سهراب نوش دارو پای شمع تاریکست پوک نمیدهی
معرکه بهم زن تنها پیش قاضی روی راضی آیی تو کار زمین را
ساختی که با آسمان پرداختی تار گسسته میتوان بست اما گره
درمیان میماند تاریکی شب و اشارهٔ ابرو ترازوی خسیس است
هر سو که زیادت یافت سر فرود آرد ترازو هر دو سر قلب ترسا نزا شتنست
چه دیو چه پری تعظیم صاحب خانه کردن پنبه از ریش حلاج بردا
توبه برای شکستن است تو کار زمین را ساختی که به آسمان پرداختی
تیر چرخ از کمان چرخ باید تیشه را تراش در کار است خواه عود
پیش آید خواه چوب جامه ندارم جیب از کجا آرم جان گرو و جامه
گرو جنگ دو سر دارد چراغ وقت مردن خانه را روشن کند

چراغ کسی تا بصباح نسوزد چشم از روی دوستان روشن شود
نه از باغ وبوستان چوکان تواضع کرد وکوی برد وکوی سرسختی
نمود سرزنشها خورد چار پا را چهار روز آزمایند ودوپا را دو روز
حرام زادهٔ زود آشنا زود رنج میشود خانهٔ دوستان بروب ودر
دشمنان مکوب خر پیکور است نه سلامتی خود را خواهد نه خیر
صاحبش خرما بربه از شیر مردم در خربزهٔ شیرین نصیب شغالست
خر که جو دید کاه نمیخورد خرما را پوست به از مغز اوست خری
نیفتاد وخیکی ندرید خندهٔ مردم از شادی باشد وخندهٔ بوزینه
از غم خود فضیحت ودیگر از انصیحت خوش خویش بیگانگانست
وبد خویش بیگانهٔ خویشان خونرا با آب شویند نه خونرا با خون دانا
به اشارهٔ ابرو کار کند ونادان بزخم چوکان در گرانی دانهٔ گندم
از دانهٔ الماس بهتر است درختی که از و بهی بکسی نرسد به بی آبی
خشك به درد شکر انان جو بهانه در غوره گی مویز شدم در کده
کوبی وخانهٔ که پرسی در نیستی مردن به که حاجت پیش کسی
بردن دریا از دهن سگ نجس نشود دزد باش ومرد باش
دزد جوانمرد به از بازرکان بخیل دزد نا گرفته سلطانست دست
جوانمرد برای دادن خارد ودست بخیل برای ستادن دست
راست چپرا شوید وبعد ازان هردو رورا دست کار دل نمیکند
ودل کار دست میکند دلاکی واستغنا دلو از چاه همیشه درست
بر نمی آید دلیر تیغرا کار فرماید وهیز زبانرا دم سگ راست
نمیشود دم خر گیر وحدیث گوش کن درد دندان علاجش کشیدنست

دندان را اشتر شکست و تاوان خر داد دوران با خبر در حضور
و نزدیکان بی بصر دور دورنگی سیب از سیه دلی اوست دو مرغ
جنگ کنند و فایده بشیر گیرد دیوانه بدیوانه خندد و ده بدیوانه ده خراب
خراج ندارد دیگ شراکت بجوش نمی آید دیوانه را هویی بس است
دین بدنیا فروشان خرند یوسف فروشند تا چه خرند دیوانه را
قلم نیست دایه از مادر مهربانتر در نومیدی بسی امید است
دروغ گو تا خانه اش دروغ گو را حافظه نباشد دروغ مصلحت
آمیز به از راست فتنه انگیز درویش چون بخانهٔ خود رود همچنان است
که بغربت رود دست شکسته وبال گردن دنیا را بامید خورده اند
ده درویش در گلیمی بخسبند و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند دیگ
بدیگ گوید که کونت سیاه است روباه را گفتند که گواهت
کیست گفت دمم راست است که دوغ از ماست است راه زن
بمروت رضای دوست از همه نیکوست رفتیم که روزه از سر
دفع کنیم نماز هم بگردنمان افتاد روباه را گفتند پوستین
میپوشی گفت آنچه پوشیده ام نگیرید من چیزی نخواهم
زر سفید برای روز سیاه است زورش بخر نمیرسد پالانشرا
میزند زبان خوش مار را از سوراخ بیرون آورد زر پیش زر
میرود زمستان گذشت و پیره زن نمرد زن جوان از تیر در پهلو
نشیند به که پیر سنگیرا که نتوان برداشت باید بوسید و زمین
گذاشت سیلی نقد به از حلوای نسیه سیر مردن به که گرسنه
زیستن سایهٔ هما برای دولت والا جویند نه بهر دفع گرما سختی

واشت از دیوانه وطفل بشنو سحرخیزی نشانهٔ فیروزی سخن مردان
جان دارد سخی وبخیل درسرسال برابر میشوند سرکهٔ مفت به
ازعسل است سری که بار نکشد بار زیست برکردن سزای کران
فروش نخریدنست سک زهر دبرادر شغال سنک بجای خود سنکین است
سیرنخورده ام که ازبویش ترسم سیمرغ دیکراست وسی مرغ دیکر
شوي زن زشت روی نابینا به شترمرغرا کفتند باربردار کفت
من مرغم کفتند بپر کفت من شترم شراب مفترا قاضی هم میخورد
شتر دیدی نه پشکلشراهم ندیدم شکر باپیاز مزه ندارد لکن
این اختراع بنده است شماتت دشمن به که سرزنش دوست صدای
دهل از خالی بودن شکمست صد کلاغرا یک کلوخ بس صد کوزه
میسازد که یکی دسته ندارد صد موش ویک کربه ضامنی با دست
بریشست یا دست بکیسه طغرا سه حرفست هرسه تهی ظرفیکه
سک لیسد قابل استعمال نیست عصمت بی بی از بیچادریست
عاشقیرا زر باید نه زور عاشقم لیک تاکنار بام عاشقم لیک ناز
معشوقی دارم علت برود وعادت نرود عشق ومشک پنهان
نماند عطای اورا بلقای او بخشیدم علم درسینه باید نه در سفینه
عمر درازرا از برای تجربه است عود وسرکین هردو که درآتش رفت
خاکستر میشود عیسی بدین خود موسی بدین خود غلام بمالک
نازد وخواجه بهردو غنی هرچند کریم باشد سفره برسر راه بیندازد
فال نیک نشان حال نیک قاضی چُست وکواه سست قدر عافیت
آن داند که بمصیبتی کرفتار آید قرض حیض مردانست کارد

باستخوان رسید کاسه از آش گرمتر کسیکه حنا رمید زد د
اوّل جاییشرا حاضر کند کوزه گر از کوزهٔ نو آب نمیخورد کرباس باف
بیکفن میمیرد کون خررا برای مصلحت باید بوسید کارد دستهٔ خودرا
نبرد کاهلرا یك کار فرما وصد پند پیرانه بشنو کسیکه جامه ندارد
دامن از کجا آرد کلاغ بهر دو پا بدام می افتد کوتاه خردمند به از نادان
بلند کور بکار خود بیناست کوزه نو دو روز آبرا سرد دارد گربه
برای خدا موش نمیگیرد گر همدان دور است خیابان نزدیکست
گریهٔ با وقت به از خندهٔ بی وقت گناه کنند کاوان رئیس ده دهد
تاوان گنجشك در دست به از باز در هوا گوساله مس پیر شد
وکاو نشد گوشت بدست گربه سپرد گوشت خور دندان سگ
لیلی را بچشم مجنون باید دید مار را بدست سید احمد میکرد مار
گزیده از ریسمان میترسد محرم بیك نقطه مجرم شود ماهی از سر
گندد ماهی ماهیرا خورد وماهی خوار هر دورا مال نثار جانست
وجان نثار آبرو ما ما چه که دو تا شد سر بچه کج می آید مرا بیامرز
ودیگران را تو دانی مردن حقست لیك همسایه را مرده شوی ضامن
بهشت ودوزخ نیست مرد باش یا در پی مرد باش مرد باید که قدر
مرد بداند مشت نمونهٔ خروار مزن در کسیرا بانکشت که زنند
در ترا بمشت مشت بسته قفل بهشت است وانکشت کشاده
کلید رحمت مشك آنست که خود ببوید نه آنکه عطار بگوید
مگس آدم نکشد ولیك دل بهم زند من میگویم که نر است او
میگوید بدوش مودت اهل صفا چه در روی چه در قفا موش

زنده به از کربهٔ مرده موش بسوراخ نمیرفت جاروب هم بکونش
بست مهمان خر صاحب خانه موشرا گفتند از بنیاد کندن توبه کن
گفت بنیاد توبه را هم میکنم مهمان عزیز است تا سه روز مهربان
دشمنرا نشاید اعتبار کرد تا بتملقش چه رسد منارهٔ بلند پیش کوه
الوند پست نماید میراث خر بکفتار میرسد نه شیر شتر نه دیدار
عرب نانی بده جانی بخر ناودان کعبه میدزدد و باران رحمت طمع
میدارد نزدیک آتش پرست دوزخ به از بهشت است نزدیکان بی بصر
دور و دوران باخبر در حضور نمرود از پر کرکس بآسمان نخواهد
رفت مگر از لگد پشه بزمین برود نه در هفتاد آسیاب یك گندم
دارد و نه در هفت آسمان یك ستاره هرچه در دیگ است بکفچه
می آید هرچه زود آید دیر نپاید هرچه عوض دارد گله ندارد هر
ماهی خواهد کونش بآب سرد گذارد هرکه دست از جان بشوید
هرچه در دل دارد بگوید هرچه در دل فرود آید در دیده نکو نماید
هرچه دیر نپاید دلبستگی را نشاید هرچه از دزد ماند رمال برد
هرچه از آسمان بارد زمین بردارد هر روز گاو نخواهد مرد که
گوشت ارزان بشود هرکه بر کژدم دست شفقت آرد سزا
بیند هرکه خود را بیند خدا را نبیند هرکه خیانت ورزد دستش
در حساب بلرزد هرکه زر ندارد پر ندارد هرکه مال نخورد پشیمانی
خورد هرکس خود را کند بزی میباید هزار دوست کمست
و یك دشمن بسیار هنوز مسجد نساخته کور بدرش نشست
یار اهلست کار سهلست یار شاطر نه بار خاطر یکبام و دو هوا

قول چول طور

يك پيرى وصد بيمارى يك دركير ومحكم كير يك سر وهزار سودا
يك مويز وصد قلندر يك يوسف وهزار خريدار يك انار وصد
بيمار يك انكور وصد زنبور يوسف در مصر عزيز ميشود

امثال تركيه

بيك دوست آز در بر دشمن چوق ايى ابدال اى درويش اقچه الله
بتر ايش ايت اور كاروان كيچر بدهوا سركه بالدن طتلو در ازى
بيلميان چوغى هيچ بيلمز كوكك كوپكى بز ايكى رئيس بر كميى باتر در
روز كاره توكرن يوزينه توكرر ديشك اغريدينى يره دلى طوقنور
اوله ايشكم يونجه بتنجه يونجه صرارمه صمان چيقنجه ظن
ايتمديكك يردن دلكى چيقر كوردك استديكى ندر ايكى كوز برى
اكرى برى دوز يورغانكه كوره اياغكى اوزات كل استياندكنه
طيانور كسه مديكك الى اوپ عقللو دشمن عقلسز دوستدن
ايودر سركه دوستكه ودوستكى دشمنكه آچمه ايكى دلى يه براو
قويمشلر اسكى سپوركه يى طامه آترلر يغموردن قاچدى طولويه
اوغرادى صقال باشه قربان اولسون قارن باشه بلادر تيزكدن
تيز يوريلور قارينك اوكتى قارى يه كيچر ايو آدم بازاريا بر كوتى آدم
بازار بوزر بنى صايانك قولى يم صايميانك سلطانى يم حيوات
اولور سمرى قالور انسان اولور آدى قالور ديلنى ضبط ايدن باشنى
قورتارر كندى دوشن آغلامز عربه قيريلنجه يول كوسترن چوق
اولور عيبسز دوست آرايان دوستسز قالور اوصوران كوته توز
اولمز چوق ياشايان چوق بيلمز چوق كزن چوق بيلور هر يوقشك

برا نیشی دخی وار قزمسکا دیورم کلیم سن ایشت کدی بولنمدیغی
یرده صپچانلر باش قالدیره ایکی جانباز برابیده اویناز قویون بولنمدیغی
یرده کیچی یه عبد الرحمن چلبی دیرلر بال دیمکله آغز طتلو اولمز اغلامیان
چوجوغه ممه ویرمزلر یاشی آت بازارنده صورلر بخشش آتك دیشینه
باقیلمز بلبل یرینه قارغه صاتمق استرمشسنز آغاجه طاش آتیلمز
سکا اوزر دیدیلر اولدر دیمدیلر دنیا توکنور دشمن توکنمز خسته یه
دوشکی صورسن کنج آغایه خدمت وسرت آته تیمار ایتمك کوجدر
کل دیکنسز صفا جفاسز اولمز حق سوز آجیدر دوستله یی ایچ
آلش ویرش ایتمه کوزدن ایراق اولان کوکلدن ایراق اولور آدم
آدمی برکره الدادر دلدن کلان الدن کلسه کدا پادشاه اولور
آریغ طاوقدن سمیز تریت اولمز طمعکاردن شی دیلیان دکزده
برچقور آچار اوده باش طوتن غلبه لقده قلپاغن غیب ایدر
قورومان کوزه چوپ دوشر کوزمزی آچه لم یوخسه آچرلر ایکی
قاربوز بر قولتیغه صیغمز برکره دوشن بر دخی دوشمز زنکینه
مال ویرن دکزه صو کوتورر امام اوصورنجه جماعت صیچر کدییه
دیدیلر بوقك علاجدر صیچدی صاقلدی یا دولت باشه یا قوزغون
لاشه فقرا کبی کیجنان زنکین دلیدز ایکی قبله یه طاپان کیمسنه ده
دین اولمز هرنه ویررسك الکله برابر کلور سنکله آکدکگی بیچرسن یارا
ایله یار اولمه زمان ایله صمان ایله مشمشلر بشمش اولور فقرایه
ویرن اللهه ویرر زمان صمان صاتر آز ییان چوق ییر چوق ییان
آز ییر ایو قاری او یاپر فنا قاری او ییقر فقیرلك اولومه تسلیدر

يردمور كوك باقر ايولك ايت دكز آت بالق بيلمزسه خالق بيلور
قولك ديديكى اولمز اللهك ديديكى اولور اكرى اوتور طوغرى سويله
نصيبك وار ايسه كلور يمندن نصيبك يوغيسه دوشر دهندن
دلى يه هركون بيرام تهى دست قپويه وارسن افندى اويبور ديرلر
برهديه لك وار ايسه افندم بيورك ديرلر گل چنكلسز ومحبت انكلسز
اولمز آتيلان اوق كيرو دونمز بر چپلاغى بيك جبه لو صويه مز بوكونكى
يمورطه يارنكى طاوقدن يكدر قورقان بازركان فايده ايتمز كوملك
قفتاندن يقندر قان ايله قانون ايله اللهدن قورقمين بندن دن
قورقمز كيچه نك بيوك قارنى وار الله بيلور يارين نه طوغرز طاغ طاغه
قاوشمز انسان انسانه قاوشور بندن خطاسندن عطادوكمه
قپومى دوكرلر قپوكى طاملر طامز كول اولور آقار آقار سيل فايده
ضررك قرنداشيدر اسكى طاس اسكى حمام اولمش ايشكدن
نال چيقار هركيمك كه باغى وار يورر كنده باغى وار دولتلويه طوقون
كيچ فقرادن صاقن كيچ بال طوتن پارمغن يالار آت بننك قليج قوشانانك
ياكلميان برالله آزاجق آشم غوغاسز باشم چوق بيلن چوق ياكلور
ايل ايچون آغليان كوزسز قالور قرم يه صابون دلى يه اوكت نيلسون
كناريته باق بزين آل آناسنه باق قزين بالق جانى استيان كوتن
صاوق صويه قور كيمك عربه سندم بولنور ايسك آنك تركيسنى
چاغريوز ويرديلر على يه كلدى صچدى خالى يه اوكسز اوغلان كوبكى
كندى كسر چومك يوارلندى قپاغن بولدى جاك ويرمينجه جان آلمه
كيرمز قومشو طاوغى قومشويه قاز كورينور جماعى چكميان آدم

صفانك قدرینی بیلمز کوکل سون کوزلدر اشککی اول باغله صکره
اللهه اصمرله دوستده چوق وارن اکثی صورت کودر قرا کلقده کو
قیادیغکی کیم بیلور غریب قوشك یواسنی تکری یاپر ایدن بولور
اولمش ارسلانك صقالن دیلکی یولر دوست باشه دشمن ایاغه
باقر بیوك باشك بیوك آغریسی اولور یورولك آت یمی آرتر کوز
طوغمه دن نه لرطوغر آشکه سمری یوك دکل شریعتك کسدیکی پرمق
آغریمز قورد توینی دکشدیر خوینی دکشدرمز دیلنجینك یوزی
قره توربه سی طلو طوتکمیان اوغری بیکدن طوغری قوزغونه کوزل
کیمدر صورمشلر بنم یاورولرم دیمش نه دلی بی سیك نه دلی یه
سیکیلات ایله طرنق آراسنه کیریلمز آتالر صنعتی اوغوله میراثدر
آتش دوشدیکی یری یاقر چوربابی یالکز ایچن یوکنی کندی قالدیرر
آج طاوق اویقوسنده طاری کورر آجك قارنی طوییر کوزی طویمز
اخشام ایسه یات صباح ایسه کیت تیز بتن تیز یتر قانی قانیله
یقامامشلر قانی صوایله یقامشلر کدینك الی اته یتشمزسه نه فنا
قوقیور سویلردریاده بالق صاتیلمز آوجی آوده یولجی یولده کرك
اویکه ایله قالقان زیان ایله اوتورر نه سوررم یاریمی نه صورارم
حالنی عقل یاشده دکل باشده در یولجی یه یول کرك یورکدن یورکه
یول وار سکسانده ساز چالمق اوکرنن قیامتده چالار قارنجه قدر
وار رق وار رق بولنور ایراق صوفیدر صوغان یمزالنه کیرسه
قبوغن بیله قومز طوق نه بیلور آجك حالندن یازور یازر یاشهرد
سفرچراغ دیینه ضیا ویرمز اولوم قرم دودر هرقپوده چوکر

قوّال ١ چوال ٢ طور ٣

ایچاغه بورجلو اولمه یا دوکونده ایستر یا بیرامده عاشقه بغداد ایراق
دکلدر قورده قوجه ینجه کوپکه مسخره اولور صاقنان کوزه چوپ دوشر
دلکینک عاقبت کوره جکی کورکجینک دکانیدر کیچه نامرد کیروسندن
قوکو توسون صوسنی یاتمه دلکی سایه سنده قویسون ارسلان سنی
ویرن ال آلاندن اوستنده در قربان بلایه قالعامدر یلان طوغرولمدقجه
یوایه کیرمز قادین ایکی اولدقده اوسپورلمامش قالور بالق باشندن
قوقر خصیم خصیم دردمندک حالنی عالمده درد اهلی بیلور دکز کوپک
آغزیله نجس اولمز اولور حقد دلکن قومشولر طاش یرنده آغزدر
آلی خلیفه کیسه سنده در صوغان یمدم که ایچم یانه آجیه سینک
آدم اولدر قزلکن یورک بولاندیر باشکه کول صاچ ویرسن باری ببر
یوکسک کوکلدن صاوار اوزمک ایوسنی اوزمنده چقال یر کید
اولدروب کلین قورقوتمق کدی الله ایچون صیچان طوتمز خانمک اوده
اوتورمسی قراجه سزلکدندر یورغانکه کوره ایاغکی اوزات طنجره ده
اولان قاشغه چیقر خرسزدن قالانی قالجی آلدی کوکدن نه یاغرسه
یر قالدیراکدیککی بیچرسن طیاق جنتدن چقمش کورتکریدن نه
استر ایکی کوز بری اکری بری دوز جامع یاپیله دن کور قپویی آلدی
اورتقلق طنجره قینامز صقله سترك یارکدن یارنده بریاری وار بیاع
اوغول اولمز ییرا ایچر برا قورقاچر حاجی حاجی یی حجازده بولور یلانجنك
اوینه قدر قلندر کوردیکك سویلر یلانی سید احمد الیله طوتیور

امثال عربیه

العذر عند كرام الناس مقبول قد یكبو الجواد اذا الم بك المرض فالمعالجة

فى المعاجلة اول الحزم المشوره ارسل حكيما ولا توصه ان كنت كذوبا
فكن ذكورا ان الهوا شريك العمى ان للحيطان آذانا اذا افتقر الهو ذى
نظر فى حسابه العتيق التدبير نصف المعيشة ان البلاء موكل بالمنطق
اخوك من صدقك اذ زل العالم زل بزلته العالم ان لم يكن وفاق
ففراق آفة العلم النسيان وآفة المروءة خلف الوعد اول الغضب جنون
وآخره ندم اذا تخاصم اللصان ظهر المسروق اذا اردت ان تطاع فسل
عن ما يستطاع اياك اعنى فاسمع يا جارى انك لا تجنى من الشوك
العنب اذا حان القضا ضاق الفضا اطلع القرد فى الكنيف وقال
هذه المرآة لهذا الوجه الظريف الغائب حجته معه النكاح يفسد
الحب بعض الشر اهون من بعض بعلة الزرع يسقى القرع بعلة الداية
يقبل الصبى تعاشروا كالاخوان وتعاملوا كالاجانب تقاربوا بالمودة
ولا تتكلوا على القرابة تجرى الرياح بما لا تشتهى النفس ثمرة الخوف
لا ربح ولا خسر ثمرة العجلة الندامة حافظ على الصديق ولو فى الحريق
حال الاجل دون الامل الحركة بركة حبة القمح تدور والى الرحى تجود حر
الشمس يلجئ الانسان الى محل سوء الحياء من الايمان الحر عبد اذا طمع
والعبد حر اذا قنع خياركم خيركم لاهله الخير فيما وقع خير الناس من
فرح بالخير للناس طول اللسان يقصر الاجل طول التجارب زيادة فى
العقل ظلم الاقارب امض من وقع السيف عثرة القدم اسلم
من عثرة اللسان عند الامتحان يكرم الرجل او يهان عناية القاضى
خير من شاهدى عدل عدو عاقل خير من صديق جاهل عالم بلا عمل
كسحاب بلا مطر عز من قنع وذل من طمع غضب الجاهل فى قوله

طور　　چولـ　　تولـ

وغضب العالم فى فعله الغاشب محبته لمعه فى سعة الاخلاق كنوز
الارزاق قلل طعامك تحمد منامك كما تدين تدان الكذب داء والصدق
شفاء كل آت قريب كثرة الضحك تذهب الهيبة الكلب لا ينبح من فى
داره لكل مقام مقال لا يضر السحاب نباح الكلاب لا يجتمع السيفان
فى غمد لا ينفع الحذر من القدر لا تامن الامير اذا غاشك الوزير
لو انصف الناس استراح الحاكم ليس من العدل سرعة العذل ليس
حتى على الزمان بباق لا خير من اب ولو القاك فى لهب لا تكن رطبا فتعصر
ولا يابسا فتكسر ما ابعد ما فات وما اقرب ما هو آت من استرحم
الذئب فقد ظلم الغنم من طلب شيئا وجد وجد من دق بابا وج ولج
من اطاع غضبه اضاع ادبه من نقل اليك فقد نقل منك من
اشترى الدون بالدون يكون هو المغبون من تانى نال ما تمنى
من انفق ولم يحسب هلك ولم يدر من زرع المعروف حصد الشكر
من لم يصلحه الخير فلم يصلحه الشر من احب ولده رحم الايتام من
نام عن عدوه نبهته المكايد من كتم علما فكانما جهله من سلمت
سريرته صلحت علانيته ما كلما يتمنى المرء يدركه نعم المؤدب الدهر
وعد الكريم الزم من دين الغريم يا ويل من ذاق الغنا بعد جوعه
تم الكتاب بعون الملك الوهاب فى نصف شهر جمادى الاولى سنه ١٢٧٤ من الهجرة النبوية المصطفوية
على صاحبها افضل الصلاة وازكى التحية بتصحيح مؤلفه الحقير على رضا

غفر الله له ولوالديه ولمن نظر فيه ودعا لهم
بخير ولجميع المسلمين امين

على رضا

Aly Reza

سوٓر ٤   ١ ایل   ٣ دیل

صحیفه	سطر	خطا	صواب	صحیفه	سطر	خطا	صواب
٠٠٨	٠٢	بکتمك	بکتمك	٠٧٠	٠٣	ز	زژ
٠١٢	١٢	ستی	سنی	٠٧١	١٠	کونلمشدر	قونلمشدر
٠١٦	٠٤	دید	دیدم	٠٧٢	٢٠	ستیخ	ستیغ
٠١٦	١٩	کد	که	٠٧٦	٠٢	ملك	نلك
٠١٩	٠٤	یزلر	یرلر	٠٨٤	١٩	ری	دی
٠٢٠	٠٣	حرف	حرفی	٠٨٩	١٧	المجار	المجاز
٠٢٠	١٧	سکمی	یدکمی	٠٩٠	١٢	داوزده	دوازده
٠٢٥	٠٧	حامد	جامد	٠٩٠	٢١	سکزبیوز	سکزیوز
٠٢٩	٢١	بعد	بعدالحذف	٠٩٠	١٦	٣٠	٣٠٠
٠٣٠	٢١	کولوردی	کوروکدی	١٠٢	١٤	فرستاداد	فرستاد
٠٣٣	١٨	کله‌حکمی	کله‌جکمی	١٠٣	١٠	نباشید	مباشید
٠٣٥	٠٧	حلاو	علاو	١٠٣	١٣	نکذار	مکذار
٠٣٧	١٩	ا-رب	اهرب	١١٩	١٢	العا	العام
٠٤٢	٢٠	یاقین	یاقان	١٢٧	٢٠	عاشق	شاهد
٠٤٤	٠٤	..	تا	١٣٣	١١	تذارو	تذرو
٠٥٩	١٦	حقید	حقنده	١٤١	١١	ترازوا	ترازو
٠٥٩	٢٠	المحابیه	المحابیه	١٤٧	١٠	حربه	فربه
٠٦٠	٠٩	تواتسمد	توانستند	١٧٥	٢٠	آدزوا	آرزو
٠٦٥	٠٧	اکان	ماکان	والله اعلم بالصواب			
٠٦٧	٠٦	یلانجی	یلانجی	والیه المرجع والمآب			

